

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Bc. Kristýna Cibulková

**Neplatnost a neúčinnost právních úkonů
v insolvenčním řízení**

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: JUDr. Miroslav Sedláček, LL.M., Ph.D.

Tematický okruh: Civilní právo procesní

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 7. 10. 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 193 792 znaků včetně mezer.

V Praze dne 7. 10. 2019

Mgr. Bc. Kristýna Cibulková

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu JUDr. Miroslavu Sedláčkovi, LL.M., Ph.D. za jeho vstřícnost a ochotu při vedení mé rigorózní práce, jakož i za cenné rady a připomínky, které mi v průběhu jejího zpracování poskytl.

Obsah

Úvod	1
1. Pojem neplatnost právního úkonu	4
1.1 Neplatnost právních úkonů v občanském zákoníku	6
1.1.1 Neplatnost v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník	6
1.1.2 Neplatnost v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	8
1.2 Neplatnost právních úkonů v insolvenčním zákoně.....	11
1.2.1 Neplatnost v zákoně č. 328/1991 Sb., zákon o konkursu a vyrovnání.....	11
1.2.2 Neplatnost v zákoně č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon	13
2. Pojem neúčinnost právního úkonu	16
2.1 Neúčinnost právních úkonů v občanském zákoníku	18
2.1.1 Neúčinnost v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník	18
2.1.2 Neúčinnost v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	20
2.2 Neúčinnost právních úkonů v insolvenčním zákoně.....	22
2.2.1 Neúčinnost v zákoně č. 328/1991 Sb., zákon o konkursu a vyrovnání.....	22
2.2.2 Neúčinnost v zákoně č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon	24
3. Vztah mezi neúčinností a neplatností právního úkonu	27
4. Vymezení neplatnosti podle InsZ vůči neplatnosti podle ObčZ	30
5. Vymezení neúčinnosti podle InsZ vůči neúčinnosti podle ObčZ	32
6. Neplatné právní úkony dle InsZ	39
7. Neúčinné právní úkony dle InsZ	43
7.1 Neúčinnost na základě zákona	43
7.1.1 Neúčinnost podle ustanovení § 111 InsZ.....	44
7.1.2 Neúčinnost podle ustanovení § 246 InsZ.....	47
7.2 Neúčinnost na základě odporovatelnosti	49
7.2.1 Neúčinnost obecně podle ustanovení § 235 InsZ	50
7.2.2 Neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění podle ustanovení § 240 InsZ.....	57
7.2.3 Neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů podle ustanovení § 241 InsZ.....	64
7.2.4 Neúčinnost úmyslně zkracujících právních úkonů podle ustanovení § 242 InsZ.....	71
Závěr	76

Seznam zkratek	80
Seznam použitých zdrojů	81
Neplatnost a neúčinnost právních úkonů v insolvenčním řízení	87
Invalidity and Ineffectiveness of Legal Acts in the Insolvency Proceedings	89

Úvod

Insolvenční řízení, vyskytující se v názvu této práce, lze charakterizovat jako zvláštní soudní řízení, ke kterému se přistupuje v situacích, kdy tradiční soudní řízení (tedy řízení nalézací a vykonávací) nemohou nadále plnit svou funkci, tj. zajišťovat uspokojení závazků dlužníka vůči jeho věřitelům. Takovéto situace nastávají v případech, kdy dlužník zkrátka nemá dostatek majetku k tomu, aby uspokojil všechny své věřitele.¹ Insolvenční řízení, kterým lze tuto situaci řešit, je řízením kolektivním, jehož cílem není plně uspokojit individuální nároky jednotlivých věřitelů dlužníka, nýbrž spravedlivě a proporcionalně uspokojit veškeré nároky věřitelů zařazených do tohoto insolvenčního řízení (tzv. přihlášených věřitelů).

Se zahájením insolvenčního řízení (a zejména pak s prohlášením úpadku, pokud k němu dojde) však pro dlužníka nastávají určité negativní důsledky, týkající se mj. majetkové podstaty² a obzvláště pak dispozic s ní (navíc lze i předpokládat, že se dlužník bude snažit svůj majetek co nejvíce uchránit toho, aby jej musel vydat svým věřitelům k uspokojení). Aby totiž mohlo dojít k naplnění účelu insolvenčního řízení (tj. aby mohl být dlužníkův majetek úspěšně přerozdělen na úhradu jeho závazků vůči přihlášeným věřitelům), je třeba, aby se dlužníkův majetek nadále nezmenšoval, aby z něj nebyly vyváděny prostředky, aby nebyl příjem jiných prostředků naopak bezdůvodně sabotován nebo aby se seznam věřitelů, které bude třeba uspokojit, už více nerozrůstal (např. tím, že na sebe dlužník přijme další nové závazky); stejně nežádoucím jevem, kterému je třeba zabránit, je i zvýhodňování či naopak diskriminování některých oprávněných věřitelů na úkor jiných.

Mezi nástroje, které slouží k zajištění toho, že majetek dlužníka zůstane pro účely insolvenčního řízení zachován, patří i neplatnost, a především pak neúčinnost právních úkonů. Za pomoci těchto právních institutů lze od věřitelů účastnících se insolvenčního řízení odvrátit důsledky právních jednání, která by mohla negativně ovlivnit majetkovou podstatu, a tím i snížit šance těchto věřitelů na uspokojení jejich pohledávek.

---

¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A., a kol. *Civilní právo procesní. Část druhá: Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015. Str. 187.

² Vymezení majetkové podstaty je obsaženo v ustanovení § 205 zákona č. 182/2006, Sb., zákona o úpadku a způsobech jeho řešení. Stručně ji lze popsat jako majetek určený k uspokojení věřitelů dlužníka.

Tato práce se zaměřuje právě na zmíněné instituty neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů. Zabývá se přitom jak aktuální úpravou těchto institutů v relevantních právních předpisech, tak i jejich historickým vývojem a zasazením do kontextu celého českého právního řádu. Dále (a to především) se práce zabývá rozбором jednotlivých zákonných ustanovení, která neplatnost a neúčinnost právních úkonů v poměrech insolvenčního řízení upravují, rozбором předpokladů těchto právních institutů a jejich náležitostí. S ohledem na toto své specifické zaměření se však práce naopak cíleně nezabývá jinými souvisejícími oblastmi, jako jsou např. konkrétní důsledky prohlášení neplatnosti či neúčinnosti právního úkonu ve vztahu k věřitelům a insolvenčnímu řízení obecně, procesní aspekty dané problematiky, tj. odpůrčí žaloba a následné vedené incidenčního sporu apod.

Co se týče metodologie, kombinuje tato práce zejména metody deskripce, analýzy a komparace, když využívá právní předpisy, odbornou literaturu a zejména pak řadu soudních rozhodnutí, které popisuje, analyzuje a porovnává mezi sebou.

Cílem práce je vyhodnocení, jaké typy právních úkonů lze postihnout neplatností či neúčinností a jaké naopak nikoliv, jak je k této otázce přistupováno jednak teoreticky (tzn., jak odborná obec popisuje neplatné a neúčinné právní úkony, jaké na ně klade nároky apod.) a jednak (a to zejména) i prakticky (tedy jak posuzuje neplatnost a neúčinnost právních úkonů soudní praxe, za jakých okolností již soudy právní úkony sankcionují a za jakých okolností žaloby na neplatnost či neúčinnost právních úkonů zamítají). Zároveň práce zkoumá, s ohledem na dosud relativně nedávnou změnu jak insolvenční, tak i občanskoprávní právní úpravy, do jaké míry prošla právní úprava neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů při novelizacích změnami. Uvedené má totiž vliv mj. na posouzení, do jaké míry lze zdroje vytvořené v režimu starých zákonných úprav (zejména pak judikatury) aplikovat na poměry úprav nových. Práce by tak v konečném důsledku měla poskytnout podklad pro informované posouzení, zda (a do jaké míry) pro ten který konkrétní právní úkon hrozí v souvislosti s insolvenčním řízením riziko, že bude postižen neplatností nebo neúčinností.

Ke struktuře celé práce lze shrnout následující. První dvě kapitoly jsou věnovány obecně zákonné úpravě neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů, a to jak v zákoně insolvenčním, tak i v zákoně občanském, přičemž pro obě tyto zákonné úpravy je vždy posuzována jak úprava aktuálně účinná, tak i úprava těsně předcházející. V následujících třech kapitolách je pak postupně probíráno, jaký vztah panuje mezi instituty neplatnosti

a neúčinnosti právních úkonů (je-li vůbec nějaký), a dále, jaké je postavení neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů dle insolvenční úpravy vůči stejné úpravě občanskoprávní (tj. zda mezi insolvenční a občanskoprávní úpravou existuje nějaké propojení, zda zde panuje např. jakýkoliv stav aplikační přednosti apod.). Konečně v posledních dvou kapitolách práce je detailně rozebrána úprava neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů konkrétně v režimu aktuálně účinného insolvenčního zákona. Právě v těchto kapitolách je věnován značný prostor rozboru jednotlivých podmínek, které musí být k prohlášení neplatnosti či neúčinnosti právního úkonu naplněny, přičemž zejména tento rozbor je ve značné míře doplněn ukázkami rozhodovací praxe soudů, a to všech instancí.

V závěru pak nadepsaná práce shrnuje provedené zkoumání. Vyhodnocuje, které aspekty neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů se na základě tohoto zkoumání jeví jako vhodné a po praktické stránce dobře využitelné, a naopak v jakých oblastech a z jakého důvodu je (či může být) zákonná úprava nedostačující či nežádoucí.

1. Pojem neplatnost právního úkonu

Ze všeho nejdříve je třeba poznamenat, že zatímco nadpis této kapitoly hovoří o neplatnosti „*právního úkonu*“, následující text používá odlišný výraz, a sice „*právní jednání*“. Je tomu tak z toho důvodu, že tento úvodní obecný výklad o neplatnosti vychází především z terminologie zavedené v ObčZ, neboť se jedná o aktuálně účinný právní předpis vymezující neplatnost (a i jiné právní instituty) obecně pro celou oblast soukromého práva. Ovšem vzhledem k tomu, že insolvenční předpisy naopak používají výraz „*právní úkon*“, přičemž předmětem této práce je, jak patrně ze samotného názvu, neplatnost a neúčinnost právních úkonů v insolvenčním řízení, je i v názvu této kapitoly z důvodu zachování jednotné koncepce využit právě tento výraz (k rozdílům v terminologii viz rovněž kapitola 1.2.2). Stejně i v dalších případech, kdy by z textu této práce mohly vyvstat nějaké terminologické nejasnosti, budou tyto vždy napřed vysvětleny a uvedeny na pravou míru.

Neplatnost je tedy jednou z vlastností právního jednání, přičemž se jedná o vlastnost negativní a výjimečnou. Negativní je proto, že se jedná o důsledek vadného právního jednání,³ tj. právního jednání trpícího nedostatkem předepsaných náležitostí (případně trpícího i jinými závadami, pokud tak stanoví zákon). Výjimečnou vlastností je neplatnost proto, že dle ustanovení § 574 ObčZ je na právní jednání třeba hledět spíše jako na platné než jako na neplatné. To znamená, že právní jednání je zásadně platné, a to s výjimkou případů, kdy z důvodu zjištění nějaké vady bude za neplatné prohlášeno.

Neplatnost je dále členěna na neplatnost absolutní a relativní, přičemž rozdíl mezi těmito dvěma druhy spočívá jak v příčinách jejich vzniku, tak i (a to především) v jejich důsledcích pro osoby účastnící se dotčeného právního jednání. Právě okruh osob, na jejichž ochranu se neplatnost právního jednání stanovuje, je totiž kritériem pro posouzení, o který typ neplatnosti se bude jednat. V případě, že je neplatnost stanovena na ochranu zájmu některé určité osoby (případně okruhu osob), jedná se o neplatnost relativní. Naopak v případě, že má neplatnost sloužit k ochraně celé společnosti, resp. širšího okruhu blíže neurčených osob, jedná se o neplatnost absolutní.

Skutečnost, že relativní neplatnost slouží na ochranu určité osoby (resp. okruhu osob), se projevuje v tom, že pouze tato určitá osoba se může neplatnosti dovolat. Tzn.,

---

³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 187.

že neplatnost právního jednání v tomto případě nenastává sama o sobě a bez dalšího. Dotčená osoba musí relativní neplatnost právního jednání uplatnit u soudu,⁴ který teprve o neplatnosti napadeného právního jednání závazně rozhodne. Pakliže tak dotčená osoba neučiní (případně tak učiní, ale soud jejímu návrhu na prohlášení neplatnosti právního jednání nevyhoví), považuje se předmětné právní jednání za platné. Pokud však soud o neplatnosti právního jednání rozhodne pozitivně, nastanou účinky neplatnosti tzv. *ex tunc*, neboli od počátku, tj. na neplatné právní jednání se bude hledět, jako by nikdy nebylo učiněno.⁵

Oproti tomu absolutní neplatnost právního jednání nastává bez dalšího, tj. soud absolutní neplatnost pouze zjišťuje a postupuje přitom z úřední povinnosti,⁶ není tedy zapotřebí žádného návrhu jakékoliv dotčené strany. To ovšem neznamená, že by se absolutní neplatnosti nebylo možno dovolat. Učinit tak může kdokoliv, kdo má na tom právní zájem (tj. ať již strana předmětného právního jednání, nebo i třetí osoba, prokáže-li, že je tímto právním jednáním dotčena na svých právech), přičemž soud ve vztahu k takovému návrhu musí postupovat *ex officio*.⁷ Poté, co je absolutní neplatnost ze strany soudu prohlášena, považuje se rovněž i toto absolutně neplatné právní jednání za neučiněné od počátku (tj. *ex tunc*), v tom se již konečný důsledek absolutní neplatnosti od neplatnosti relativní neliší. Pro oba uvedené typy neplatnosti platí, že neplatné právní jednání nemůže mít žádné právní následky, nemůže tedy zakládat žádná práva ani povinnosti.⁸

Jak bylo naznačeno již v úvodu této kapitoly, je obecná úprava neplatnosti právních jednání obsažena v ObčZ, přičemž tato obecná úprava se uplatní rovněž pro právní vztahy podléhající režimu InsZ.⁹ InsZ však nad rámec této obecné občanskoprávní úpravy zavádí také některá další specifika neplatnosti právních úkonů,

---

⁴ Může se přitom jednat jak o námitku neplatnosti vznesenou v průběhu soudního řízení, tak i o samostatnou žalobu na určení neplatnosti právního jednání.

⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Op. cit., str. 188.

⁶ Samozřejmě za předpokladu, že skutečnosti zakládající absolutní neúčinnost vyjdou v průběhu řízení najevo, vzhledem k tomu, že je civilní sporné řízení ovládáno zásadou projednací.

⁷ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M., a kol. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. Str. 334.

⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Op. cit., str. 189.

⁹ S ohledem na skutečnost, že občanský zákoník má povahu obecného předpisu upravujícího základní soukromoprávní pravidla pro veškeré soukromoprávní záležitosti, a tedy je subsidiárním zdrojem také pro všechny zvláštní soukromoprávní předpisy. Viz DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Op. cit., str. 42.

kteřá se potom uplatní toliko pro účely insolvenčního řízení. Z toho důvodu je při zkoumání neplatnosti v insolvenčním řízení nutno brát zřetel jak na samotnou insolvenční úpravu, tak i na obecnou úpravu obsaženou v ObčZ. Následující výklad proto přiblíží vývoj neplatnosti v insolvenčních předpisech a zároveň i v předpisech občanského práva.

1.1 Neplatnost právních úkonů v občanském zákoníku

Ze všeho nejdříve bude popsána právní úprava obsažená v dnes již neúčinném SOZ. Tato bude následně porovnána s úpravou obsaženou v aktuálně účinném ObčZ. Vzhledem k tomu, že i v dnešní době stále ještě probíhají soudní řízení podléhající právě režimu SOZ, má srovnání těchto úprav, jejich principů a odlišností nejen teoretický, ale i praktický význam. Nehledě na to, že dosud je (a jistě i nadále bude) hojně využívána a odkazována judikatura vytvořená na základě SOZ, přičemž pro posouzení možné aplikovatelnosti staré judikatury na dnešní občanskoprávní poměry je nutné zhodnotit, zda tato judikatura může obstát ve světle nových občanskoprávních principů.

V následující části výkladu věnující se úpravě neplatnosti podle SOZ bude pro vyloučení všech nejasností dodržována terminologie používaná právě tímto předpisem (tj. namísto dnešního termínu „*právní jednání*“ bude používán termín „*právní úkon*“, namísto termínu „*právní osobnost*“ termín „*právní subjektivita*“ apod.).

1.1.1 Neplatnost v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

V SOZ je úprava neplatnosti právních úkonů obsažena především v ustanoveních § 37 až § 42. Na úvod je k tomu třeba zdůraznit, že stejně jako v ObčZ (jak bylo popsáno v kapitole 1), i zde funguje tzv. bipartice neplatnosti právních úkonů spočívající v dělení neplatnosti na absolutní a relativní.¹⁰

Základní východisko neplatnosti je upraveno v ustanovení § 37 odst. 1 SOZ, kde jsou stanoveny některé základní náležitosti vůle a jejího projevu, nezbytné k tomu, aby mohlo dojít k provedení platného právního úkonu. Podle tohoto ustanovení je neplatný především každý takový právní úkon, který nebyl učiněn a) svobodně, b) vážně, c) určitě a d) srozumitelně. Nejedná se přitom o kumulativní výčet, takže k neplatnosti postačuje,

---

¹⁰ Ačkoliv, jak bude vyloženo dále, je výskyt těchto dvou druhů neplatností v SOZ výrazně nevyvážen ve prospěch neplatnosti absolutní.

pokud předmětný právní úkon nesplňuje třeba jen jedinou z uvedených náležitostí (tj. nehraje roli, které, popřípadě kolik z těchto náležitostí právní úkon nesplňuje). Důsledkem takovéto vady je potom vždy neplatnost absolutní.¹¹ Neplatnost tedy nastává automaticky, *ex lege*, bez ohledu na to, zda se jí kdokoliv dovolal (viz kapitola 1), přičemž v jejím důsledku nemohou nastat žádné právní účinky předmětného právního úkonu.

Dále ustanovení § 37 odst. 2 SOZ stanovuje, že neplatný je rovněž takový právní úkon, který zavazuje k nemožnému plnění, přičemž nemožnost plnění se posuzuje k okamžiku uzavření smlouvy; jedná se tedy o tzv. počáteční nemožnost plnění (následná nemožnost plnění již není otázkou neplatnosti, ale jedním z důvodů zániku závazku; upravena je v ustanovení § 575 SOZ).

Ustanovení následující po § 37 SOZ upravují další důvody, pro které je právní úkon absolutně neplatný. Podle ustanovení § 38 SOZ nastává neplatnost v případě, že ten, kdo právní úkon činí, k tomu není způsobilý (jedná se např. o nezletilé osoby, o osoby omezené na svéprávnosti, ale i o konsorcia nebo odštěpné závody, které nemají právní subjektivitu). Ustanovení § 39 SOZ dále upravuje tři typy obsahových nedostatků právních úkonů, které mají za následek absolutní neplatnost. Jedná se o případy, kdy a) obsah nebo účel právního úkonu odporuje zákonu, b) právní úkon zákon obchází a/nebo c) právní úkon odporuje dobrým mravům. Konečně ustanovení § 40 SOZ spojuje absolutní neplatnost také s nedostatky formálními, když neplatný je podle něj takový právní úkon, který nebyl učiněn ve formě vyžadované zákonem (ustanovení § 40 odst. 1 SOZ hovoří rovněž o nedodržení formy vyžadované dohodou stran, v takovém případě se však jedná o neplatnost toliko relativní).

Teprve ustanovení § 40a SOZ konečně upravuje neplatnost relativní a stanovuje taxativní výčet ustanovení, u kterých se jí lze dovolat.¹² Analogické rozšíření těchto ustanovení není přípustné.¹³ Jedná se tak vždy pouze o takové situace, které nejsou zákonodárcem považovány za natolik závažné, nerozhoduje tedy o jejich (ne)platnosti

---

¹¹ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK M., a kol. Op. cit., str. 334.

¹² Jedná se o následující ustanovení: § 49a (tíseň), § 140 (převod spoluvlastnického podílu), § 145 odst. 2 (správa společného jmění manželů), § 479 (povinný dědický díl), § 589 (sjednání kupní ceny), § 701 odst. 1 (společný nájem), § 775 (odměna zprostředkovatele) a § 852b odst. 2 a 3 (vybrané náležitosti cestovní smlouvy) a rovněž § 40 odst. 1 (nedostatek stranami smluvené formy) a § 55 odst. 2 (spotřebitelské smlouvy).

¹³ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK M., a kol. Op. cit., str. 375.

bez dalšího, ale ponechává na vůli účastníků právních vztahů, zda své možnosti dovolat se relativní neúčinnosti využijí, či nikoliv.

V návaznosti na výše uvedené lze tedy výkladem a contrario dojít k závěru, že ve všech ostatních případech neplatnosti (tj. vyjma případů uvedených v ustanovení § 40a SOZ) se jedná vždy o neplatnost absolutní. Bez ohledu na jakákoliv případná přání smluvních stran tak zákonodárce bez dalšího postihuje právní úkony trpící nejen nedostatky vůle a jejího projevu, ale i nedostatky formálními a obsahovými, jakož i nedostatky v konajících subjektech. Nutno navíc podotknout, že absolutní neplatnost nemůže být smluvními stranami zhojena ratihabici (tj. dodatečným schválením),¹⁴ ani konvalidací (tj. odpadnutím vady projevu vůle).¹⁵

Lze tedy uzavřít, že SOZ stojí na principu převažující absolutní neplatnosti, kdy je účastníkům právních vztahů ponecháno jen málo prostoru k tomu, aby sami zvážili, zda si přejí platnost právního úkonu i přes jeho případné nedostatky zachovat (navíc v situacích, kdy tak zvážit mohou, je jejich působnost omezena jen na vybrané konkrétní aspekty, tj. nemohou sami rozhodovat o základních náležitostech právních úkonů, jako je např. jejich určitost apod.). Autonomie vůle stran je v tomto směru významně omezena ve prospěch státu (rozhodujícího o poměrech osob prostřednictvím soudů), čímž občanskoprávní úprava obsažená v SOZ reflektuje totalitní období, ve kterém byla přijata a ve kterém individuální zájmy jednotlivců ustupovaly zájmu společnosti jako celku a tím i státu jako takového.

1.1.2 Neplatnost v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ObčZ v řadě otázek koncepčně i textací vychází ze SOZ, nikoliv však v případě institutu neplatnosti, který je oproti této úpravě naopak výrazně odlišný. I v ObčZ sice zůstává zachováno rozdělení neplatnosti na absolutní a relativní, ovšem na rozdíl od SOZ je zde nerovnováha mezi využitím těchto dvou typů neplatnosti posunuta výrazně ve prospěch neplatnosti relativní. To vyplývá, jak již bylo uvedeno výše, z ustanovení § 574 ObčZ, který stanovuje, že „*Na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné*“,¹⁶ přičemž absolutní neplatnost je vyhrazena pouze pro několik

---

¹⁴ Tamtéž. Op. cit., str. 335.

¹⁵ Viz také např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 919/98 ze dne 10. 10. 2002: „*Platné právo neumožňuje zpětné zhojení vad právních úkonů absolutně neplatných (konvalidaci)*.“

¹⁶ Viz ustanovení § 574 ObčZ.

vybraných nedostatků právních jednání, která jsou zákonodárcem považována za nejzávažnější. Takovýto přístup (kdy je relativní neplatnosti dána přednost před neplatností absolutní, resp. obecně je platnosti dána přednost před neplatností) přitom není v historii práva ničím neznámým, jedná se o vyjádření zásady „*potius valeat actus quam pereat*“,¹⁷ která byla známá a respektovaná již za dob starého Říma,¹⁸ v porovnání s úpravou SOZ se však jedná o výrazný posun.

Absolutní neplatnost, kdy „*soud přihlédne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání*“,¹⁹ je stanovena pro taková právní jednání, která a) se zjevně přičí dobrým mravům, b) jsou v rozporu se zákonem za předpokladu, že předmětná právní jednání zjevně narušují veřejný pořádek a c) zavazují k plnění od počátku nemožnému.

Všechny tři tyto nedostatky právních jednání zakládaly absolutní neplatnost rovněž i v režimu SOZ, avšak i přesto byla původní úprava stále přísnější než ta současná. Za účinnosti SOZ k nastoupení absolutní neplatnosti postačovalo, aby obsah nebo účel právního úkonu odporoval zákonu nebo jej obcházel, anebo aby se přičil dobrým mravům. Podle ObčZ je však absolutně neplatné pouze takové právní jednání, které je sice v rozporu se zákonem, ale zároveň tímto rozporem musí ještě *zjevně* narušovat veřejný pořádek. Stejně tak rozpor s dobrými mravy musí být *zjevný*.

Výše uvedené znamená, že právní jednání dobrým mravům odporovat může, jakkoliv je takový jev nežádoucí (jak uvedeno v § 546 ObčZ). Aby byla taková vada stížena absolutní neplatností, muselo by se jednat o rozpor zjevný, tj. jasně patrný. Výkladem společně s ustanovením § 4 ObčZ lze dojít k závěru, že se musí jednat o takovou zjevnost, kterou rozpozná každá průměrně rozumná osoba. Pokud se o případ takovéto zjevnosti nejedná, pak rozpor s dobrými mravy sice stále odporuje zákonu, avšak důsledkem je v souladu s ustanovením § 580 ObčZ toliko neplatnost relativní.²⁰

Stejně tak v případě rozporu se zákonem nenastává absolutní neplatnost bez dalšího, nýbrž je třeba posoudit a) zda porušené zákonné ustanovení svým smyslem

---

¹⁷ K projevu této zásady v současnosti viz např. rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 212/16 ze dne 20. 9. 2016, podle něhož „*Nerespektování zásady potius valeat actus quam pereat představuje tzv. kvalifikovanou vadu, která má za následek porušení ústavnosti*“.

¹⁸ ZUKLÍNOVÁ, M. Neplatnost právních jednání. In: *Právní prostor* [online]. 24. 9. 2015 [cit. 3. 9. 2019] Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/komentar-k-noz-neplatnost-pravnich-jednani>.

¹⁹ Viz ustanovení § 588 ObčZ.

²⁰ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Op. cit., str. 190.

a účelem požaduje, aby bylo stíháno absolutní neplatností a b) zda bylo toto ustanovení přijato za účelem ochrany veřejného pořádku a zda je tedy nezbytné na jeho přísném dodržování trvat. V případě, že je odpověď na tyto otázky negativní, (tj. že právní jednání veřejnému pořádku sice odporuje, ale nikoliv *zjevně*, nebo že smysl a účel zákonného ustanovení sice neplatnost vyžaduje, avšak předmětné ustanovení zároveň neodporuje veřejnému pořádku) pak právní jednání nebude stíženo neplatností absolutní, nýbrž pouze neplatností relativní.²¹

Příkladem zákonné normy, jejíž porušení by veřejnému pořádku zcela zjevně odporovalo, a tudíž musí být sankcionováno neplatností, je nedostatek svéprávnosti jednající osoby stanovený v ustanoveních § 31 až § 37 ObčZ, kdy jedná sám nezletilý, ačkoliv by za něj v daném případě měl podle zákona jednat jeho zákonný zástupce (ledaže zákon uděluje výjimku). I na tomto příkladu je patrný odklon od úpravy v SOZ, protože na rozdíl od ní, v ObčZ nemá *každé* právní jednání nedostatečně způsobilé osoby za následek absolutní neplatnost. Tak např. právní jednání učiněné osobou s omezenou svéprávností, které byl ustanoven opatrovník, je stíháno pouze neplatností relativní.

Rozdíl oproti SOZ je patrný rovněž ve vadě právního jednání spočívající v nedostatku formy. Právní jednání je absolutně neplatné v případě, kdy zákon určitou formu vyžaduje a jeho nedodržení by bylo zjevným porušením veřejného pořádku (s ohledem na ustanovení § 588 ObčZ). Relativní neplatností jsou pak postiženy nejen případy, kdy dojde k nedodržení formy smluvené stranami (což má za následek relativní neplatnost i dle SOZ), nýbrž i případy, kdy je určitá forma smyslem a účelem zákonného ustanovení sice vyžadována, avšak její porušení veřejnému pořádku zjevně neodporuje.

Co se týče možné nápravy neplatného právního jednání, tak v případě relativní neplatnosti je (stejně jako v režimu SOZ) možné zhojení formou konvalidace a ratihabice (případně konverze). I zde však platí, že takto zhojit nelze právní jednání absolutně neplatné. Pokud by si smluvní strany přály „*zplatnit*“ absolutně neplatné jednání, jedinou možností, jak by tak mohly učinit, by bylo provést celé právní jednání znovu a tentokrát bez vad.

---

²¹ Tamtéž. Op. cit., str. 191.

1.2 Neplatnost právních úkonů v insolvenčním zákoně

Stejně jako v případě výkladu neplatnosti právních úkonů v občanském zákoníku bude i zde ze shodných důvodů (tj. posouzení vývoje institutu a případné aplikovatelnosti starší judikatury v řízeních podléhajících nové zákonné úpravě) nejprve popsána neplatnost dnes již neúčinné úpravy obsažené v ZKV a teprve následně bude pozornost věnována úpravě neplatnosti obsažené v InsZ.

1.2.1 Neplatnost v zákoně č. 328/1991 Sb., zákon o konkursu a vyrovnání

ZKV neobsahuje žádnou komplexní úpravu neplatnosti, nenachází se v něm žádné ustanovení, které by obecně popisovalo případy neplatnosti v režimu úpadkového řízení²² a doplňovalo či upravovalo tak úpravu obsaženou ve SOZ. To ovšem neznamená, že by v ZKV nebyla obsažena vůbec žádná specifická úprava neplatnosti. ZKV totiž vedle obecných důvodů obsažených ve SOZ stanoví některé další případy, kdy nastává neplatnost právního úkonu. Takové případy ZKV předpokládá jak v případě řešení úpadku dlužníka konkursem, případně nuceným narovnáním, tak i v případě vyrovnání.

Pokud jde o úpadek dlužníka řešený konkursem, nacházejí se dílčí úpravy neplatnosti v ustanoveních § 8 odst. 3, § 26 odst. 3, § 26a odst. 1, § 26b odst. 2 a § 67b. Ustanovení § 8 odst. 3 upravuje osobu správce podstaty a jeho nárok na odměnu. Za neplatnou ZKV přímo prohlašuje každou takovou dohodu, kterou si správce podstaty ujedná s účastníky řízení odměnu či náhradu odchylně od zákona.^{23,24} Ustanovení § 26, 26a a 26b ZKV se týkají úpravy společného jmění manželů v průběhu úpadkového řízení. Aby se předešlo případným snahám dlužníka (nebo jeho manžela/manželky) změnit na poslední chvíli před nebo po podání návrhu na prohlášení konkursu rozsah společného manželského jmění, zavádí ZKV některé pojistky pro ochranu věřitelů. Přímou ze zákona jsou neplatné některé taxativně vyjmenované typy smluv, za předpokladu že tyto byly uzavřeny v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu nebo

---

²² Úpadkovým řízením je zde myšleno souhrnně konkursní a vyrovnací řízení dle ustanovení § 2 odst. 1 ZKV.

²³ Nabízí se otázka, jak se postavit k obdobné dohodě, kterou ovšem správce podstaty uzavřel s osobou, která není účastníkem řízení. Podle komentářové literatury by i takováto dohoda byla zjevně neplatná, nikoliv však na základě ZKV, nýbrž na základě ustanovení § 39 SOZ pro obcházení zákona.

²⁴ ZELENKA, J., MARŠÍKOVÁ, J. *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2002. Str. 174.

po něm.²⁵ Na toto ustanovení navazuje ustanovení § 26a ZKV, které uvádí, že vedle dohod uzavřených v posledních šesti měsících v souladu s ustanovením § 26 odst. 3 ZKV jsou absolutně neplatné jakékoliv dohody uzavřené mezi dlužníkem a jeho manželem/manželkou ohledně vypořádání jejich společného jmění v době po prohlášení konkursu. Takováto dohoda může být po prohlášení konkursu přijata jedině správcem podstaty, a to navíc za podmínky, že ji schválí soud.²⁶ Konečně ZKV postihuje neplatností rovněž takové úkony, jimiž dochází k obcházení zákazu vzniku nového společného jmění dlužníka a jeho manžela/manželky zakotveného v ustanovení § 26b ZKV. ZKV tak na tomto místě promítá zásadu obsaženou ve SOZ, podle které je absolutní neplatností stížen každý takový právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu, obchází jej nebo se přičí dobrým mravům.²⁷ Konečně ustanovení § 67b ZKV pro účely konkursu stanoví, že neplatností jsou sankcionovány rovněž právní úkony odporující zákazu nabývání vlastnictví k věcem dlužníka jeho vedoucími pracovníky a osobami jim blízkými, a to opět z důvodu obcházení zákona.²⁸

Co se týče nuceného narovnání a vyrovnání, upravuje ZKV neplatnost právních úkonů v ustanoveních § 42 odst. 1, § 43 a § 65 odst. 2. Neplatností jsou tak trestány právní úkony odporující ustanovení, podle kterého konkursní věřitelé při splnění nuceného vyrovnání již nemají proti dlužníkovi postih. Stejně tak však může být postiženo neplatností samotné nucené vyrovnání, a to v souvislosti s pravomocným odsouzením dlužníka za trestný čin, jestliže se tak stane do tří let od potvrzení nuceného vyrovnání a jestliže dlužník tímto trestným činem nuceného vyrovnání dosáhl nebo jím zkrátil své věřitele. Obdobně pak ustanovení § 65 trestá absolutní neplatností podvodná jednání uskutečněná v souvislosti s narovnáním.²⁹

S ohledem na vše výše uvedené lze shrnout několik poznatků ohledně neplatnosti v ZKV. V první řadě ZKV specifickou úpravu neplatnosti sice obsahuje, je však roztržštěná, bez jakéhokoliv ustanovení, které by neplatnost pro účely úpadkového řízení upravovalo obecně. Dále je třeba konstatovat, že tam, kde zákon stanoví pro vybrané

---

²⁵ Jedná se např. o dohody o vypořádání společného jmění. Detailněji viz ustanovení § 26 odst. 3 ZKV.

²⁶ ZELENKA, J., MARŠÍKOVÁ, J. Op. cit., str. 672.

²⁷ Tamtéž. Op. cit., str. 678.

²⁸ Tamtéž. Op. cit., str. 1024.

²⁹ Nejedná se o nucené narovnání. Nucené narovnání je jedním z možných způsobů ukončení konkursu a je upraveno v ustanoveních § 34 až § 43 ZKV, kdežto vyrovnání je zcela odlišným způsobem řešení úpadku (vedle konkursu) a je upraveno v ustanoveních § 46 až § 66 ZKV.

právní úkony jako následek neplatnost, jedná se o neplatnost absolutní (když nikde není stanoven předpoklad, že by se neplatnosti musela některá konkrétní osoba dovolat). Konečně ZKV na řadě míst ani tolik nepřináší novou specifikaci neplatnosti, avšak pouze explicitně zdůrazňuje zásady zakotvené již ve SOZ, když na mnoha místech neplatnost právních úkonů spojuje s případy, kdy tyto obcházejí účel zákona nebo mu odporují (viz ustanovení § 39 SOZ).

1.2.2 Neplatnost v zákoně č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon

Ze všeho nejdříve je opět třeba vyjasnit problematiku používané terminologie, vzhledem k tomu, že InsZ hovoří o neplatnosti (ale rovněž i o neúčinnosti) „právních úkonů“, tj. na rozdíl od ObčZ, který nově zavádí termín „právní jednání“ (jak již bylo řečeno výše v kapitole 1). Je tomu tak i přesto, že v době před nabytím účinnosti ObčZ byla přijata poměrně obsáhlá novela InsZ č. 294/2013 Sb. Jak uvádí samotná důvodová zpráva k předmětné novele, *„předkládaný návrh zákona respektuje úpravu obsaženou v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, který nabyde účinnosti 1. 1. 2014, byť se nevydává cestou terminologického přizpůsobování jako samostatného důvodu změny insolvenčního zákona“*.³⁰ Na tuto skutečnost je proto třeba hledět spíše jako na nedůslednost, když stejná důvodová zpráva na jiném místě ohledně ustanovení § 168 odst. 2 písm. e) InsZ uvádí, že jeho provedené změny jsou pouze terminologické, neboť *„vycházejí z pojmosloví již zavedeného změnami jiných zákonů“*.³¹ Uvedené značí, že zákonodárce ohledně InsZ projevuje určitou snahu o sjednocení používané terminologie, ovšem v případě přijetí ObčZ zůstává v této oblasti nečinný (jakkoliv by takové sjednocení bylo jistě vhodné). Tam, kde bude v této práci hovořeno o úpravě obsažené v InsZ, bude proto zachována terminologie používaná předmětným zákonem.

Úprava InsZ na rozdíl od ZKV obsahuje ustanovení § 231 až § 234, v nichž se věnuje výlučně neplatnosti právních úkonů. Jak potvrzuje důvodová zpráva k InsZ, *„Platná právní úprava konkursu a vyrovnání nemá zvláštní ustanovení o neplatnosti*

---

³⁰ 294/2013 Dz. Důvodová zpráva k zákonu č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správciích, ve znění pozdějších předpisů. 1.3 Popis existujícího právního stavu v dané oblasti.

³¹ 294/2013 Dz. Op. cit., K bodům 84 až 89.

právních úkonů, které mají vliv na řešení úpadku“.³² Z toho důvodu ZKV využívá úpravu obsaženou obecně ve SOZ. Podle této úpravy má přitom zjištění neplatnosti deklaratorní povahu, což má pro účely úpadkového řízení tu nevýhodu, že deklaratornost umožňuje prohlášení neplatnosti i mimo soudní řízení, např. dohodou stran či dokonce jednostranným úkonem, což přináší způsob, jak dostat mimo režim úpadkového řízení některé hodnoty, které by do něj patřit měly.

InsZ proto přichází s vlastní úpravou neplatnosti právních úkonů, která je sice do jisté míry úpravou zvláštní oproti obecným soukromoprávním předpisům, avšak nemá za cíl úpravu neplatnosti v ObčZ měnit či definovat nové důvody neplatnosti. Z toho důvodu lze při posuzování neplatnosti v insolvenčním řízení vycházet rovněž z judikatury a literatury vztahující se k neplatnosti v ObčZ.³³ Důležitým novým aspektem této úpravy však je skutečnost, že pro účely insolvenčního řízení spadá posouzení a zjištění neplatnosti do kompetence insolvenčního soudu, nemůže se tak stát, aby např. dlužník skrze institut neplatnosti krátil majetkovou podstatu.³⁴ Uvedené nemění nic na tom, že neplatnost se deklaruje (tj. zjištění neplatnosti zde nezískává konstitutivní povahu), avšak toto zjištění může provést pouze insolvenční soud. Provést tak může buď v rámci incidenční žaloby, nebo v rámci řešení předběžné otázky.³⁵ Pokud by v průběhu insolvenčního řízení došlo ke zjištění neplatnosti jakýmkoliv jiným způsobem, insolvenční soud by tímto zjištěním nebyl vázán a neplatnost by tak pro účely insolvenčního řízení neměla žádnou relevanci (to ovšem neplatí pro neplatnost, která by byla zjištěna pravomocným rozhodnutím soudu ještě před zahájením insolvenčního řízení).

Vyjma výše uvedených základních ustanovení o neplatnosti právních úkonů obsahuje InsZ úpravu neplatnosti i na dalších místech, když oproti ObčZ rozšiřuje okruh neplatných právních úkonů a stanovuje pro své účely některé další specifické případy neplatnosti. K tomu viz podrobněji kapitola 6 ohledně zařazení neplatnosti v InsZ. Lze tedy uzavřít, že InsZ přináší oproti ZKV zásadní změnu v tom ohledu, že neplatnost právních úkonů specificky upravuje, a to především za účelem odstranění nedostatku

---

³² 182/2006 Dz. Důvodová zpráva k zákonu č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). K § 231 – 234 (Díl 1: Neplatnost právních úkonů).

³³ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. *Insolvenční zákon*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. Str. 861.

³⁴ Tamtéž. Op. cit., str. 862.

³⁵ 182/2006 Dz. Op. cit., K § 231 – 234 (Díl 1: Neplatnost právních úkonů).

ZKV spočívajícím ve zneužitelnosti deklaratorní povahy neplatnosti. S ohledem na zavedení těchto konkrétních ustanovení se tato nová úprava navíc jeví jako přehlednější. Na druhou stranu však nadále trvá odlišnost občanskoprávní a insolvenční terminologie.

2. Pojem neúčinnost právního úkonu

Co se týče terminologie, budou v rámci tohoto úvodního výkladu do problematiky opět (ze stejného důvodu, jako tomu bylo v případě neplatnosti, viz kapitola 1) používány výrazy zavedené ObčZ.

Od výše popsaného pojmu neplatnosti právního jednání je třeba odlišovat pojem neúčinnosti právního jednání. Stejně jako neplatnost je i neúčinnost vlastností právního jednání, avšak zcela odlišného charakteru. Platnost, resp. neplatnost, je vlastností související s dodržáním, resp. nedodržáním zejména náležitostí právních jednání. Naproti tomu účinnost, resp. neúčinnost souvisí s tím, zda právní jednání vyvolalo či nevyvolalo právní následky (tj. účinky), resp. zda je právní jednání vůbec schopno tyto následky vyvolat. Právními následky (resp. účinkem) jsou zde míněny vznik, změna nebo zánik práv a/nebo povinností.³⁶

Okamžik, kdy nastává účinnost právního jednání, se liší na základě toho, zda se jedná o jednostranné či dvoustranné právní jednání, zda jsou jednající strany přítomny na stejném místě či nikoliv nebo zda je předmětem právního jednání nemovitost. V případě jednostranného právního jednání nastávají jeho právní účinky zásadně podle zákona; jednající osoba však může nástup účinků svého právního jednání také odsunout k jinému okamžiku než k tomu, který jako vznik účinků stanovuje zákon. Pokud tak jednající osoba neučiní, nastávají účinky právního jednání jeho perfekcí.³⁷ Stejně tak v případě dvoustranného právního jednání nastává účinnost buď podle znění zákona, nebo podle dohody smluvních stran. Pakliže jsou strany právního jednání přítomny na stejném místě, tj. jednají bezprostředně, pak (v případě, že si strany neujednaly něco jiného) jednání vzniká okamžikem, kdy druhá strana vysloví souhlas s nabídkou; ve stejném momentu nastávají také účinky právního jednání. Pokud strany naopak bezprostředně nejednají, tj. nejsou na jednom místě, pak je ke vzniku právního jednání nutné, aby toto došlo do dispoziční sféry druhé strany a aby tato strana projevila souhlas s právním jednáním. Teprve v tomto okamžiku předmětné právní jednání vzniká a zároveň (není-li ujednáno jinak) nastávají jeho právní účinky. Odlišný počátek účinnosti

---

³⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Op. cit., str. 195.

³⁷ V takovém případě je dále nutno rozlišovat mezi adresovaným a neadresovaným právním jednáním. Jakkoliv účinky obou nastávají okamžikem jejich perfekce, nastává právě tento okamžik (tj. perfekce) v jinou dobu. Zatímco u adresného jednání dochází k perfekci (a tedy nastolení účinků) v momentě, kdy právní jednání dorazí do dispoziční sféry adresáta, u neadresného jednání dochází k jeho perfekci (tj. účinku) okamžikem jeho učinění.

nastává také, jak zmíněno výše, v případě, že předmětem právního jednání je nemovitost. Pokud je totiž předmětná nemovitost nemovitou věcí zapsanou ve veřejném seznamu, pak vznik, změna či zánik práv a povinností k takovéto nemovitosti nastává teprve okamžikem zápisu do tohoto veřejného seznamu.³⁸

Stejně jako v případě neplatnosti, také v případě neúčinnosti existuje rozdělení na neúčinnost absolutní a relativní. Absolutní neúčinnost označuje, že právní jednání nepůsobí žádné právní účinky, a to vůči nikomu, tj. *erga omnes*. Naproti tomu relativní neúčinnost značí, že právní jednání nepůsobí účinky pouze vůči některé osobě, konkrétně vůči věřiteli.³⁹ V takovém případě se může tento věřitel (na jehož ochranu je institut relativní neúčinnosti zakotven) relativní neúčinnosti dovolat. Tímto postupem od sebe může věřitel odklonit důsledky právních jednání, které dlužník provedl ve prospěch třetích osob a zároveň v neprospěch tohoto věřitele, tj. právních jednání, které by pro něj měla negativní, zkracující důsledky. To znamená, že ačkoliv obecně vůči všem ostatním osobám bude právní jednání dlužníka vyvolávat účinky, nebude je vyvolávat vůči tomu konkrétnímu věřiteli, který se relativní neúčinnosti dovolá. Toto dovolání se je provedeno tzv. odpůřčí žalobou, na jejímž základě soud může určit, že napadené právní jednání nemá vůči žalobci (věřiteli) právní účinky. Odpůřčí žalobu potom věřitel podává nikoliv proti svému dlužníkovi, ale proti druhé straně předmětného dlužníkova zkracujícího právního jednání, jehož účinky mají být odpůřčí žalobou vyrušeny. Neúčinnost vůči konkrétnímu věřiteli nastává teprve kladným rozhodnutím soudu o odpůřčí žalobě, tj. dnem právní moci tohoto rozhodnutí.

Stejně jako neplatnost, tak i neúčinnost je upravena jak obecně v občanském zákoníku, tak i v insolvenčním zákoně. Vztah mezi těmito dvěma úpravami je však odlišný, než jak je tomu v případě neplatnosti, což bude vyloženo v následujících kapitolách (viz kapitoly 3 a 5). V následujících podkapitolách bude nyní popsána úprava relativní neúčinnosti v občanském zákoníku (a to v ObčZ i SOZ) a následně i v insolvenčním zákoně (opět v InsZ i v ZKV).

---

³⁸ Právní jednání týkající se nemovitostí zapsaných ve veřejném seznamu lze dále dělit dle jejich povahy na obligační a věcněprávní. V případě obligačního právního jednání se věcněprávní status nemovitosti nemění (strany jsou pouze vzájemně, tj. *inter partes*, vázány smlouvou). Naproti tomu ohledně věcněprávních jednání (tj. např. vznik či omezení vlastnického práva) zákon výslovně a kogentně stanoví, že účinky takovýchto právních jednání nastávají teprve zápisem do veřejného seznamu. Viz ustanovení § 1105 ObčZ, podle kterého „*Převéde-li se vlastnické právo k nemovité věci zapsané ve veřejném seznamu, nabývá se věc do vlastnictví zápisem do takového seznamu.*“

³⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Op. cit., str. 198.

Závěrem této části je třeba zdůraznit, že zatímco výše uvedený výklad se pro lepší pochopení dané problematiky zabýval obecně popisem institutu neúčinnosti právních jednání, další kapitoly (včetně následujících podkapitol) již budou rozebírat konkrétně neúčinnost relativní.

2.1 Neúčinnost právních úkonů v občanském zákoníku

Institut relativní neúčinnosti zakotvený v ObčZ doznal oproti úpravě obsažené ve SOZ některých změn, a to nejen formálních. Z toho důvodu budou tyto úpravy nyní porovnány a bude vyhodnoceno, zda lze zdroje dostupné pro úpravu v SOZ (tj. judikaturu a další literaturu) možné aplikovat také na právní vztahy podléhající režimu ObčZ.

2.1.1 Neúčinnost v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Institut relativní neúčinnosti je v SOZ zakotven v ustanovení § 42a, pojmenován však není „relativní neúčinnost“, nýbrž „odporovatelnost“. Účel tohoto ustanovení je dvojitý, jednak má odradit dlužníka od případného neoprávněného zkrácení majetku, z něhož by se věřitel mohl uspokojit, a jednak zajišťuje občanskoprávní ochranu věřitele v situaci, kdy k takto zkracujícímu jednání již došlo.⁴⁰

Předně je třeba poukázat na skutečnost, že původně úprava odporovatelnosti v SOZ vůbec obsažena nebyla. Jediné výše uvedené ustanovení (tj. § 42a), které se danou problematikou zabývá, bylo do SOZ začleněno teprve novelou č. 509/1991 Sb.⁴¹ Ve věci odporovatelnosti je tak v soukromoprávní oblasti patrný odklon socialistického zákonodárství od toho prvorepublikového,⁴² neboť historicky úprava odporovatelnosti v československých právních předpisech obsažena byla, a to daleko obsáhleji, než jak tomu bylo v SOZ dokonce i po novele z roku 1991.⁴³

---

⁴⁰ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK M., a kol. Op. cit., str. 386.

⁴¹ Dle důvodové zprávy tato novela odstraňuje nedostatek spočívající v tom, že „*Platný občanský zákoník nemá zatím ustanovení o odporovatelnosti právnímu úkonu, který zkracuje práva věřitele.*“ Dále důvodová zpráva uvádí, že zřetel je brán zejména na ty případy, kdy druhé straně musel být znám zkracující úmysl dlužníka. (Viz 509/1991 Dz. Důvodová zpráva k zákonu č. 509/1991, kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník. K § 42a.)

⁴² LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 2138.

⁴³ Viz úprava obsažená v císařském nařízení 337/1914 (Řád odpůřčí), které nabylo účinnosti roku 1915, tj. ještě před vznikem samostatného Československa. Předmětné nařízení bylo teprve roku 1931 zrušeno a nahrazeno zákonem č. 64/1931 Sb., odpůřčí řád. Pro úplnost je třeba dodat, že v právním předpisu předcházejícím přijetí SOZ, tj. v zákoně č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, odporovatelnost sice obsažena

Podle SOZ ve znění výše uvedené novely lze odporovat jednak takovým právním úkonům, které dlužník učinil v úmyslu zkrátit své věřitele v posledních třech letech, a to za předpokladu, že druhé straně byl tento zkracující úmysl znám. Tzn., že pro dosažení relativní neúčinnosti je nutno prokázat nejen úmysl dlužníka zkrátit věřitele, nýbrž i vědomost druhé strany o tomto úmyslu.

Dále lze odporovat také těm právním úkonům, kterými dlužník (rovněž) zkrátil své věřitele a které byly učiněny v posledních třech letech mezi dlužníkem a jeho blízkou osobou, případně ve prospěch této blízké osoby. Výjimkou, kdy by se ani při naplnění uvedených předpokladů o odporovatelný právní úkon nejednalo, by byla situace, kdy by druhá strana (tj. předmětná blízká osoba) nemohla ani při vynaložení náležité pečlivosti zkracující úmysl dlužníka rozpoznat.

Je také třeba doplnit, že dle názoru soudní praxe je mimo výše uvedené třeba zajistit také ochranu věřitele před právními úkony takových osob, jako jsou např. ručitelé, a které jsou s ohledem na akcesorickou a subsidiární povahu svého závazku povinni pohledávku věřitele uspokojit.⁴⁴ I zde platí, že se musí jednat o právní úkony, které vedou ke zmenšení dlužníkovy majetku, a tedy zkracují možnost uspokojení věřitele (když bez těchto zkracujících právních úkonů by se věřitel mohl z dlužníkovy majetku uspokojit).⁴⁵

Z výše uvedeného vyplývá, že odporovat lze jen takovým právním úkonům (samozřejmě v případě, že jsou splněny také ostatní zákonem vyžadované předpoklady), jimiž dochází ke zkrácení věřitele, resp. ke zkrácení možnosti jeho uspokojení.⁴⁶ Tohoto zkrácení lze docílit nejen právním úkonem zcizovací povahy (tj. např. prodej, zřízení věcného břemene, darování), nýbrž i jakýmkoliv jiným úkonem, jehož důsledkem je právě zkrácení věřitele (tj. např. i odmítnutí dědictví nebo prominutí dluhu). Není ani

---

byla, avšak daleko stručněji, než jak tomu bylo v předchozích předpisech. SOZ ji potom (na nějakou dobu) odstranil úplně.

⁴⁴ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 Cdo 870/99 ze dne 26. 10. 1999: „*Věřitel je za podmínek uvedených v ustanovení § 42a obč. zák. oprávněn odporovat nejen právním úkonům, které učinil dlužník, ale i právním úkonům ručitele a dalších osob, které jsou z důvodu akcesorické a subsidiární povinnosti zákonem zavázány (zejména z titulů zajištění závazků) uspokojit pohledávku věřitele.*“

⁴⁵ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK M., a kol. Op. cit., str. 386.

⁴⁶ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 2435/2006 ze dne 5. 3. 2008: „*Odporovatelnými nemohou být právní úkony, při kterých nedochází ke zmenšení majetku dlužníka.*“

rozhodné, zda se jedná o právní úkon jednostranný nebo dvoustranný. Pakliže je jeho důsledkem zkrácení věřitele, je tomuto právnímu úkonu podle SOZ možno odporovat.

Pro úplnost je ještě třeba dodat, že v době působnosti SOZ byla dílčí úprava odporovatelnosti obsažena rovněž v ObchZ, a to konkrétně v jeho ustanovení § 478. V něm je stanoveno, že věřitel se může domáhat vyslovení relativní neúčinnosti převodu závazku, pakliže se prodejem podniku nepochybně zhorší dobytost věřitelovy pohledávky. Jedná se o kogentní ustanovení, jež představuje doplňkovou ochranu k ustanovení § 477 odst. 3 ObchZ,⁴⁷ v němž je zakotveno zákonné ručení prodávajícího za splnění závazků kupujícího při prodeji závodu.

Z výše uvedeného výkladu tak plyne, že úprava relativní neúčinnosti, resp. odporovatelnosti, je v SOZ značně strohá (jakkoliv i to je posun oproti původně zcela absentující úpravě). Z toho důvodu byla mezera v praxi často doplňována judikaturou (k tomu koneckonců viz výše výklad ohledně rozšiřování odporovatelných právních úkonů také na úkony provedené ručiteli a obdobnými osobami).

2.1.2 Neúčinnost v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

V ObčZ je institut relativní neúčinnosti komplexně upraven v ustanoveních § 589 až § 599. Oproti SOZ dochází k opuštění názvu „odporovatelnost“, přičemž důvodem k této změně je dle důvodové zprávy skutečnost, že „*odporovatelnost je institutem práva procesního, zatímco neúčinnost institutem práva hmotného*“.⁴⁸ Tuto terminologickou změnu je tak třeba uvítat, neboť přesněji vystihuje povahu daného institutu a rovněž napomáhá sjednocení terminologie napříč různými soukromoprávními předpisy, když pojem neúčinnost v daném významu používá rovněž InsZ (ačkoliv konkrétně InsZ nadále používá rovněž termín odporovatelnost, k tomu viz kapitola 2.2.2). Z rozsahu této nové právní úpravy (čítající celkem deset paragrafů) je dále již na první pohled zřejmé, že tato oproti SOZ (kde byl odporovatelnosti věnován jediný paragraf) doznala značného rozšíření. Je tak očividné, že v daném případě zákonodárce čerpal raději v prvorepublikových zdrojích, než v těch socialistických (viz výše, poznámka pod čarou č. 41), což je dle důvodové zprávy způsobeno tím, že „*Dosud platná úprava*

---

⁴⁷ Viz ustanovení § 477 odst. 3 ObchZ (smlouva o prodeji podniku), podle něhož se k přechodu závazku sice nevyžaduje souhlas věřitele, avšak prodávající ručí kupujícím za splnění převedených závazků.

⁴⁸ 89/2012 Dz. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. K § 589 až 599.

*odporovatelnosti v § 42a obč. z. je jen redukovanou a málo funkční obdobou příslušné úpravy v občanském zákoníku z r. 1950.*⁴⁹ S tímto závěrem je na základě výše uvedeného výkladu třeba souhlasit.

Důvody, pro které se lze dovolat relativní neúčinnosti, jsou v ObčZ upraveny taxativně, přičemž postihnout lze následující právní jednání: A) Právní jednání, jež bylo učiněno v úmyslu zkrátit věřitele (za předpokladu, že jej dlužník učinil v posledních pěti letech a zkracující úmysl byl druhé straně znám, nebo jestliže jej dlužník učinil v posledních dvou letech a zkracující úmysl druhé straně musel být znám, nebo jestliže jej dlužník učinil v posledních dvou letech ve vztahu k osobě sobě blízké nebo v její prospěch, ledaže druhé straně zkracující úmysl dlužníka znám nebyl a ani být nemusel). B) Právní jednání, jímž dlužník mrhá svým majetkem (pokud jej dlužník učinil v posledním roce a druhá strana musela toto mrhání rozpoznat). C) Právní jednání, jímž dlužník třetím osobám bezúplatně poskytoval majetek (pokud tak učinil v posledních dvou letech). Vedle samotného právního jednání pak může být rovněž relativní neúčinností postiženo i opomenutí dlužníka vedoucí ke zkrácení majetku, z něhož by se věřitel mohl uspokojit (např. odmítnutí dědictví, které nebylo předloženo apod.).

Důvodová zpráva uvádí, že osnova novelizované úpravy nemá za cíl rozšíření stávajících skutkových podstat neúčinnosti, nýbrž pouze jejich prohloubení a propracování, což je beze sporu splněno.⁵⁰ Některé prvky relativní neúčinnosti tak zůstávají stejné, např. když se lze dovolat neúčinnosti zkracujících jednání dlužníka, přičemž úprava rozlišuje, zda se jedná o jednání učiněné mezi dlužníkem a jakoukoliv třetí osobou, nebo mezi dlužníkem a osobou jemu blízkou. Zároveň jsou ovšem tato zkracující jednání podrobněji rozpracována pro účely stanovení lhůt, ve kterých se lze relativní neúčinnosti dovolat. Proto v případě, že třetí osoba o zkracujícím úmyslu dlužníka věděla, je tato lhůta stanovena na pět let. V případě, že třetí osoba o tomto úmyslu vědět musela (tzn., že postačuje, aby vzhledem ke všem okolnostem *musela vědět*, není třeba tuto vědomost postavit najisto), je lhůta stanovena na dva roky. Toto rozlišení se jeví jako pozitivní, neboť snižuje riziko neúčinnosti právního úkonu pro osoby, jež s dlužníkem jednaly, v závislosti na míře jejich vlastní vědomosti o zkracujícím úmyslu dlužníka (tj. riziko prohlášení relativní neúčinnosti trvá výrazně déle

---

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž.

pro osobu, která o zkracujícím úmyslu věděla, než pro osobu, která o něm pouze vědět musela).

Co se týče koncepčních změn, lze upozornit např. na zprvu nenápadnou změnu, která však může mít významné důsledky pro právní praxi. Zatímco totiž SOZ umožňuje odporovat „vymahatelné“ pohledávce věřitele, ObčZ namísto toho hovoří o „vykonatelné“ pohledávce. Nejedná se přitom o synonyma, když vykonatelnou pohledávkou je třeba rozumět takovou pohledávku, která je opřena o exekuční titul.⁵¹ Uvedené změna má důsledky pro posuzování věcné legitimace dlužníka. Zároveň tak pro případy podléhající režimu ObčZ není nadále využitelná judikatura zabývající se právě výkladem „vymahatelnosti“ pohledávky (což je významná skutečnost s ohledem na to, že jinak judikatura týkající se relativní neúčinnosti vytvořená ve vztahu k SOZ pro ObčZ zásadně využitelná je).⁵²

2.2 Neúčinnost právních úkonů v insolvenčním zákoně

Úpravě neúčinnosti v insolvenčním zákoně bude na tomto místě věnován jen omezený prostor, a to zejména výkladu ohledně vývoje tohoto institutu v právní úpravě. Podrobnému rozboru relativní neúčinnosti v InsZ bude věnována kapitola 7 níže.

2.2.1 Neúčinnost v zákoně č. 328/1991 Sb., zákon o konkursu a vyrovnání

Institut neúčinnosti, resp. odporovatelnosti, je původně institutem právě insolvenčního práva. Teprve následně byl tento převzat rovněž obecnou úpravou pro soukromoprávní vztahy (tj. občanským zákoníkem).⁵³ Úprava neúčinnosti byla obsažena již v prvorepublikových insolvenčních právních předpisech, a sice (jak již bylo zmíněno výše) v zákoně č. 64/1931 Sb. (Řády konkursní, vyrovnací a odpůřčí), který v rámci soukromoprávní rekodifikace nahradil do té doby používané císařské nařízení č. 337/1914 ř. z., o konkursním, vyrovnacím a odpůřčím řádu.⁵⁴

---

⁵¹ Závěru, že se v daném případě nejedná o synonyma, ale že oba termíny je naopak třeba důsledně odlišovat, nasvědčuje i skutečnost, že prof. Eliáš, jeden z autorů ObčZ, se odlišením vymahatelnosti a vykonatelnosti pohledávky zabýval ve svém článku *Zákon a profesori* (viz ELIÁŠ, K. *Zákon a profesori* (Malé praktikum ze sociologie práva). *Právní rozhledy*. 1998, č. 6, str. 287).

⁵² LAVICKÝ, P. a kol. Op. cit., str. 2139.

⁵³ 182/2006 Dz. Op. cit., K § 235 – 239 (Díl 2: Neúčinnost právních úkonů) a k § 240 – 243 (Díl 3: Odporovatelnost právním úkonům).

⁵⁴ SMOLÍK, P. *Oddlužení v právním řádu ČR*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2016. Str. 27.

ZKV úpravu relativní neúčinnosti obsahoval rovněž, avšak původně rozeznával pouze neúčinnost na základě odporovatelnosti (tj. neúčinnost, která byla důsledkem odporovatelnosti). Až později, novelou č. 94/1996 Sb., byla do ZKV přijata rovněž úprava neúčinnosti ze zákona. I přesto však je úprava neúčinnosti obsažená v ZKV slovy zákonodárce celkově nedostatečná, příliš stručná a je údajně vnímána toliko jako určitá možnost pro věřitele, nikoliv jako důsledně a náležitě využívaný postup.⁵⁵

Samotná neúčinnost je v ZKV upravena v ustanovení § 15 až § 16. V ustanovení § 15 ZKV je upravena právě výše diskutovaná neúčinnost ze zákona, která nastává pro taxativně vymezené právní úkony okamžikem prohlášení konkursu. V takovém případě jsou vůči věřiteli dlužníka neúčinné takové právní úkony, jichž se dlužník dopustil v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu anebo po podání tohoto návrhu do prohlášení konkursu. Taxativní výčet takto neúčinných právních úkonů zahrnuje případy, kdy a) dlužník zakládá právnickou osobu nebo se na jejím založení podílí, b) kdy nabývá majetkovou účast v obchodní společnosti či družstvu, c) kdy bezplatně či za nápadně nepřiměřených podmínek převádí svůj majetek (ledaže jde o obvyklý a přiměřený dar blízkým osobám), d) kdy na sebe přejímá nepřiměřené závazky, e) kdy bezdůvodně odmítá dědictví nebo dar a f) kdy za nápadně nevýhodných podmínek uzavírá nájmy či výpůjčky ohledně svého majetku, případně na něj zřizuje věcná břemena.⁵⁶

Neúčinnost na základě odporovatelnosti je obsažena v ustanovení § 16 ZKV, který výslovně stanoví, že lze „*odporovat právním úkonům za podmínek stanovených v § 42a občanského zákoníku*“.⁵⁷ Tj. ZKV výslovně odkazuje na úpravu odporovatelnosti obsaženou v SOZ a stanoví, že odpůrčí právo podle ZKV se uplatňuje právě za podmínek stanovených obecnou občanskoprávní úpravou. Zároveň tak odporovatelné právní úkony dle ZKV nejsou stanoveny žádným taxativním výčtem, nýbrž se může jednat o jakýkoliv právní úkon naplňující zákonné podmínky.⁵⁸ Nutno dodat, že před přijetím výše zmíněné novely č. 94/1996 Sb. obsahoval ZKV jediné ustanovení ohledně neúčinnosti, a sice ustanovení § 15 v tehdejší znění. V návaznosti na předmětnou novelu byla textace tohoto původního ustanovení vypuštěna, neboť byla v zásadě duplicitní s úpravou

---

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Viz ustanovení § 15 odst. 1 ZKV.

⁵⁷ Viz ustanovení § 16 odst. 1 ZKV.

⁵⁸ ZOULÍK, F. *Zákon o konkurzu a vyrovnání; komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 1998. Str. 117.

obsaženou v ustanovení § 42a SOZ.^{59,60} Na tuto občanskoprávní úpravu tak je nově pouze odkázáno v rámci ustanovení § 16 ZKV, přičemž původní ustanovení § 15 ZKV je nahrazeno neúčinností ze zákona.⁶¹

Lze tedy shrnout, že navzdory tomu, že úprava neúčinnosti byla obsažena již v historických právních předpisech, musela její úprava v ZKV přesto projít některými nutnými změnami, neboť její původní znění bylo nedostačující (tj. došlo k začlenění neúčinnosti ze zákona). I přesto je však předmětná úprava nadále poměrně stručná (jsou jí věnována toliko dvě ustanovení ZKV). Navíc je do značné míry propojena s úpravou neúčinnosti obsaženou v SOZ. Rozboru vztahu mezi úpravou neúčinnosti v občanskoprávních a insolvenčních předpisech bude věnována kapitola 5 níže.

2.2.2 Neúčinnost v zákoně č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon

InsZ obsahuje úpravu neúčinnosti právních úkonů⁶² v ustanoveních § 235 až § 243. Již na první pohled je tak patrné, že úprava tohoto institutu doznala oproti ZKV značného rozšíření; jak uvádí důvodová zpráva k InsZ, cílem nastavení neúčinnosti v tomto nově přijatém zákoně je využití veškerých dosud známých přínosů neúčinnosti (a odporovatelnosti) pro insolvenční řízení a zároveň překonání nedostatků dosavadní právní úpravy (tj. ZKV). To v praxi znamená, že jakkoliv koncepce neúčinnosti zůstává zachována, dochází k jejímu rozšíření a zpřesnění. InsZ v tomto ohledu vychází ze zásady uplatňované již za první republiky (kdy byla zakotvena v zákoně č. 64/1931 Sb. z. a n., Řád konkursní, vyrovnací a odpůrcí), podle níž spočívá efektivita

---

⁵⁹ Viz ustanovení § 15 ZKV ve znění účinném od 1. 10. 1991 do 31. 5. 1996.

⁶⁰ Důvod této skutečnosti lze spatřovat v tom, že ZKV nabyl účinnosti dříve než novela SOZ č. 509/1991 Sb., která do SOZ teprve včlenila ustanovení § 42a. Tj. poté, co SOZ sám zavedl tuto totožnou úpravu, byla tato v ZKV následně vypuštěna, přičemž nadále je ni do SOZ pouze odkazováno. Viz ZOULÍK, F. Op. cit., str. 116.

⁶¹ 94/1996 Dz. Důvodová zpráva k zákonu č. 94/1996 Sb., kterým se mění a doplňují zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. K bodům 22 a 23.

⁶² Stejně jako v případě neplatnosti právních úkonů je zde hovořeno skutečně o "právních úkonech", a v to vzhledem k tomu, že používaná terminologie nebyla v tomto ohledu sjednocena, a to ani novelizací InsZ, viz kapitola 1.2.2 výše.

každého konkursu z velké části právě na tom, jak dalece (a zda vůbec) se podaří odporovat právním úkonům dlužníka, jimiž zkracoval uspokojení svých věřitelů.⁶³

Co se týče terminologických aspektů, je pro účely nejen této podkapitoly třeba zdůraznit, že InsZ na rozdíl od ObčZ důsledně nerozlišuje mezi pojmy „*odporovatelný právní úkon*“ (který je hmotným občanským právem definován jako takový právní úkon, jemuž lze s úspěchem odporovat) a „*neúčinný právní úkon*“ (který je definován jako takový právní úkon, u kterého je neúčinnost založena rozhodnutím soudu, případně vyplývá ze zákona).⁶⁴ Resp. je třeba upozornit, že v ustanoveních § 235 až § 243 InsZ je používán (ne zcela systematicky) toliko pojem „*neúčinný právní úkon*“, nikoliv „*odporovatelný*“ (tj. jako neúčinný je zde označován takový právní úkon, jehož neúčinnost nastává na základě odporovatelnosti). Z toho důvodu se bude i následující výklad řídit termíny, které zavádí zákonodárce (tj. bude používán jak termín „*neúčinnost*“, tak i „*odporovatelnost*“). Zároveň je třeba zmínit, že tam, kde se hovoří o neúčinných právních úkonech ve smyslu ustanovení § 235 až § 243 InsZ, je tím myšlena neúčinnost relativní.

Jak bude v této práci v dalších kapitolách rozvedeno, rozlišuje InsZ mezi neúčinností ze zákona a neúčinností na základě odporovatelnosti, přičemž rozdíl mezi těmito druhy odporovatelnosti se projevuje jak v odlišných podmínkách jejího založení, tak i v jejích odlišných následcích (viz kapitola 2 výše). Ustanovení § 235 až § 243 InsZ obsahují vedle toho rovněž úpravu samotného úkonu odporování právnímu úkonu, tj. úpravu odpůrčí žaloby, stejně jako úpravu vydání plnění z právních úkonů, které byly shledány jako neúčinné (a to jak vydání plnění do majetkové podstaty, tak případně i třetím osobám). Konečně předmětná úprava obsahuje také jednotlivé skutkové podstaty neúčinnosti založené na základě odporovatelnosti, jejichž podrobnému rozboru bude věnována kapitola 7; z toho důvodu jim v této podkapitole více prostoru poskytnuto nebude. Důvodová zpráva obecně ke všem těmto skutkovým podstatám uvádí, že při formulování těchto případů odporovatelnosti vycházela osnova zákona

---

⁶³ 182/2006 Dz. Op. cit., K § 235 – 239 (Díl 2: Neúčinnost právních úkonů) a k § 240 – 243 (Díl 3: Odporovatelnost právních úkonů).

⁶⁴ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 882.

z mezinárodních doporučení a snažila se i o sjednocení podmínek a lhůt, podle nichž lze odpor proti právnímu úkonu uplatnit.⁶⁵

Stejně jako případy neplatnosti právních úkonů, tak i případy jejich neúčinnosti se v InsZ vyskytují i na dalších místech, než jen striktně v úpravě obsažené v ustanoveních § 235 až § 243. Jako příklad jsou uvedena ustanovení § 246 InsZ nebo § 248 InsZ, ve kterých jsou upraveny případy neúčinnosti spojené s prohlášením konkursu.

Aniž by byl zatím proveden rozbor jednotlivých skutkových podstat neúčinnosti v InsZ, lze již nyní konstatovat, že zákonodárce dostal svému záměru předmětnou úpravu oproti ZKV rozšířit a prohloubit. Jako nedostatek by se mohla jevit výše zmíněná terminologická nesrovnalost. Na rozdíl od ZKV je pak tato úprava neúčinnosti skutečně úpravou insolvenční, tj. nespokojí se s pouhým odkazem do úpravy obsažené v ObčZ. Ve vztahu k ZKV lze pak s ohledem na vše výše uvedené konstatovat, že jakkoliv využití např. judikatury vytvořené za účinnosti ZKV není ani v režimu InsZ vyloučeno, nelze tak činit bez dalšího. Jak uvedl i Nejvyšší soud ČR, tak *„Pro insolvenční řízení nelze bez dalšího (automaticky) přejímat judikatorní závěry ustavené při výkladu zákona o konkursu a vyrovnání [a to především proto, že insolvenční zákon obsahuje poměrně podrobná procesní pravidla, jež je třeba vnímat v jejich komplexnosti a jejichž pojetí ne vždy (a to zpravidla záměrně) odpovídá tomu, jak bylo v obdobné procesní situaci postupováno za účinnosti zákona o konkursu a vyrovnání]“*.⁶⁶

---

⁶⁵ 182/2006 Dz. Op. cit., K § 235 – 239 (Díl 2: Neúčinnost právních úkonů) a k § 240 – 243 (Díl 3: Odporovatelnost právním úkonům).

⁶⁶ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 ICdo 78/2016 ze dne 30. 8. 2018.

3. Vztah mezi neúčinností a neplatností právního úkonu

Jak vyplývá již z výkladu výše (viz kapitoly 1 a 2), tak jak neplatnost, tak i neúčinnost jsou specifickými negativními následky právních úkonů (resp. právních jednání).⁶⁷ Zatímco neplatnost stíhá takové vady právních úkonů, které spočívají v nedodržení zákonem stanovených podmínek, resp. náležitostí, tak neúčinností jsou stíhány platné právní úkony, které ovšem směřují k poškození, tj. zkrácení věřitele dlužníka. S tím souvisí i rozdílnost následků, které tyto instituty působí. Neplatnost (bez ohledu na to, zda absolutní, či relativní) působí *erga omnes*, tj. vadný právní úkon je neplatný pro každého. Naproti tomu neúčinnost (myšleno relativní neúčinnost, která především je předmětem zkoumání této práce) je stanovena na ochranu konkrétních subjektů, věřitelů, tedy i prohlášení neúčinnosti má důsledky pouze ve vztahu k těmto konkrétním věřitelům. Dalším rozdílem je i okruh právních úkonů, které mohou být neplatností či neúčinností postiženy. Zatímco neplatnost může v zásadě sankcionovat jakýkoliv právní úkon (tedy jakýkoliv úkon naplňující zákonem stanovené předpoklady, tj. v případě insolvenčního řízení se bude jednat o úkony související s majetkem či se závazky dlužníka),⁶⁸ relativní neúčinnost může napadat jen a pouze právní úkony provedené dlužníkem (jak bude vysvětleno v kapitole 7.2.1), tj. nemůže napadat jakékoliv právní úkony provedené jakýmkoliv osobami.⁶⁹

Proto jak vidno, není třeba zkoumat, jaké rozdíly mezi neplatností a neúčinností existují. Naopak je však třeba zkoumat to, jaký mezi nimi panuje vztah, tj. jak spolu tyto dvě vlastnosti právních úkonů souvisejí, souvisejí-li nějak, a zda, případně která z těchto dvou vlastností nastupuje přednostně. Stejně tak je třeba řešit, zda může jedna z těchto vlastností právního úkonu postihnout takový právní úkon, který je již stižen druhou z těchto vlastností. Ke všem těmto otázkám viz dále.

Z výše uvedeného výkladu vyplývá (s ohledem na skutečnost, že relativní neúčinnost působí pouze vůči konkrétnímu věřiteli, na jehož ochranu je zakotvena, nikoliv vůči všem), že neúčinný právní úkon může být následně beze všeho shledán také

---

⁶⁷ Vzhledem k tomu, že jak SOZ, tak InsZ a ZKV hovoří o „právních úkonech“, tj. o „právních jednáních“ hovoří pouze ObčZ, je pro účely tohoto i následujícího výkladu využíváno právě spojení „právní úkon“.

⁶⁸ Viz ustanovení § 231 odst. 1 InsZ.

⁶⁹ Viz ustanovení § 235 odst. 1 InsZ.

neplatným. Nic takové možnosti nebrání.⁷⁰ Důsledkem neplatnosti takového právního úkonu pak bude, že tento právní úkon nejenže nebude působit vůči onomu jednomu konkrétnímu věřiteli, ale že nebude způsobovat právní účinky vůči vůbec nikomu. Jak uvádí ohledně relativní neúčinnosti rovněž rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR, „*odporovatelný právní úkon tak sice zůstává platným právním úkonem, avšak v poměrech účastníků se na něj hledí tak, jako by nenastaly jeho účinky*“.⁷¹ Tj. relativně neúčinný právní úkon je nadále platný, a proto nic nebrání tomu, aby byl za neplatný následně prohlášen (budou-li k tomu naplněny podmínky).

Oproti tomu v případě, že je právní úkon neplatný (tj. bez ohledu na to, zda se jedná o neplatnost absolutní, nebo relativní), nemůže již být stížen neúčinností, nelze mu tedy ani úspěšně odporovat. Uvedené se jeví jako logický závěr, neboť neplatný právní úkon nepůsobí žádné právní účinky, nevyplývají z něj žádná práva ani povinnosti. Z toho důvodu nemůže v důsledku tohoto právního úkonu dojít ani ke zkrácení věřitelovy pohledávky za dlužníkem (z čehož důvodu pochopitelně není zapotřebí ani žádné relativní neúčinnosti, která by tohoto věřitele před dlužníkovými jednáními chránila).

Z výše uvedeného tak vyplývá, že institut neplatnosti má před institutem relativní neúčinnosti (odporovatelnosti) přednost. Praktickým důsledkem této skutečnosti je to, že v případě, že by proti neplatnému právnímu úkonu byla podána odpůrčí žaloba, soud by tuto musel zamítnout jako nedůvodnou.⁷² Tento závěr ostatně podporuje rovněž rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR, podle které „*odporovatelnost právního úkonu, který je neplatný, nelze vyslovit*“.⁷³ Existuje však i část odborné veřejnosti, která s uvedeným závěrem Nejvyššího soudu ČR nesouhlasí, např. Tomáš Troup jej dokonce označuje za „*pochybný*“, což vysvětluje a demonstruje např. na skutečnosti, že kupř. v Německu se tato myšlenka absolutní neslučitelnosti neplatnosti a neúčinnosti právního úkonu neuplatňuje.⁷⁴

---

⁷⁰ Jak uvádí samotný InsZ v ustanovení § 236 odst. 1, není neúčinností právního úkonu nikterak dotčena jeho platnost.

⁷¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 1262/2002 ze dne 14. 11. 2002.

⁷² ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK M., a kol. Op. cit., str. 386.

⁷³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 1262/2002 ze dne 14. 11. 2002.

⁷⁴ TROUP, T. Obranné námitky odpůrce v insolvenčním odpůrčím sporu. *Bulletin advokacie*. 2019, č. 4, str. 45.

V důsledku skutečnosti, že se soudní judikatura ustálila na výše uvedeném výkladu (tj. že přijetí závěru o neplatnosti právního úkonu vylučuje možnost následného přijetí závěru o neúčinnosti téhož právního úkonu), se objevuje další teoretický problém s praktickými důsledky (a zejména s důsledky pro správnou aplikaci právních norem). Tímto problémem je, jak rozlišit, kdy se jedná skutečně právě o neplatnost právního úkonu a kdy je naopak na místě prohlásit toliko jeho neúčinnost. Jakkoliv se na základě výše uvedeného výkladu o rozdílech mezi těmito dvěma právními instituty může zdát jako těžko představitelné, že by rozlišení mezi nimi mohlo představovat jakýkoliv problém, opak je pravdou. K tomu viz kapitola 7.2.4 této práce.

Závěrem této kapitoly lze tedy uzavřít, že pokud jde o vztah mezi neplatností a neúčinností právních úkonů obecně, náleží neplatnosti nadřazené postavení, neboť zatímco neplatnost může být zjištěna i následně po prohlášení neúčinnosti předmětného právního úkonu, obráceně tak učinit nelze. Některé problematické aspekty rozlišování (resp. určování hranice) mezi těmito dvěma instituty bude, jak naznačeno výše, jedním z témat následujících kapitol.

4. Vymezení neplatnosti podle InsZ vůči neplatnosti podle ObčZ

Jakkoliv byl vztah mezi neplatností právního úkonu v občanskoprávní a insolvenční úpravě naznačen již výše v kapitole věnující se neplatnosti obecně, pro účely zachování přehlednosti a koncepčnosti této práce bude tomuto vztahu nyní ve stručnosti věnován také samostatný prostor.

Úprava neplatnosti obsažená v občanském zákoníku je úpravou obecnou, vztahující se na veškeré soukromoprávní poměry (tj. poměry vyplývající nejen z ObčZ, ale například i ze zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, zákona č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích apod.). Z toho důvodu se předmětná úprava uplatní rovněž pro vztahy vyplývající z InsZ. Lze tedy konstatovat, že rovněž pro insolvenční vztahy jsou základními důvody neplatnosti ty, které jsou upravené v ustanoveních § 580 až § 585 ObčZ.⁷⁵

Ustanovení § 231 až § 234 InsZ upravující neplatnost právních úkonů jsou potom vůči obecným hmotněprávním normám svou povahou do jisté míry zvláštní,⁷⁶ a to zejména, co se týče následků neplatnosti právních úkonů dle ustanovení § 233 InsZ.⁷⁷ Důvod této zvláštní úpravy byl popsán již v kapitole 1.2.2 výše a spočívá v tom, že se zákonodárce snaží zabránit zneužití neplatnosti takovým způsobem, který by vedl ke krácení majetkové podstaty dlužníkem (například docílení neplatnosti právního úkonu prostřednictvím dohody účastníků mimo insolvenční řízení), nebo např. aby slovy Nejvyššího soudu ČR „*nedocházelo k tomu, že incidenční spor o příslušnost určitého majetku do majetkové podstaty dlužníka, zahájený podáním vylučovací žaloby, bude blokován řízením vedeným u obecného soudu o určovací žalobě týkající se některé z otázek, již má v onom incidenčním sporu řešit insolvenční soud jako otázku předběžnou*“⁷⁸ (tj. aby otázka neplatnosti nemohla být účelově vytěsněna do jiného než insolvenčního řízení). Projevem této snahy zákonodárce tak je zásada, podle níž v insolvenčním řízení může být neplatnost prohlášena jedině rozhodnutím insolvenčního

---

⁷⁵ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 861.

⁷⁶ To potvrzuje i důvodová zpráva 182/2006 Dz, podle níž je třeba předmětná ustanovení považovat za zvláštní oproti obecným ustanovením o neplatnosti. [Viz 182/2006 Dz. Op. cit., K § 231 – 234 (Díl 1: Neplatnost právních úkonů)]

⁷⁷ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 861.

⁷⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 392/2011 ze dne 31. 7. 2013.

soudu, k tomu viz i usnesení Vrchního soudu v Praze, podle něž *„Neplatnost právního úkonu může být v průběhu insolvenčního řízení zjištěna prejudiciálně, či přímo, jedině ve výroku pravomocného rozhodnutí insolvenčního soudu.“*⁷⁹

Výše uvedené má přitom rovněž procesněprávní přesah, neboť uvedená ustanovení jsou svou povahou zvláštní rovněž vůči ustanovení § 135 odst. 2 OSŘ.⁸⁰ To znamená, že pakliže v průběhu insolvenčního řízení dojde k rozhodnutí o neplatnosti jiným než insolvenčním soudem, není insolvenční soud tímto rozhodnutím vázán. To ovšem neznamená, že by tento jiný soud nemohl otázku neplatnosti posoudit a vyhodnotit. Jak uvádí Nejvyšší soud ČR, *„Z toho, že insolvenční soud není vázán rozhodnutím jiného soudu, kterým v průběhu insolvenčního řízení došlo ke zjištění neplatnosti právního úkonu týkajícího se majetku nebo závazků dlužníka, ani jiným způsobem tohoto zjištění, a že platnost takového právního úkonu posoudí insolvenční soud sám, neplyne, že by jiný než insolvenční soud nemohl takovou otázku posoudit, je-li to nezbytné pro rozhodnutí sporu.“*⁸¹

Co se týče důvodů neplatnosti stanovených v ObčZ, lze dále konstatovat, že InsZ k těmto důvodům nestanoví žádné výjimky, za nichž by tyto nebyly aplikovatelné. InsZ však naopak okruh důvodů zakládajících neplatnost právních úkonů rozšiřuje a stanovuje tak další důvody neplatnosti specifické čistě pro insolvenční řízení (tj. neplatností jsou navíc postíženy ještě některé konkrétní úkony dlužníka provedené v souvislosti s insolvenčním řízením).

Závěrem je tedy možno uvést, že úprava neplatnosti v InsZ je oproti úpravě v ObčZ dá se říci zvláštní, co do důvodů neplatnosti je rozšiřující a rovněž přináší některá procesní specifika (spočívající v tom, že o neplatnosti smí v průběhu insolvenčního řízení rozhodovat pouze insolvenční soud).

---

⁷⁹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. Ncp 2311/2010 ze dne 18. 11. 2010.

⁸⁰ § 132 odst. 2 OSŘ: *„Jinak otázky, o nichž přísluší rozhodnout jinému orgánu, může soud posoudit sám. Bylo-li však o takové otázce vydáno příslušným orgánem rozhodnutí, soud z něho vychází.“*

⁸¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 1173/2014 ze dne 29. 2. 2016.

5. Vymezení neúčinnosti podle InsZ vůči neúčinnosti podle ObčZ

Výkladu obecně o neúčinnosti, a to jak neúčinnosti obsažené v občanském zákoníku, tak i té obsažené v insolvenčním zákoně, byla věnována již kapitola 2 výše. Byla tak vyjasněna problematika institutu neúčinnosti, jeho funkce a jeho úpravy v české legislativě od první republiky po současnost. Zůstává proto otázkou, jaký vztah panuje mezi oběma úpravami, tj. mezi neúčinností dle občanského a insolvenčního zákona, případně také, jak má být postupováno v případě, kdy v praxi dojde k souběhu obou dvou těchto typů neúčinnosti.

Co se týče původní insolvenční úpravy, tj. ZKV, uvádí důvodová zpráva k novelizaci č. 94/1996 Sb. (viz kapitola výše), že odporovatelnosti je v ZKV nově věnováno toliko ustanovení § 16, které doplňuje obecnou úpravu obsaženou ve SOZ (čili ustanovení § 42a SOZ).⁸² Jak už bylo řečeno v kapitole 2 výše, odkazovalo předmětné ustanovení konkrétně do ustanovení § 42a SOZ, když stanovilo, že právním úkonům lze odporovat „za podmínek stanovených v § 42a občanského zákoníku“.⁸³ Z tohoto výslovného odkazu lze soudit, že úprava obsažená v ZKV úpravu občanskoprávní skutečně pouze doplňovala, tj. vycházela z ní a pouze obsahovala některá dílčí ustanovení, která tuto občanskoprávní normu pro účely úpadkového řízení doplňovala/posměňovala. Nedá se tedy říci, že by úprava odporovatelnosti v ZKV byla samostatná a komplexní, ba právě naopak. Před přijetím předmětné novely č. 94/1996 Sb. obsahoval ZKV dokonce úpravu duplicitní s ustanovením § 42a SOZ (jednalo se o ustanovení § 15 ZKV ve znění před přijetím dané novely). Tzn., že po novele byla duplicita sice odstraněna, avšak namísto toho byl do ZKV umístěn výslovný výše uvedený odkaz, na jehož základě je i v případě úpadkového řízení třeba pracovat s občanskoprávní úpravou odporovatelnosti.

Oproti tomu aktuálně účinná úprava obsažená v InsZ má vůči úpravě v ObčZ vztah odlišný. V první řadě je třeba upozornit, že InsZ již v tomto směru neobsahuje žádné odkazy do občanskoprávní úpravy, ani neobsahuje ustanovení, která by byla duplikátem této úpravy. Vedle toho podává první náповědu ohledně povahy vztahu mezi oběma zákoníky již důvodová zpráva k ObčZ, podle které se občanskoprávní zákonná

---

⁸² 94/1996 Dz. Op. cit., K bodům 22 a 23.

⁸³ Ustanovení § 16 odst. 1 ZKV.

úprava relativní neúčinnosti uplatní pouze na případy mimo úpadkové řízení, neboť insolvenční právo (čímž je v době přijetí ObčZ myšlen InsZ) má vlastní úpravu relativní neúčinnosti, což má být zachováno i nadále.⁸⁴ Z toho se nabízí závěr, že občanskoprávní a insolvenční úprava jsou oddělené a na sobě nezávislé, přičemž insolvenční úprava se použije výhradně v rámci úpadkového řízení, kdežto občanskoprávní úprava výhradně mimo něj.

V souladu s tím odborná literatura uvádí, že ustanovení § 235 an. InsZ obsahují specifickou úpravu odporovatelnosti právních úkonů výslovně pro účely insolvenčního řízení. Zároveň však tato literatura také uvádí, že předmětná specifická úprava odporovatelnosti je svou povahou doplňkem obecné úpravy odporovatelnosti obsažené ve SOZ.⁸⁵ Obdobně literatura komentářová (tentokrát vydaná již po účinnosti ObčZ, tj. nikoliv za účinnosti ZKV jako zmíněná literatura) uvádí, že úprava obsažená v ustanoveních § 235 an. InsZ je svou povahou zvláštní vůči obecné úpravě obsažené v ustanoveních § 589 an. ObčZ (když například podle InsZ může být úspěšně odporováno dokonce i některým právním jednáním, kterým podle obecné občanskoprávní úpravy odporovat nelze).⁸⁶ Z takovýchto formulací však zdá se vyplývá (v rozporu s výše uvedenou důvodovou zprávou), že insolvenční úprava je pouze doplňkem úpravy občanskoprávní, že ji jen jaksí modifikuje a upřesňuje (tj. že by snad pro insolvenční řízení měla být de facto aplikovatelná občanskoprávní úprava, která by byla pouze modifikovaná dle úprav provedených InsZ).

S takovým výkladem však dle názoru autorky souhlasit nelze. S propojením předmětných dvou úprav v první řadě nepočítá samotné znění zákona, když ani InsZ, ani SOZ a ObčZ neobsahují žádný odkaz do druhé z úprav, tj. nepočítá s tím, že by jedna z úprav měla pouze doplňovat tu druhou (přitom jak vidno z úpravy ZKV, tak pokud by si zákonodárce takovýto vztah mezi úpravami přál, není důvod, aby tak v těle předpisu výslovně nestanovil, když tak již dříve v ZKV učinil). Jakkoliv má ObčZ povahu obecného soukromoprávního předpisu, jehož úprava je aplikovatelná na právní vztahy vyplývající z různých předpisů soukromého práva, je třeba zdůraznit, že InsZ obsahuje úpravu neúčinnosti zcela komplexní, tj. reálně v tomto ohledu není třeba, aby byla jakkoliv aplikována úprava obecná. Na tomto závěru je nakonec ustálena rovněž i

---

⁸⁴ 89/2012 Dz. Op. cit., K § 589 až 599.

⁸⁵ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK M., a kol. Op. cit., str. 386.

⁸⁶ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 882.

rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR, když podle jeho názoru „Právní úprava obsažená v insolvenčním zákoně v ustanoveních § 235 až § 243 je právní úpravou komplexní. Institut neúčinnosti právních úkonů nahrazuje v insolvenčním řízení institut odporovatelnosti upravený v ustanovení § 42a obč. zák., z čehož vyplývá, že úprava obsažená v občanském zákoníku se neprosadí.“⁸⁷ V souladu se zněním výše uvedené důvodové zprávy k ObčZ přitom není žádný důvod domnívat se, že ve vztahu k úpravě ObčZ by se snad tyto judikatorní závěry neměly uplatnit (když důvodová zpráva uvádí, že insolvenční zákon dosud měl vlastní úpravu odporovatelnosti, což má zůstat beze změny, tj. úprava ObčZ se bude uplatňovat pouze mimo insolvenční řízení).

Na základě všeho výše uvedeného lze tedy uzavřít, že insolvenční úprava odporovatelnosti je komplexní, samostatná a vůči úpravě obsažené v ObčZ zvláštní, nikoliv však pouze doplňující. Tzn., že v rámci insolvenčního řízení se namísto obecné úpravy použije zvláštní úprava insolvenční. Obecná úprava se přitom na insolvenční poměry neuplatní vůbec (z čehož tedy plyne i ten důsledek, že pro účely odporovatelnosti v insolvenčním řízení by neměla být bez dalšího aplikovatelná ani občanskoprávní judikatura).

S ohledem na to, že se tedy v případě odporovatelnosti podle insolvenčního a občanského zákona jedná o dvě samostatné úpravy, nastává otázka, jak řešit situaci, kdy v praxi dojde ke střetu těchto dvou typů odporovatelnosti.

Tato otázka je řešena v první řadě již samotným InsZ, který v ustanovení § 239 odst. 1 věty druhé uvádí, že „*Jestliže v době zahájení insolvenčního řízení probíhá o téže věci řízení na základě odpůrcí žaloby jiné osoby, nelze v něm až do skončení insolvenčního řízení pokračovat*“. Touto odpůrcí žalobou jiné osoby je míněna odpůrcí žaloba podaná dle ObčZ (případně SOZ), když odpůrcí žalobu v insolvenčním řízení může podat výlučně insolvenční správce.⁸⁸ Uvedené ustanovení InsZ se proto jeví tak, že pokud v době zahájení insolvenčního řízení (tj. ještě před rozhodnutím o úpadku) probíhá odpůrcí řízení dle občanskoprávní úpravy o téže věci (tj. probíhá řízení o totožném nároku, jako je ten, který na základě insolvenční odpůrcí žaloby uplatňuje insolvenční správce), pak v takovém obecném odpůrcím řízení nelze pokračovat až do skončení řízení insolvenčního. To, že v řízení „*nelze pokračovat až do...*“ implikuje, že předmětné řízení

---

⁸⁷ Viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 307/2014 ze dne 29. 2. 2016.

⁸⁸ Viz ustanovení § 239 odst. 1 InsZ.

má být přerušeno. Zároveň však takovýto osud může potkat jen ty odpůrčí nároky, které zároveň uplatňuje insolvenční správce (jak plyne ze spojení „řízení o *téže věci*“). Řízení o obecných odpůrčích nárocích, jež zároveň neuplatňuje insolvenční správce, by tudíž měla bez přerušení a beze změn pokračovat nezávisle na odpůrčím řízení. To je výklad, který se nabízí po přečtení znění ustanovení § 239 odst. 1 InsZ. Jak mezi odbornou veřejností, tak v soudní praxi se však lze setkat s odlišnými názory.

Tak například J. Kozák uvádí, že výše citované ustanovení ukládá, aby byla ihned po zahájení insolvenčního řízení přerušena řízení o odpůrčí žalobě podané osobou odlišnou od insolvenčního správce.⁸⁹ To tedy znamená, že k přerušení by mělo dojít pro veškeré probíhající obecné odpůrčí nároky, nikoliv jen ty, které se týkají *téže věci* jako odpůrčí nárok insolvenčního správce. Obdobně i dle J. Hásové a T. Moravce nelze až do skončení insolvenčního řízení pokračovat v řízení o odpůrčí žalobě ohledně *téže věci*, a to bez ohledu na to, zda v této věci sám insolvenční správce odpůrčí žalobu podá, či nikoliv.⁹⁰ Podle tohoto výkladu tedy v případě *téže věci* dochází k přerušení řízení vždy, bez ohledu na to, zda se rozhodne insolvenční správce sám zapojit (tj. i pokud by se rozhodl ve věci neangažovat, řízení o obecném odpůrčím nároku by přesto nemohlo pokračovat). Nadto z uvedené verze výkladu vyvstává otázka, jak rozeznat, že se jedná právě o *tutéž věc*. Pakliže totiž insolvenční správce podá odpůrčí žalobu, lze posoudit, zda o *téže věci* již bylo zahájeno odpůrčí řízení. Pokud však insolvenční správce žalobu nepodá, není, stručně řečeno, co s čím poměřovat, tj. neexistuje žádný podklad, podle něhož by bylo možno určit, že se jedná právě o *tutéž věc*, ohledně níž má být řízení na základě ustanovení § 239 odst. 1 InsZ přerušeno. To znamená, že k přerušení řízení by mělo dojít teprve ve chvíli, kdy ohledně totožného nároku podá odpůrčí žalobu insolvenční správce.

V souladu s uvedenými názory odborné veřejnosti (a tedy v rozporu s výše vyloženým názorem autorky) v minulosti rozhodoval rovněž Nejvyšší soud ČR, který se otázkou souběhu obecné a insolvenční odporovatelnosti zabýval v poněkud kontroverzním (a přesto opakovaně odkazovaném)⁹¹ rozhodnutí sp. zn. 21 Cdo

---

⁸⁹ KOZÁK, J. a kol. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013. Str. 567.

⁹⁰ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. *Insolvenční řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 103.

⁹¹ Viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 702/2014 ze dne 30. 10. 2014 nebo sp. zn. 21 Cdo 539/2015 ze dne 28. 1. 2016.

2299/2013. V něm rozlišil dvě zkoumané situace, a sice zaprvé, kdy byla obecná odpůrčí žaloba podána před zahájením insolvenčního řízení, a zadruhé, kdy byla obecná odpůrčí žaloba podána až po zahájení insolvenčního řízení (přičemž věřitel svou pohledávku do předmětného insolvenčního řízení nepřihlásil). K první z uvedených situací Nejvyšší soud konstatoval nikoliv to, že nastává přerušování řízení (jak by plynulo z výše uvedeného výkladu autorky), ale že nastává pouze jakýsi „stav obdobný“ přerušování řízení. Oproti ustanovení § 111 OSŘ se však tento „obdobný stav“ má odlišovat tím, že v jeho průběhu i nadále běží procesní lhůty a jeho účastníci mohou procesně jednat. Pokud by se rozsudek v obecném odpůrčím řízení stal pravomocným ještě před prohlášením úpadku, pak by si věřitel takto následně vymožené plnění mohl ponechat a nemusel by jej vydávat do majetkové podstaty (navzdory probíhajícímu insolvenčnímu řízení). Ke druhé z výše uvedených situací pak Nejvyšší soud uvedl, že marným uplynutím jednoleté lhůty od rozhodnutí o úpadku, kterou má insolvenční správce k uplatnění odpůrčí žaloby, veškeré dosud neuplatněné odpůrčí nároky zanikají, tj. zanikají jak nároky insolvenční, tak i ty obecné. S ohledem na to, že v průběhu insolvenčního řízení zároveň nemohou být odpůrčí nároky vymáhány mimo toto insolvenční řízení, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že obecná odpůrčí žaloba podaná po zahájení insolvenčního řízení musí být vždy zamítnuta.⁹²

Uvedené závěry Nejvyšší soudu přitom do značné míry odporují znění zákona, jak je uvedeno výše. V případě odpůrčí žaloby podané před zahájením insolvenčního řízení by tak totiž (v rozporu se zněním zákona) nedošlo k přerušování, ale pouze k jakémusi kvazi přerušování, takový konstrukt však české procesní právní předpisy naznačují. V případě odpůrčí žaloby podané až po zahájení insolvenčního řízení by pak obecná odpůrčí žaloba musela být zamítnuta, a to bez ohledu na to, zda stejnou odpůrčí žalobu (tj. ohledně stejného nároku) podá i insolvenční správce.

Nutno dodat, že s Nejvyšším soudem nesouhlasí rovněž část odborné veřejnosti. Tak například T. Troup a A. Rakovský předmětné rozhodnutí v řadě aspektů kritizují a docházejí k vlastnímu řešení (obdobně jako autorka této práce), podle něhož by mělo k přerušování řízení dojít teprve dnem, kdy insolvenční správce podá *v téže věci* vlastní odpůrčí žalobu. Takové přerušování (a jedná se skutečně o přerušování v procesněprávním slova smyslu) pak trvá až do pravomocného skončení této žaloby. Co se týče obecné

---

⁹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 2299/2013 ze dne 7. 10. 2014.

odpůrčí žaloby podané po zahájení insolvenčního řízení, docházejí oba autoři k závěru, že věřiteli nic nebrání podat odpůrčí žalobu i v průběhu insolvenčního řízení. Pakliže tak učiní po uplynutí roční lhůty stanovené insolvenčnímu správci k podání jeho vlastní odpůrčí žaloby (přičemž insolvenční správce tuto žalobu nepodá), může být o obecné odpůrčí žalobě bez dalšího rozhodnuto. Pakliže tak věřitel naopak učiní ještě před uplynutím dané lhůty (nebo před pravomocným ukončením odpůrčí žaloby insolvenčního správce podané v téže věci), bude tento obecný spor přerušen.⁹³

Aniž by se autorka na tomto místě ještě podrobněji věnovala dalším konsekvencím uvedeného rozhodnutí a jeho kritice (zejména co se týče jeho důsledků pro povinnost vydat vysouzené plnění do majetkové podstaty), pouze uzavírá, že s výše uvedenými odbornými závěry je třeba souhlasit. Již ze samotného znění zákona je patrné, že zákonodárce neměl v úmyslu vytvořit žádný konstrukt jakéhosi pseudo přerušení řízení. Nejlogičtějším (a nejpraktičtějším) výkladem ustanovení § 239 odst. 1 InsZ pak je, že účinky přerušení nastávají teprve okamžikem, kdy insolvenční správce v téže věci podá vlastní odpůrčí žalobu. Zároveň není žádný racionální důvod, proč by měl ukončením insolvenčního řízení nevyčerpaný odpůrčí nárok zaniknout, když zákon stanoví, že v řízení nelze pokračovat až do skončení insolvenčního řízení. Obdobně lze dovodit pro obecné odpůrčí žaloby podané po zahájení insolvenčního řízení,⁹⁴ když není důvod pro to o nich nerozhodnout, pokud se insolvenční správce sám v téže věci rozhodne neangažovat a odpůrčí žalobu nepodat.⁹⁵

Dle názoru autorky by tak měl být vztah mezi odporovatelností dle ObčZ (resp. SOZ) a InsZ takový, že oba typy řízení mohou probíhat nezávisle na sobě, přičemž ovšem insolvenční nárok má přednost před nárokem obecným. Proto v případě, že se insolvenční správce rozhodne podat (či již podal) odpůrčí žalobu v téže věci, musí být obecné odpůrčí řízení přerušeno. Zároveň není důvod, proč bránit podání odpůrčí žaloby podané až po zahájení insolvenčního řízení, jestliže je zřejmé, že insolvenční správce se tentýž

---

⁹³ TROUP, T., RAKOVSKÝ, A. Poznámka k rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci souběhu obecné a insolvenční odporovatelnosti aneb když méně je... méně. *Bulletin advokacie*. 2015, č. 9, str. 32.

⁹⁴ Jakkoliv si je autorka vědoma protirečících názorů, podle nichž by měla být obecná odpůrčí žaloba podaná po začátku insolvenčního řízení zamítnuta pro nedostatek aktivní věcné legitimace. Viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 2299/2013 ze dne 7. 10. 2014.

⁹⁵ Nemluvě o tom, že ve všech potenciálních nárocích se týká zákaz vymáhání mimo insolvenční řízení, když tento zákaz logicky nedopadá na nároky, jejichž předmětem je plnění, které není, resp. nemůže být součástí majetkové podstaty. Přitom pokud by se měl uplatnit výklad zastávaný Nejvyšším soudem, zanikly by společně s insolvenčním řízením také tyto nároky (a to i přesto, že s insolvenčním řízením nikdy neměly nic společného).

nárok rozhodl nevymáhat. Tj. poté, co je ponechán přednostní prostor insolvenční odporovatelnosti, přičemž tato není využita, měl by být opětovně ponechán prostor odporovatelnosti obecné.

6. Neplatné právní úkony dle InsZ

Jak bylo zmíněno již výše v kapitole 1.2.2, obsahuje InsZ některá další ustanovení o neplatnosti (vedle úpravy neplatnosti obsažené v ObčZ, který se na insolvenční poměry rovněž uplatní, viz kapitola 1.1). Základní úprava této insolvenční neplatnosti je obsažena v ustanoveních § 231 až § 234 InsZ. Nutno dodat, že konkrétně tato ustanovení neupravují nové skutkové podstaty neplatnosti, nýbrž se zabírají tím, jak v případě neplatnosti (obecně upravené v občanskoprávních předpisech) v režimu InsZ postupovat. Podle ustanovení § 231 odst. 2 InsZ tak například platí, že o neplatnosti v průběhu insolvenčního řízení rozhoduje výhradně insolvenční soud, tedy za předpokladu, že se neplatnost týká právních úkonů ohledně majetku nebo závazků dlužníka. Již u této definice se lze pozastavit. Pokud totiž zákon hovoří o právních úkonech týkajících se majetku či závazků dlužníka, znamená to, že se nemusí vždy jednat nutně o právní úkony dlužníka samotného. Lze si totiž představit dlužníkovy právní úkony, které se ovšem jeho majetku a závazků vůbec netýkají, a stejně tak lze uvažovat právní úkony třetích osob, které se majetku či závazků dlužníka naopak týkat budou.⁹⁶ Uvedené má přitom zásadní vliv na to, zda si případnou neplatnost dotčeného právního úkonu bude muset posoudit insolvenční soud, či zda se na něj ustanovení InsZ o neplatnosti vztahovat nebudou (a o neplatnosti tak bude moci být rozhodnuto i jakýmkoliv jiným způsobem mimo insolvenční řízení).

S uvedeným souvisí vztah insolvenčního soudu k rozhodnutím o neplatnosti vydaným jinými orgány (např. rozhodčím soudem v rámci rozhodčího řízení či jiným než insolvenčním soudem, pokud toto nestihlo před zahájením insolvenčního řízení nabýt právní moci) či neplatnosti založené jinými způsoby (např. jednostranným právním jednáním či dohodou účastníků).⁹⁷ V případě, že je takové rozhodnutí o neplatnosti vydáno již v průběhu insolvenčního řízení, insolvenční soud jím není vázán a neplatnost si případně posoudí sám (dle ustanovení § 231 odst. 1 InsZ). Zároveň skutečnost, že předmětným rozhodnutím není vázán insolvenční soud, neznamená, že jím není vázán nikdo. Pro účastníky řízení, v němž byla neplatnost zjišťována, tak toto rozhodnutí závazné bude. Uvedené vede k myšlence, že za takového právního stavu by mohlo dojít k dvojímu posouzení téže věci, kdy by insolvenční soud rozhodl o tom, že právní úkon

---

⁹⁶ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 863.

⁹⁷ Tamtéž. Op. cit., str. 862.

není neplatný, zatímco jiný orgán by neplatnost shledal (či obráceně). Pro účastníka dotčeného právního úkonu by tak totiž nastal složitý a nejistý stav, jehož řešení by soud hledal jen s velkými obtížemi v závislosti na všech okolnostech.⁹⁸ Přitom jedinou výjimkou ze zásady uvedené v ustanovení § 231 odst. 1 InsZ, kdy je insolvenční soud vázán rozhodnutím o neplatnosti právního úkonu týkajícího se majetku či závazků dlužníka, je ustanovení § 232 InsZ. Podle něho je insolvenční soud rozhodnutím o neplatnosti vázán, jestliže toto rozhodnutí nabylo právní moci ještě před zahájením insolvenčního řízení. Jen v takovém případě nastává překážka *rei iudicatae*. Tzn., že InsZ dále nijak neřeší situace, kdy by mohl nastat výše uvedený rozpor v právním hodnocení, jenž by mohl mít praktický a negativní dopad na účastníka konkrétního řízení.

Stejně jako ObčZ, tak i InsZ rozlišuje mezi neplatností absolutní a relativní. Tato skutečnost je zakotvena v ustanovení § 231 odst. 3 InsZ, podle kterého v případě, kdy se nějaká konkrétní osoba musí neplatnosti dovolat (tj. v souladu s výkladem v kapitole 1 se jedná o neplatnost relativní), může se této neplatnosti dovolat rovněž taktéž insolvenční správce. InsZ tak na tomto místě rozšiřuje okruh oprávněných osob, které jsou napadeným právním úkonem dotčeny (resp. konstruuje předpoklad, že insolvenční správce je rovněž dotčen) a které mohou docílit toho, aby byl předmětný právní úkon prohlášen za neplatný, tj. mohou se neplatnosti dovolat.⁹⁹ Z ustanovení § 231 odst. 3 InsZ lze rovněž dovodit, že insolvenční soud v souladu s ustanovením § 231 odst. 1 InsZ sám rozhoduje nejen o neplatnosti relativní, ale i o neplatnosti absolutní (když odst. 1 předmětného ustanovení ohledně pravomoci insolvenčního soudu – na rozdíl od odst. 3 tohoto ustanovení – mezi typy neplatnosti nerozlišuje).

Přímo na základě InsZ jsou tak absolutní neplatností stíhány například takové právní úkony, jimiž dlužník po prohlášení konkursu bez souhlasu insolvenčního správce odmítne dar nebo dědictví (viz ustanovení § 246 odst. 4 InsZ). Takováto sankce je přitom logická a odpovídající s ohledem na skutečnost, že jedním z účinků prohlášení konkursu je přechod dispozičních oprávnění k majetkové podstatě dlužníka na insolvenčního správce (v souladu s ustanovením § 246 odst. 2 InsZ), nehledě na skutečnost, že případným odmítnutím daru či dědictví by dlužník vlastně odmítl možnost zvětšení

---

⁹⁸ Tamtéž. Op. cit., str. 862.

⁹⁹ Uvedené ustanovení má zásadní význam, když pouze na základě hmotněprávních ustanovení by insolvenční správce nesplňoval podmínky, aby mohl být považován za dotčenou osobu, neboť jednak není účastníkem napadeného právního jednání a jednak i tam, kde by jím byl, jedná na toliko účet dlužníka (viz ustanovení § 40 odst. 1 InsZ).

majtkové podstaty, ze které by následně mohli být uspokojeni jeho věřitelé, takže *de facto* by svým konáním věřitele zkrátil. Porušení povinností dlužníka by tak bylo dvojí, jednak porušení zákonného zákazu nakládat s majetkovou podstatou a jednak porušení zákazu krátit své věřitele. Důvod, proč zákonodárce takové jednání sankcionuje absolutní neplatností, je tak očividný.

Naopak neplatností relativní InsZ trestá např. ty právní úkony, které jsou v souladu s ustanovením § 295 odst. 1 InsZ učiněny v rozporu se zákazem nabývání majetku z majtkové podstaty, a to buď dlužníkem, osobou jemu blízkou nebo osobou, s níž dlužník tvoří koncern. Nutno dodat, že takovýto právní úkon nebyl relativní neplatností sankcionován vždy, tuto změnu přinesla teprve novela InsZ č. 294/2013 Sb.¹⁰⁰ Ve srovnání s výše uvedeným příkladem absolutní neplatnosti je zjevné, že toto jednání vykazuje známky nižší závažnosti pro průběh insolvenčního řízení (když ne každé nabytí majetku předmětnými osobami musí nutně znamenat podvodné jednání či vyvádění majetku z majtkové podstaty na úkor věřitelů). Je proto rozumné, že není trestáno bez dalšího neplatností absolutní, nýbrž pouze relativní, tedy toliko v případě, že se neplatnosti dovolá některá z dotčených osob.

Mimo výše uvedených ustanovení pak InsZ zavádí sankci neplatnosti v ustanoveních § 269 odst. 1, § 270 odst. 1, § 276 odst. 2, § 354 odst. 4 a § 412, jedná se tedy o různé úkony dlužníka učiněné napříč různými fázemi insolvenčního řízení. Je přitom nutno zdůraznit, že InsZ výslovně nestanoví, podle čeho má být rozlišováno, zda se v případě uvedených ustanovení, ukládajících za určité úkony sankci neplatnosti, jedná o neplatnost absolutní, či relativní. Řešení tohoto problému se však nabízí ze samotného znění jednotlivých ustanovení. S ohledem na formulaci výše uvedeného ustanovení § 295 odst. 1 InsZ lze soudit, že v případě, kdy se má jednat o neplatnost relativní, zákon výslovně stanoví povinnost se neplatnosti dovolat. V případě, kdy taková povinnost stanovena není, bude se jednat o neplatnost absolutní, která nastává bez dalšího. Uvedený závěr přitom potvrzuje i charakter, tj. závažnost, předmětných právních úkonů (když ty závažnější jsou trestány absolutní neplatností).

Lze tak konstatovat, že InsZ ve většině případů, kdy sankci neplatnosti stanovuje, preferuje právě neplatnost absolutní, což je opačné pojetí, než z jakého vychází ObčZ (který naopak upřednostňuje platnost právních jednání před neplatností a když již právní

---

¹⁰⁰ 294/2013 Dz. Op. cit., K bodu 171.

jednání neplatností trestá, raději – až na zásadní výjimky – volí neplatnost relativní, tedy ponechává dotčeným stranám co největší míru volnosti). Uvedená inklinace InsZ však není nijak překvapivá, vezme-li se v potaz, že cílem insolvenčního řízení je uspokojení mnohdy širokého okruhu věřitelů; do řízení tak zasahují různé zájmy mnohých osob, přičemž tyto zájmy mezi sebou bývají často neslučitelné. Zákonodárce tak volí raději přísnější metody k zajištění toho, že insolvenční řízení proběhne co nejhladčeji a s minimem zásahů, které by mohly účel tohoto řízení zdržet či dokonce zhatit.

7. Neúčinné právní úkony dle InsZ

Jak bylo naznačeno již v kapitole 2.2.2 výše, rozlišuje InsZ mezi neúčinností přímo ze zákona a neúčinností založenou na základě odporovatelnosti. Jak přitom zdůrazňovala již odborná literatura týkající se ZKV, nejsou neúčinnost ze zákona a neúčinnost na základě odporovatelnosti dvěma odlišnými, proti sobě stojícími právními instituty, naopak mají celou řadu shodných rysů (zejména co se týče jejich účinků a důsledků).¹⁰¹ V čem se ovšem odlišují, jsou důvody, za kterých k nastoupení neúčinnosti dochází. Tato kapitola rozebere oba dva tyto druhy neúčinnosti, jejich výskyt v InsZ a konkrétně u neúčinnosti vznikající na základě odporovatelnosti se dále podrobně zaměří postupně na všechny tři skutkové podstaty odporovatelnosti, které InsZ pro tyto účely definuje.

7.1 Neúčinnost na základě zákona

Pakliže hovoříme o tom, že právní úkon je neúčinný přímo na základě zákona, znamená to, že k tomu, aby se právní úkon stal neúčinným, musí naplnit podmínky stanovené právním předpisem, tj. musí naplnit hypotézu určité právní normy.¹⁰² Pokud se tak stane, není k založení neúčinnosti třeba žádného soudního rozhodnutí, neúčinnost ze zákona se totiž pouze zjišťuje, tj. již existuje nezávisle na soudním rozhodování. Uvedené potvrzuje rovněž rozhodovací praxe soudů, viz např. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, podle něhož „*Tyto formy neúčinnosti se liší tím, že neúčinnost na základě odporovatelnosti se zakládá soudním rozhodnutím, které má konstitutivní povahu, kdežto neúčinnost na základě zákona se zjišťuje, deklaruje.*“¹⁰³ Uvedený judikatorní závěr přitom odpovídá judikatorním závěrům Nejvyššího soudu ČR přijatým již dříve v dikci ZKV.¹⁰⁴ Co se týče odlišení důsledků neúčinnosti ze zákona od jiných právních institutů, lze teoreticky narazit na některé těžko rozlišitelné případy. V případě neúčinnosti ze zákona totiž předmětný právní úkon vůbec nezakládá právní účinky vůči věřitelům dlužníka. Pro tyto věřitele se tak fakticky stírá rozdíl mezi neúčinností právního úkonu ze zákona a

---

¹⁰¹ ZOULÍK, F. Op. cit., str. 112.

¹⁰² ŘEHÁČEK, O., VRBA, M. K některým otázkám spojeným s neúčinností právních úkonů podle insolvenčního zákona. *Právní rozhledy*. 2013, č. 9, str. 305.

¹⁰³ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 102 VSPH 82/2012 ze dne 14. 6. 2012.

¹⁰⁴ Viz např. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 11 Cmo 209/2010 ze dne 21. 10. 2010.

jeho absolutní neplatností (k rozdílům mezi neplatností a neúčinností právních úkonů obecně viz kapitola 3).

Co se týče úpravy zákonné (legální) neúčinnosti v InsZ, prošla tato významnými změnami. Původním legislativním záměrem při přijetí InsZ bylo navázat v tomto směru na ustanovení § 15 ZKV a zachovat tak v insolvenčním řízení jak úkony neúčinné na základě odporovatelnosti, tak i úkony neúčinné ze zákona; uvedená koncepce se však neprosadila.¹⁰⁵ Již v době přijetí InsZ byla stěžejní úprava neúčinnosti zakotvena v ustanovení § 235 odst. 2 InsZ upravujícím neúčinnost na základě odporovatelnosti a neúčinnost ze zákona se vyskytovala jen ojediněle. Novelou InsZ provedenou zákonem č. 294/2013 Sb. pak byla uvedená koncepce opuštěna dočista, když byla neúčinnost ze zákona v InsZ v zásadě odstraněna (ponechán byl jediný případ této formy neúčinnosti, jak bude uvedeno níže).

7.1.1 Neúčinnost podle ustanovení § 111 InsZ

Před přijetím novely č. 294/2013 Sb. bylo stěžejním ustanovením pro insolvenční neúčinnost ze zákona ustanovení § 111 InsZ, které výslovně zakazovalo po zahájení insolvenčního řízení podstatně měnit majetkovou podstatu, resp. ji nikoliv zanedbatelně zmenšovat. Neúčinností ze zákona pak byl stíhán každý právní úkon, který tomuto ustanovení odporoval. Tzn., že neúčinností byly sankcionovány takové právní úkony, které byly učiněny po zahájení insolvenčního řízení, a to pochopitelně za předpokladu, že v době provedení předmětného úkonu účinky zahájení insolvenčního řízení ještě nepominuly. Uvedené ustanovení tak automatickou neúčinností postihovalo právní úkony provedené již po zahájení insolvenčního řízení, nikoliv až po prohlášení úpadku, což se může jevit jako poměrně přísná úprava (což také následná novela reflektovala). Z uvedeného rovněž vyplývá, že právní úkony učiněné *před* zahájením insolvenčního řízení nikdy nemohly být dle InsZ neúčinné na základě zákona, nýbrž toliko na základě odporovatelnosti. Je však třeba podotknout, že neúčinnost založená ustanovením § 111 InsZ by pozbyla smysl, pokud by následně nedošlo k prohlášení úpadku dlužníka (nehledě na způsob jeho řešení). V opačném případě (kdy by o insolvenčním návrhu bylo rozhodnuto jinak než prohlášením úpadku) by totiž došlo ke konvalidaci předmětného právního úkonu. K tomu viz rozhodnutí Nejvyšší soudu ČR, podle kterého „Právní

---

¹⁰⁵ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 884.

úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou ve smyslu ustanovení § 111 odst. 3 InsZ (ve znění účinném do 31. prosince 2013) vůči věřitelům neúčinné za předpokladu, že byl posléze zjištěn úpadek dlužníka. Stejný závěr platí i pro úkony, na které se vztahuje insolvenční zákon ve znění účinném od 1. 1. 2014. [...] Tato zákonná úprava má však smysl (a může se prosadit) jen ve spojení s následným zjištěním úpadku dlužníka; zamítne-li (pravomocně) insolvenční soud (jako v poměrech dané věci) věřitelský insolvenční návrh, lze jen stěží uvažovat o právu insolvenčního správce domáhat se vůči věřiteli dlužníka, aby „vrátil“ do majetkové podstaty dlužníka plnění, které mu dlužník poskytl v době po zahájení insolvenčního řízení v rozporu s ustanovením § 111 InsZ“.¹⁰⁶

V souvislosti s ustanovením § 111 InsZ však v praxi vyvstávaly otázky, zda je i v případě právních úkonů neúčinných ze zákona nutné podání odpůrcí žaloby, a tedy prohlášení neúčinnosti soudním rozhodnutím. Na uvedenou problematiku následně reagovala rozhodovací praxe soudů, když např. Vrchní soud v Praze judikoval následující: „Právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s tímto omezením, jsou vůči věřitelům neúčinné. Neúčinný je přitom právní úkon dlužníka učiněný v rozporu s § 111 odst. 1 InsZ přímo ze zákona (neúčinnost předjímá § 111 odst. 3 InsZ). A dle ustálené judikатурní praxe proto není nutné se neúčinnosti nejdříve dovolat prostřednictvím odpůrcí žaloby, ale insolvenční správce je legitimován k přímému sepisu majetku, který dlužník vyvedl z majetkové podstaty v rozporu s § 111 InsZ zpět do majetkové podstaty dlužníka jeho sepisem.“¹⁰⁷ Tzn., že soudní praxe našla východisko, když dovodila, že v daném případě se jedná o zákonnou neúčinnost, která podání odpůrcí žaloby nevyžaduje. I přesto však bylo ustanovení § 111 InsZ definitivně rozřešeno s přijetím novely č. 294/2013 Sb., kterou byla neúčinnost ze zákona z InsZ *de facto* odstraněna, když ustanovení § 111 InsZ neúčinnost přímo ze zákona již nadále nezpůsobuje.

Tato změna přitom není způsobena změnou textace samotného ustanovení § 111 InsZ,¹⁰⁸ nýbrž je třeba ji hledat v novelizovaném znění ustanovení § 235 odst. 2 InsZ. Ten

---

¹⁰⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. KsBR 47 INS 24389/2012 ze dne 29. 2. 2016. Obdobně i rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 820/2005 ze dne 31. 5. 2007.

¹⁰⁷ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. KSPH 38 INS 3926/2009 ze dne 30. 7. 2014.

¹⁰⁸ Znění ustanovení § 111 odst. 4 InsZ v tomto smyslu změněno nebylo; bylo však rozšířeno o další větu, podle které si smí dlužník nebo jeho věřitel předem vyžádat souhlas insolvenčního soudu (vyžádání takového souhlasu lze doporučit zejména u právních úkonů, u nichž může nastat pochybnost, zda tyto nepřekračují meze nakládání s majetkovou podstatou vytyčené zákonem, resp. zda do této majetkové podstaty mohou spadat). Pakliže totiž dlužník o takovýto souhlas požádá, vyhne se negativním následkům daného ustanovení spočívajícím v neúčinnosti (resp. nebezpečí prohlášení neúčinnosti) předmětného

nově uvádí, že „*Neúčinnost dlužnickových právních úkonů, včetně těch, které tento zákon označuje za neúčinné a které dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o žalobě insolvenčního správce ...*“.¹⁰⁹ Tzn., že i pro úkony, které spadají do rozsahu ustanovení § 111 InsZ, je k založení jejich neúčinnosti třeba soudního rozhodnutí o odpůřčí žalobě podané insolvenčním správcem. Důvodová zpráva k této změně koncepce neúčinnosti v InsZ uvádí, že tato „*odstraňuje problémy praxe s řešením otázky, zda i právní úkony neúčinné ze zákona coby následky jednání uskutečněných dlužníkem po zahájení insolvenčního řízení, mají být řešeny cestou odpůřčí žaloby nebo jinak*“.¹¹⁰ Jakkoliv, jak bylo výše uvedeno, v době přijetí této novely již řešení předmětné situace nalezla judikatura. Bez ohledu na to lze neúčinnosti dle ustanovení § 111 InsZ od 1. 1. 2014 (tj. po novele č. 294/2013 Sb.) docílit jedinec cestou odpůřčí žaloby podané insolvenčním správcem.

V souvislosti s praktickou aplikací ustanovení § 111 InsZ v rozhodovací praxi soudů v minulosti vyvstala rovněž otázka, jak posoudit, zda má být neúčinnost napadeného právního úkonu posuzována právě podle ustanovení § 111 InsZ (které sankcionuje právní úkony provedené již po zahájení insolvenčního řízení), nebo podle ustanovení § 240 až § 242 InsZ (o nichž bude pojednáno v kapitolách 7.2.2, 7.2.3 a 7.2.4 a která sankcionují právní úkony provedené v době dlužnickova úpadku, případně v určité lhůtě před zahájením insolvenčního řízení). Jakkoliv od výše popsané novely InsZ z roku 2014 musí být neúčinnost podle všech zmíněných ustanovení prohlášena insolvenčním soudem na základě odpůřčí žaloby, faktem zůstává, že dosažení neúčinnosti podle ustanovení § 111 InsZ je pro insolvenčního správce snazší (když předpoklady pro dosažení neúčinnosti dle tohoto ustanovení jsou nastaveny méně přísně).¹¹¹ Touto problematikou se zabýval i Nejvyšší soud, který dovodil následující: „... *pro posouzení, zda neúčinnost právního úkonu dlužníka má být zkoumána v režimu § 111 insolvenčního zákona nebo v režimu § 240 až § 242 insolvenčního zákona, je určující, kdy projev vůle*

---

právního úkonu, neboť v případě udělení souhlasu již právní úkon vůči věřitelům neúčinný být nemůže. Uvedená změna tak vede k posílení právní jistoty účastníků předmětného právního úkonu, tj. jak dlužníka, tak i třetích osob, které s ním jednají.

¹⁰⁹ Před účinností novely znělo toto ustanovení pouze tak, že „*Neúčinnost dlužnickových právních úkonů se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o žalobě insolvenčního správce ...*“. Došlo tedy k rozšíření již dříve zakotveného ustanovení.

¹¹⁰ 294/2013 Dz. Op. cit., K bodům 131 až 134.

¹¹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 ICdo 76/2015 ze dne 31. 10. 2017.

*dlužníka skutečně vyvolal právní následky [jde o okamžik, kdy právní úkon nabyl právní účinnosti (kdy nastaly jeho právní účinky)].*¹¹² To znamená, že rozhodujícím okamžikem pro posouzení, dle jaké úpravy neplatnosti se bude posuzovat konkrétní případ, je třeba určit, ke kterému dni nastaly právní následky právního úkonu vedoucí ke zkrácení věřitelů (neboť, jak argumentoval uvedený soud, ne vždy např. podpis smlouvy vede přímo ke zkrácení věřitele, např. v případě podpisu smlouvy o prodeji nemovitosti je věřitel zkrácen teprve v okamžiku, kdy dlužník přestane být majitelem předmětné nemovitosti). Pakliže toto zkrácení nastalo po zahájení insolvenčního řízení, uplatní se úprava v ustanovení § 111 InsZ, nikoliv v ustanoveních § 240 až § 242 InsZ.¹¹³

7.1.2 Neúčinnost podle ustanovení § 246 InsZ

Jako jedinou výjimku ze zásady neúčinnosti pouze na základě odporovatelnosti zavedené novelou InsZ č. 294/2013 Sb. ponechala tato novela ustanovení § 246 odst. 2 InsZ, které postihuje neúčinností právní úkony dlužníka týkající se majetkové podstaty a provedené teprve po prohlášení konkursu na majetek dlužníka.¹¹⁴ Zákonná neúčinnost dle uvedeného ustanovení je tak v porovnání s ustanovením § 111 InsZ ve znění do 31. 12. 2013 přísnější, neboť neúčinností postihuje (a i dříve postihovalo) bez výjimky všechny právní úkony provedené poté, co dispoziční oprávnění k majetkové podstatě přešlo na insolvenčního správce (příčemž ustanovení § 111 InsZ postihuje pouze takové právní úkony, které majetkovou podstatu negativně ovlivňují). Odůvodnění této skutečnosti lze spatřovat v tom, že v době zahájení insolvenčního řízení ještě není známo, zda nakonec dojde k prohlášení úpadku, přičemž pro případy, že by se tak stalo, je zájem na zachování majetkové podstaty, resp. na jejím nezmenšování. Naproti tomu po prohlášení konkursu již s majetkovou podstatou disponuje insolvenční správce, nikoliv dlužník, proto je neúčinností stížen jakýkoliv právní úkon dlužníka, který by tomuto uspořádání odporoval.

Důvod, proč byla tato výjimka upravená v ustanovení § 246 odst. 2 InsZ novelou č. 294/2013 Sb. zachována, je dle důvodové zprávy ten, že se údajně jedná o tzv.

---

¹¹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. KSOS 14 INS 23976/2012 ze dne 28. 3. 2019.

¹¹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 ICdo 76/2015 ze dne 31. 10. 2017.

¹¹⁴ Jedná se o takové právní úkony dlužníka, které souvisejí s majetkovou podstatou a které dlužník učinil teprve poté, co v důsledku prohlášení konkursu přešlo dispoziční oprávnění k majetkové podstatě z dlužníka na insolvenčního správce.

„neúčinnost očividnou“. To proto, že údaj ohledně skutečnosti, že je na majetek dlužníka veden konkurs, je veřejně dostupný. Tj. dle názoru zákonodárce každý, kdo se stará o svá práva, si je schopen tento údaj zjistit a náležitě se vyvarovat sjednávání s dlužníkem takových právních úkonů, jimiž by byla dotčena jeho majetková podstata.¹¹⁵ Dle důvodové zprávy by bylo neúčelné, kdyby insolvenční správce musel podávat odpůrčí žalobu i v takovéto situaci, kdy se jedná o neúčinnost očividnou, navíc by uvedený postup mohl vést k nežádoucímu vyvádění majetku.¹¹⁶

S uvedeným je třeba souhlasit v tom smyslu, že pakliže již byl na majetek dlužníka prohlášen konkurs, vskutku neobstojí výmluva, že třetí osoba, vstupující s tímto dlužníkem do právního vztahu, o jeho majetkové situaci nevěděla, případně nemohla vědět. Na druhou stranu je třeba konstatovat, že v insolvenčním rejstříku je veřejně dostupný nejen údaj o prohlášení konkursu, nýbrž už i jen samotný údaj o zahájení insolvenčního řízení. Osoba náležitě dbající o svá práva je tedy varována již v okamžiku zahájení insolvenčního řízení, což by ji mělo motivovat k tomu, aby si před provedením právního úkonu ověřila schopnost (a oprávněnost) dlužníka takový úkon skutečně provést. Pakliže ovšem porovnáme závažnost zahájení insolvenčního řízení a prohlášení konkursu, je třeba souhlasit, že prohlášení konkursu je natolik závažnou skutečností vypovídající o majetkových poměrech dlužníka, že stížení právních úkonů následujících po prohlášení konkursu neplatností je zcela legitimní a dostatečně slouží ochraně jak majetkové podstaty, tak i třetích osob (věřitelů dlužníka).

V návaznosti na výše uvedený výklad je třeba doplnit, že i po novele č. 294/2013 Sb. se v InsZ vyskytují i jiné formy neúčinnosti ze zákona, než je ustanovení § 246 odst. 2 InsZ, nejedná se však o neúčinnost stejného charakteru, jakou upravuje ustanovení § 235 an. InsZ. V dané souvislosti lze zmínit např. ustanovení § 248 odst. 2 InsZ, které upravuje neúčinnost práv na uspokojení ze zajištění týkajících se majetkové podstaty, která věřitelé získali jakýmkoliv způsobem po zahájení insolvenčního řízení. Odlišnost charakteru tohoto ustanovení spočívá v tom, že předmětná neúčinnost necílí na právní úkon, který vedl ke vzniku zajištění, nýbrž cílí na neúčinnost samotného předmětného zajištění (a s tím spojená práva na oddělené uspokojení). Jedná se tak o jakousi neúčinnost

---

¹¹⁵ 294/2013 Dz. Op. cit., K bodům 135 až 145.

¹¹⁶ Tamtéž.

sui generis, která cílí na samotný právní následek.¹¹⁷ Dle J. Hásové a T. Moravce se přitom o obdobný případ jedná rovněž v ustanovení § 248 odst. 3 InsZ v návaznosti na ustanovení § 285 odst. 4 InsZ, jež upravuje neúčinnost věcných břemen, která vznikla po zahájení insolvenčního řízení za nápadně nevýhodných podmínek.

7.2 Neúčinnost na základě odporovatelnosti

Jak vyplývá již z výše uvedeného výkladu ohledně neúčinnosti na základě zákona, preferuje InsZ neúčinnost vznikající na základě odporovatelnosti (čímž se InsZ výrazně odlišuje od koncepce ZKV, který naopak raději uplatňoval zásadu neúčinnosti právních úkonů ze zákona).¹¹⁸ V rámci odporovatelnosti neúčinnost právního úkonu nastává teprve v případě úspěchu odpůrcí žaloby podané insolvenčním správcem v souladu s ustanovením § 235 an. InsZ. Tato forma přitom více vyhovuje právní jistotě zúčastněných subjektů, když a) neúčinnost musí být založena rozhodnutím insolvenčního soudu (je konstitutivní), b) dovolat se jí může jen určitý okruh subjektů a c) i tyto subjekty se jí zpravidla mohou dovolat jen v zákonem stanovené prekluzivní lhůtě. Tzn., že po uplynutí této prekluzivní lhůty již mohou mít zúčastněné subjekty v zásadě jistotu, že k založení neúčinnosti jejich právního úkonu nedojde. Naproti tomu v případě neúčinnosti na základě zákona neustálé přetrvává obava, zda v budoucnu nenastane situace, ve které by byla deklarována existence neúčinnosti (a to třeba i několik let po provedení předmětného právního úkonu).

System, jakým je odporovatelnost v InsZ nastavena, rovněž do značné míry odráží samotný účel insolvenčního zákonodárství obecně. Odporovatelnost totiž musí být nastavena tak, aby na jedné straně vskutku trestala zkracující právní úkony a napomáhala tak zachování majetkové podstaty, z níž jsou následně uspokojeni oprávnění věřitelé upadnuvšího dlužníka. Na druhé straně však nesmí být nastavena až příliš přísně, široce či neurčitě, aby nepostihovala rovněž třetí osoby, které s úpadkovou situací dlužníka nemají nic společného. Jak totiž argumentuje odborná veřejnost, mohlo by v praxi docházet k případům, kdy by se obchodní partneři dlužníka, který se nenachází v ekonomicky ideální situaci, mohli rozhodnout s tímto dlužníkem raději dále

---

¹¹⁷ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 885. Obdobně i ŘEHÁČEK, O., VRBA, M. K některým otázkám spojeným s neúčinností právních úkonů podle insolvenčního zákona. Op. cit., str. 305.

¹¹⁸ K rozsahu právních úkonů postihovaných podle ZKV neúčinností ze zákona viz kapitola 2.2.1.

nespolupracovat ze strachu, aby se později nestali účastníky odpůrčích sporů (a to i přesto, že situace dlužníka nemusí být natolik špatná a že k insolvenčnímu řízení možná vůbec nikdy ani nedojde). V důsledku takového obezřetného chování by dlužník přicházel o příjmy, které by mu jinak pomohly jeho negativní situaci překonat, a mohl by skončit v insolvenci i přesto, že za jiných okolností by se tak nestalo.¹¹⁹ Jednalo by se tak o jakousi formu sebenaplňujícího proroctví.

Účelem insolvenční odporovatelnosti je tak dosažení takového nastavení, aby byl reflektován jak zájem věřitelů na postihování zkracujících právních úkonů dlužníka, tak i dlužníka a jeho partnerů na zachování nerušených obchodních styků. Instrumentem tohoto nastavení je formulace skutkových podstat odporovatelnosti. Tyto jsou v InsZ upraveny v ustanoveních § 240 až § 242, přičemž následující výklad se bude zabývat každou z těchto skutkových podstat zvlášť. Nutno ještě podotknout, že naplnění podmínek odporovatelnosti se posuzuje ke dni vzniku předmětného právního úkonu (tj. např. v případě skutkové podstaty podle ustanovení § 240 InsZ se ke dni vzniku právního úkonu zkoumá, zda byl dlužník v úpadku nebo zda napadený právní úkon k jeho úpadku vedl, viz kapitola 7.2.2).¹²⁰

7.2.1 Neúčinnost právních úkonů obecně

Jak již bylo v této práci uvedeno, je základním ustanovením InsZ definujícím neúčinné právní úkony ustanovení § 235 odst. 1. Podle něj jsou neúčinné takové právní úkony, kterými dlužník a) zkracuje možnost uspokojení svých věřitelů nebo b) zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných. Zákon dále výslovně uvádí, že za takovýto právní úkon je považováno i dlužníkovu opomenutí.

Z výše uvedeného nutně vyplývá otázka, jaký vlastně panuje vztah mezi ustanovením § 235 InsZ, které obecně upravuje neúčinné právní úkony v insolvenčním řízení, a ustanoveními § 240 až § 242 InsZ, což jsou tedy jednotlivé skutkové podstaty odporovatelnosti. Lze za odporovatelné právní úkony považovat všechny takové úkony, které naplňují obecnou definici neúčinnosti obsaženou v ustanovení § 235 InsZ? Nebo mohou být odporovatelné pouze takové právní úkony,

---

¹¹⁹ TROUP, T., RAKOVSKÝ, A. Op. cit., str. 32.

¹²⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 48/2013 ze dne 22. 12. 2015.

kteře vedle obecné definice naplňují rovněž předpoklady některé ze tří skutkových podstat odporovatelnosti vymezených v ustanoveních § 240 až § 242 InsZ?

V judikatuře a odborné literatuře se lze setkat s oběma uvedenými variantami. Tak například J. Maršíková uvádí následující: „*Definice neúčinného právního úkonu obsažená v prvním odstavci § 235 musí být splněna vždy současně s jednou ze zvláštních skutkových podstat uvedených taxativním výčtem v § 240, 241 a 242 ...*“¹²¹ S obdobným názorem se lze setkat rovněž u J. Hásové¹²² či J. Kozáka.¹²³ Oproti tomu např. Vrchní soud v Praze judikoval, že ustanovení § 240 až § 242 InsZ jsou pouze demonstrativním výčtem neúčinných právních úkonů, což znamená, že za neúčinný (tj. odporovatelný) lze považovat každý právní úkon, který naplňuje předpoklady ustanovení § 235 odst. 1 InsZ, tj. zkracuje uspokojení dlužníkových věřitelů nebo některé z nich zvýhodňuje.¹²⁴ Samotné znění zákona však nasvědčuje spíše prvnímu z uvedených přístupů, když zákon v rámci obecné definice neuvádí žádné další specifikace uplatnění neúčinnosti (např. určení časového úseku, ve kterém lze právní úkony napadnout neúčinností). Nadto by dle názoru autorky příliš odporovalo právní jistotě dlužníka i třetích osob, pokud by byl seznam skutkových podstat odporovatelnosti toliko demonstrativní, tj. zúčastněné osoby by nikdy nemohly mít jistotu, zda právní úkon, na němž se podílejí, nebude někdy v budoucnu někým vyhodnocen jako úkon zkracující či zvýhodňující, a to bez jakéhokoliv omezení. Přitom pakliže dlužník či s ním jednající třetí strana analyzují ustanovení § 235 InsZ v souvislosti s ustanoveními § 240 až § 242 InsZ, získají poměrně dobrou představu o tom, zda jejich právní úkon může být podroben odpůřčí žalobě, či nikoliv. K tomuto závěru se nakonec přiklání i aktuální judikatura Nejvyššího soudu ČR, podle níž „*Ponechají-li se stranou právní úkony, které dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, v rozporu s ustanoveními § 111 a § 246 odst. 2 insolvenčního zákona, lze podle ustanovení § 235 až § 243 insolvenčního zákona odporovat jen těm právním úkonům dlužníka, jež jsou taxativně vypočteny v ustanoveních § 240 až § 242 insolvenčního zákona*“.¹²⁵ Obdobné plyne i z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, podle nějž „*ustanovení § 235 odst. 1 věty první InsZ není samostatnou definicí*

¹²¹ MARŠÍKOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2014. Str. 419.

¹²² HÁSOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 771.

¹²³ KOZÁK, J. a kol. *Op. cit.*, str. 562.

¹²⁴ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 15 Cmo 72/2010 ze dne 4. 9. 2014.

¹²⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 44/2014 ze dne 30. 6. 2016.

neúčinného právního úkonu dlužníka“, když toto „pouze pojmenovává základní rys takového právního úkonu dlužníka, totiž, že jde o právní úkon nebo o právní úkony, kterými dlužník „zkracuje“ možnost uspokojení věřitelů nebo „zvýhodňuje“ některé věřitele na úkor jiných. Z ustanovení § 240 až § 242 InsZ se pak podává, že právě jejich prostřednictvím se dává (pro insolvenční účely) obsah pojmu „zkracující právní úkon dlužníka“ a „zvýhodňující právní úkon dlužníka“.¹²⁶ Toto rozhodnutí tedy uvádí, že obecná definice v ustanovení § 235 InsZ definuje jednání, pro které je právní úkon neúčinný, přičemž ustanovení § 240 až 242 InsZ doplňují, co přesně je tímto jednáním míněno. Tzn., že pro účely odporovatelnosti musejí být nutně naplněny jak obecná definice, tak jedna ze zvláštních skutkových podstat odporovatelnosti.

Jak tedy vyplývá z formulace ustanovení § 235 InsZ, že neúčinné jsou právní úkony, „jimiž dlužník zkracuje ... nebo zvýhodňuje ...“, lze podle InsZ odporovat toliko právním úkonům provedeným dlužníkem, nikoliv třetími osobami. Uvedené ustanovení se na první pohled jeví jako jasné a bezproblémové, v praxi se však mohou vyskytnout komplikace při určování, zda je konkrétní právní úkon úkonem dlužníka, nebo někoho jiného (InsZ nadto žádnou vlastní definici právního úkonu neobsahuje, je proto nutno vycházet z definice právního jednání obsažené v ustanovení § 545 an. ObčZ, případně – pro situace podléhající starší občanskoprávní úpravě – v ustanovení § 34 an. SOZ).¹²⁷ Takováto komplikovaná situace může nastat např. v případě, kdy je dlužník v exekuci a exekutor vymožený majetek předá dlužníkovu věřiteli (tj. nařízená exekuce sice pramení z právního úkonu provedeného dlužníkem, avšak samotné vymáhání a předávání plnění probíhá naprosto bez součinnosti dlužníka, pouze prostřednictvím exekutora). Lze takto provedené plnění považovat za právní úkon dlužníka, kterému lze úspěšně odporovat? Obdobně v případě, kdy dlužník sám neplní věřiteli svůj dluh, avšak za dlužníka jej plní třetí osoba. Lze takovému plnění úspěšně odporovat jakožto právnímu úkonu provedenému dlužníkem? Obdobných otázek lze najít celou řadu, přičemž soudní judikatura nabízí některé částečné odpovědi. Rovněž odborná literatura na dané téma uvádí, že v souladu s doslovným výkladem ustanovení § 235 odst. 1 InsZ nelze odporovat

---

¹²⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 48/2013 ze dne 22. 12. 2015.

¹²⁷ Jakkoliv existuje judikatura, které insolvenční pojem „právní úkon“ vykládá širěji, než jak to činil SOZ. Viz např. rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 12 Cmo 14/2010 ze dne 23. 2. 2011, podle kterého nelze vykládat striktně ve smyslu ustanovení § 34 SOZ, nýbrž je třeba pod něj podřazovat i některé faktické činnosti subjektů, jako je např. výplata peněžních prostředků. Obdobně např. rozhodnutí (opět) Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 11 VSOL 45/2015-123 ze dne 27. 8. 2015, podle nějž mohou být za určitých okolností neúčinným právním úkonem i jednotlivé platby, které dlužník provedl ve prospěch třetí osoby.

veškerým případům, kdy dochází ke krácené majetkové podstaty, kupř. tak nelze odporovat právním úkonům jiné osoby, a to i když jsou činěny s vědomím dlužníka či dokonce na jeho popud.¹²⁸

Krajský soud v Hradci Králové posuzoval např. situaci, kdy v době před prohlášením konkursu zadala třetí osoba příkaz k inkasu na účet dlužníka, přičemž soud dovodil, že v daném případě se o neúčinný právní úkon nejedná. Uvedl přitom, že *„Jak je tedy zřejmé, musí jít o úkon, který učinil dlužník. V tomto konkrétním případě převod peněžních prostředků nebyl učiněn na popud či příkaz dlužníka, ale naprosto bez jeho účasti. ... Soud má tedy zato, že se nejedná v tomto případě ani o neúčinný právní úkon, když platbu neprovedl dlužník ...“*.¹²⁹ Jak vidno, jednání třetích osob (tj. jednání provedená bez účasti dlužníka) nelze napadnout neúčinností dle InsZ, a to ani za předpokladu, že předmětné právní úkony se přímo dotýkají majetkové podstaty dlužníka a porušují předpoklady stanovené v ustanovení § 235 odst. 1 InsZ. Lze polemizovat, zda lze takovéto právní úkony třetích osob považovat za právní úkony provedené bez účasti dlužníka, když je uvedený úkon proveden na základě jiného úkonu, kterého byl dlužník stranou (např. když dlužník v minulosti uzavřel smlouvu, jejíž součástí je možnost zřízení inkasa, přičemž věřitel následně v souladu s touto smlouvou inkaso skutečně nařídí, čímž reálně dojde ke zkrácení majetkové podstaty). Autorka se však domnívá, že v zájmu zajištění právní jistoty není možné, aby šlo neúčinností napadat právní úkony třetích osob pramenící z právních úkonů dlužníka, které samy o sobě neúčinností napadnout nelze (např. z důvodu nesplnění lhůt stanovených v jednotlivých skutkových podstatách odporovatelnosti). Výše citovaný závěr soudu tento názor utvrzuje.

Neméně zajímavou situaci měl možnost řešit Krajský soud v Praze, který posuzoval neúčinnost právního úkonu, jímž došlo k uznání dluhu dlužníka (formou sepisu notářského zápisu s doložkou přímé vykonatelnosti), na základě kterého byla nařízena exekuce, při které exekutor zřídil zástavní právo na nemovitosti dlužníka. Tímto právním úkonem mělo dojít ke zkrácení ostatních věřitelů. Uvedený soud posuzoval, zda takové jednání naplňuje znaky některé ze skutkových podstat odporovatelnosti dle InsZ. Konstatoval přitom, že o ustanovení § 240 InsZ se z logiky věci jednat nemůže, neboť

---

¹²⁸ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 883.

¹²⁹ Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 48 ICm 385/2010 ze dne 13. 5. 2011.

dlužník se notářským zápisem zavázal toliko k uhrazení vlastního dluhu po splatnosti v určité lhůtě (tj. nebyl zde prostor pro žádné přiměřené protiplnění, resp. jeho absenci). Obdobně se dle soudu nemohlo jednat ani o ustanovení § 242 InsZ, když tím, že se dlužník zaváže uhradit vlastní již existující dluh, dle soudu nedochází ke zkrácení konkrétního věřitele (natož pak takového zkrácení, kterého by si byla druhá strana právního úkonu vědoma). Konečně se nadepsaný soud zabýval otázkou, zda by se mohlo jednat o ustanovení § 241 InsZ, a tedy o znevýhodňující právní úkon. Dospěl však k názoru, že nikoliv. Samotným uznáním dluhu (jakkoliv s přímou vykonatelností) nedošlo ke zvýhodnění věřitele dlužníkem. Výhodnější postavení v rámci insolvence věřitel získal teprve v důsledku rozhodnutí soudu o nařízení exekuce na majetek dlužníka, v rámci kterého došlo ke zřízení zástavního práva na nemovitosti. Podle soudu nelze určit neúčinnost právního úkonu „*jen z toho důvodu, že v návaznosti na předmětný úkon rozhodl soud ... a poté soudní exekutor*“, neboť takový postup by šel „*nad rámec skutkové podstaty podle ustanovení § 241 insolvenčního zákona*“.¹³⁰ Nadto soud podotkl, že v případě exekuce rozhoduje o způsobu jejího provedení soudní exekutor;¹³¹ tj. dlužník nemohl postup, v jehož důsledku byl některý z věřitelů zvýhodněn, reálně nijak ovlivnit. Tím se tento judikát propojuje s výše uvedeným, podle něhož nelze neúčinností napadat právní úkony učiněné třetí osobou, v tomto případě soudním exekutorem.

Obdobný případ řešil také Krajský soud v Ostravě, když rozhodoval o neúčinnosti právního úkonu, kterým namísto dlužníka poskytovala plnění třetí osoba. Soud v této situaci konstatoval, ustanovení § 235 odst. 1 InsZ (ve spojení s ustanovením § 241 InsZ, podle kterého byla neplatnost namítána) se uplatní pouze a jedině na právní úkony provedené dlužníkem. Pakliže právní úkon učinila třetí osoba od dlužníka odlišná, nemohlo dojít k naplnění obecné klauzule neúčinnosti dle ustanovení § 235 odst. 1 InsZ (čímž pádem nemohlo dojít ani k naplnění podmínek žádné ze skutkových podstat odporovatelnosti; ke vztahu mezi obecnou klauzulí a konkrétními skutkovými podstatami viz výklad výše v této podkapitole).¹³² Nadepsaný soud v dané věci nepřisvědčil argumentaci strany, která se domáhala určení neúčinnosti právního úkonu s odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, ve kterém tento soud vyslovil neúčinnost právního

---

¹³⁰ Rozhodnutí Krajského soudu v Praze sp. zn. 34 ICm 1565/2012 ze dne 14. 9. 2012.

¹³¹ V souladu s ustanovením § 47 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád).

¹³² Rozhodnutí Krajského soudu v Olomouci sp. zn. 46 ICm 301/2018 ze dne 13. 4. 2018.

úkonu provedeného třetí osobou.¹³³ Krajský soud v Ostravě totiž konstatoval, že žalující strana předmětné rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR pochopila špatně. Nebyla v něm totiž posuzována situace, kdy by namísto dlužníka plnila třetí osoba od dlužníka odlišná. Jednalo se o situaci, kdy plnil dlužník za jiného *v pozici třetí osoby* (tj. insolvenční dlužník v daném případě plnil jako třetí osoba ve prospěch žalovaného v daném sporu). Také toto rozhodnutí konzistentně s výše uvedenými judikáty dále podporuje závěr o tom, že pakliže neplní dlužník osobně, ale činí tak na jeho místě osoba odlišná, nelze se úspěšně domoci neúčinnosti takového právního úkonu, neboť nemůže být naplněn předpoklad ustanovení § 235 odst. 1 InsZ (tj. ne každé plnění dlužníkovu dluhu je právním úkonem dlužníka podléhajícím odporovatelnosti; příkladem může být – jak uvedeno ve výkladu v této podkapitole – např. plnění dlužníkovu dluhu fakticky uskutečněné třetí osobou či soudním exekutorem apod.).

Tím, že InsZ, resp. související judikatura neumožňuje postihovat právní úkony týkající se majetkové podstaty provedené třetími osobami, je zjevné, že reálně nemohou být postihovány veškeré úkony vedoucí ke krácení majetkové podstaty. Podle odborné literatury je tak otázkou pro budoucí rozhodovací praxi, zda nebude výklad ustanovení § 235 odst. 1 InsZ prováděn přece jen o něco extenzivněji.¹³⁴ Dle názoru autorky by však cílem předmětného ustanovení mělo být zabránit dlužníkovi, aby krátil majetkovou podstatu, tedy aby znemožňoval uspokojení svých věřitelů. Cílem by naopak nemělo být znemožňování právních úkonů třetími osobami. Pakliže by se dlužník pokoušel cíleně vyvádět majetek pomocí propojených či blízkých osob, jsou takové úkony přísněji postižitelné v rámci skutkových podstat odporovatelnosti, v případě mimořádně excesivního chování se dokonce nabízejí skutkové podstaty trestných činů.¹³⁵ Jiné postihování právních úkonů třetích osob by vedlo ke zbytečné právní nejistotě a současně k pokřivování hospodářských a jiných vztahů, do kterých dotčené subjekty vstupují společně s dlužníkem.

Jak bylo řečeno již výše, jsou odporovatelné takové právní úkony, které věřitele zkracují či některé z nich zvýhodňují oproti ostatním. Otázkou ovšem je, zda lze z těchto

---

¹³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 677/2011 ze dne 27. 2. 2014.

¹³⁴ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 883.

¹³⁵ Viz např. ustanovení § 222 odst. 2 TrZ, podle kterého „*Stejně bude potrestán, kdo, byť i jen částečně, zmaří uspokojení věřitele jiné osoby tím, že a) zničí, poškodí, zatají, zcizí, učiní neupotřebitelnou nebo odstraní, byť i jen část majetku dlužníka, nebo b) k majetku dlužníka uplatní neexistující právo nebo pohledávku nebo existující právo nebo pohledávku ve vyšší hodnotě či lepším pořadí, než jaké má ...*“.

důvodů postihovat neúčinností takové právní úkony, které ono zkrácení/znevýhodnění způsobovaly již v době svého provedení, či zda lze postihnout i právní úkony, u kterých je zkrácení/znevýhodnění pouze následným důsledkem. Judikatura vztahující se k neúčinnosti právních úkonů obsažené v ustanovení § 42a SOZ se přiklání spíše k první z uvedených variant, když podle ní „*Způsobilst zkrácení uspokojení pohledávky věřitele musel přitom odporovatelný úkon splňovat v době, kdy byl učiněn*“.¹³⁶ K tomu je však nutno zdůraznit, že se jedná o judikaturu občanskoprávní, přičemž jak již bylo uvedeno dříve, je insolvenční úprava odporovatelnosti samostatná a komplexní, tj. závěry přijaté v občanskoprávní větvi tohoto institutu nejsou bez dalšího aplikovatelné. Nadto prvorepubliková judikatura v dané věci naopak uvádí, že „*Otázku, zda jest tu zkrácení věřitelů, není posuzovati podle doby, kdy došlo k odporovatelnému jednání, nýbrž podle doby, kdy bylo odporováno*“¹³⁷ (přičemž současná občanskoprávní úprava mnohdy přejímá právě prvorepublikové tradice). Aktuální judikatorní přístup je přitom oproti tomu prvorepublikovému ještě o něco více restriktivní, když dle něj lze postihovat toliko právní úkony, které mají přímou souvislost se zkrácením věřitele (tj. nelze postihnout úkony, kterým je zkrácení věřitele sice připravováno, avšak reálně nenastane).¹³⁸ Autorka se na základě znění zákona domnívá, že neúčinností by bylo vhodné postihovat toliko ty právní úkony, jimiž reálně dochází ke zkrácování či znevýhodňování věřitelů (tj. nikoliv takové právní úkony, které by tak sice učinit mohly, ale nečiní). Za prvé takový přístup lépe odpovídá účelu neúčinnosti, kterým je zajistit, aby nedocházelo ke zmenšování majetkové podstaty, ze které by se věřitelé mohli uspokojit (tj. jedná se o reálné zmenšení, které by mělo na věřitele reálný dopad, nikoliv o pouhou hrozbu zmenšení). Za druhé uvedené odpovídá rovněž znění zákona, které mluví o úkonech, jimiž dlužník *zkracuje* či *zvýhodňuje* (tedy se nejedná o úkony, které by *mohly* vést ke zkrácení či znevýhodnění).

V souvislosti s neúčinností právních úkonů je rovněž třeba zmínit rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, podle kterého je smyslem neúčinnosti dle ustanovení § 235 InsZ postihovat právní úkony dlužníka, nikoliv jeho protiprávní úkony.¹³⁹ Uvedený soud tak zodpověděl dovolací otázku, zda lze neúčinností napadnout i právní úkon, kterým

---

¹³⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 64/2006 ze dne 31. 10. 2006.

¹³⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. Rv I 1156/25 ze dne 16. 7. 1925 (Vážný 5185).

¹³⁸ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 884

¹³⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 363/2015 ze dne 28. 2. 2017.

mezi účastníky řízení vznikl závazek z deliktu (což podle soudu nelze, a to právě proto, že se nejedná o právní úkon dlužníka ve smyslu ustanovení § 235 InsZ).¹⁴⁰

7.2.2 Neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění podle ustanovení § 240 InsZ

Ustanovení § 240 InsZ je první ze tří skutkových podstat odporovatelných právních úkonů, které upravuje takové úkony, jimiž dlužník zkracuje možnost uspokojení svých věřitelů, neboť tyto úkony provádí bez přiměřeného protiplnění. Co spadá do zákonného vymezení právního úkonu bez přiměřeného protiplnění, definuje InsZ jednak pozitivně (v ustanovení § 240 odst. 1 až 3 InsZ), jednak i negativně (v ustanovení § 240 odst. 4 InsZ).

Odborná literatura¹⁴¹ k této skutkové podstatě uvádí, že její pozitivní vymezení je provedeno na základě tří kritérií, a sice a) obsahového, b) okolností, za kterých k právnímu úkonu došlo a c) časového.

Základním (obsahovým) hlediskem, podle něž je určováno, zda se skutečně jedná o právní úkon bez přiměřeného protiplnění, je podle ustanovení § 240 odst. 1 InsZ posouzení, zda se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně, případně zda jej poskytl za takové protiplnění, jehož obvyklá cena je oproti obvyklé ceně dlužníkovy plnění podstatně nižší. Pro účely posouzení, zda došlo k naplnění skutkové podstaty podle ustanovení § 240 odst. 1 InsZ, je tak v první řadě nutno vyhodnotit ekvivalenci, případně přiměřenost a vyváženost vzájemných plnění smluvních stran, a to v návaznosti na cenu obvyklou.¹⁴² K tomuto závěru dospěla judikatura již v době účinnosti ZKV, kdy ustanovení § 15 ZKV týkající se neúčinnosti právních úkonů o požadavku na obvyklost ceny ničeho neobsahoval (tj. zákonná úprava tyto závěry následně převzala přímo do své textace), když uvedla: „*V rozsudku sp. zn. 29 Odo 130/2004 Nejvyšší soud vysvětlil, že pro závěr o tom, zda dlužník ve smyslu ustanovení § 15 odst. 1 písm. c/ ZKV (v rozhodném*

---

¹⁴⁰ Uvedeným rozhodnutím je tak dále překonáváno již výše uvedené rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 15 Cmo 72/2010 ze dne 4. 9. 2014, podle kterého a) je výčet skutkových podstat v ustanovení § 240 - § 242 InsZ toliko demonstrativní (k tomu viz kapitola 7.2.1) a b) lze za neúčinný považovat i takový právní úkon, kterým by dlužník založil závazkový vztah z titulu bezdůvodného obohacení (jakkoliv není bezdůvodné obohacení *deliktem* ve smyslu ObčZ, není důvod, aby pro *kvazidelikt* platily jiné závěry, zejména ve světle předmětného rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR.

¹⁴¹ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 921.

¹⁴² Tj. jedná se skutečně o cenu obvyklou, nikoliv o cenu stanovenou podle zákona č. 151/1997 Sb. o oceňování majetku a o změně některých zákonů.

znění) převedl věci ze svého majetku na jinou osobu za nápadně nevýhodných podmínek, je určující srovnání sjednané kupní ceny s cenou obvyklou.“¹⁴³ Obdobně judikatura týkající se ZKV dospěla k závěru, že na poměrování existence nevýhodných podmínek má vliv také to, jaký reálný dopad na uspokojení věřitelů měl napadený právní úkon. Soud v této věci konstatoval, že „dojde-li v důsledku právního úkonu dlužníka (učiněného v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu anebo po podání tohoto návrhu do prohlášení konkursu) ke zmenšení majetku pozdějšího úpadce v rozsahu částky, která bude jak co do samotné výše, tak i z hlediska vlivu na uspokojení věřitelů z majetku tvořícího konkursní podstatu, zanedbatelná, nebude zpravidla naplněna ani podmínka existence nápadně nevýhodných podmínek podle § 15 odst. 1 písm. c) ZKV“.¹⁴⁴ Tzn., že pokud měl právní úkon bez přiměřeného protiplnění provedený v režimu ZKV jen zanedbatelný dopad na majetkovou podstatu a uspokojení věřitelů, nedošlo zpravidla k naplnění předpokladu nápadně nevýhodných podmínek, a tudíž se o právní úkon postižitelný neúčinností nejednalo. Nutno ovšem dodat, že (na rozdíl od předchozího rozhodnutí) zákonodárce tyto závěry do textu InsZ nepřevzal. Ustanovení § 240 InsZ hovoří o tom, kdy se jedná o právní úkon bez přiměřeného protiplnění, aniž by stanovoval výjimky, resp. jakési limity, při jejichž splnění by se o takovýto právní úkon nejednalo. Na druhou stranu lze předpokládat, že právě takovéto limity bude i do budoucna stanovovat soudní praxe s odkazem na účel, rychlost a hospodárnost insolvenčního řízení.

Pakliže právní úkon naplní výše uvedené obsahové kritérium, je třeba v souladu s ustanovením § 240 odst. 2 InsZ dále posuzovat, zda splňuje rovněž požadavky na okolnosti, za kterých musí být takový právní úkon proveden. Tj. tento musí být proveden buď přímo v době, kdy je dlužník v úpadku, nebo musí k dlužníkovu úpadku vést. Při posuzování existence úpadku dlužníka je nutno vycházet z ustanovení § 3 InsZ.¹⁴⁵ Na rozdíl od skutkové podstaty uvedené v ustanovení § 242 InsZ zde ani není vyžadováno, aby třetí strana právního úkonu o úpadkové situaci dlužníka věděla.

---

¹⁴³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 1336/2006 ze dne 15. 9. 2009.

¹⁴⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 1099/2005 ze dne 29. 11. 2006.

¹⁴⁵ Předmětné ustanovení definuje úpadek pro účely insolvenčního řízení, a to ve formě platební neschopnosti a předlužení, včetně stanovení právních domněnek, kdy dlužník není schopen plnit své závazky (a tedy naplňuje jednu z podmínek pro dovození úpadku).

Podstatné je tedy objektivní, nikoliv subjektivní posouzení situace.¹⁴⁶ Pakliže právní úkon byl učiněn v době dlužníkového úpadku či k němu vedl, jedná se o právní úkon naplňující předpoklady ustanovení § 240 InsZ bez ohledu na povědomí třetí strany účastnícího se předmětného právního úkonu.

Ustanovení § 240 odst. 2 InsZ rovněž upravuje modifikaci pro osoby nejbližší propojené s dlužníkem, když stanoví, že pakliže dlužník učiní právní úkon bez přiměřeného protiplnění ve prospěch své osoby blízké nebo ve prospěch takové osoby, která s ním tvoří koncern, *má se za to*, že tento právní úkon *byl* učiněn v době dlužníkového úpadku. Tj. InsZ zde usnadňuje možnost docílení neúčinnosti právních úkonů, které dlužník provedl se svými propojenými osobami, když pro tyto stanovuje vyvratitelnou právní domněnku existence dlužníkového úpadku (což usnadňuje důkazní pozici žalobce v řízení o odpůřčí žalobě, tedy insolvenčního správce). Uvedený krok se jeví jako logický, neboť lze předpokládat, že v případě špatné hospodářské situace by se dlužník obracel právě na tyto nejbližší osoby, aby se pokusil uchránit svůj majetek před insolvenčním řízením.¹⁴⁷ Je potom právě na těchto osobách, aby prokázaly, že dlužník se v době napadeného právního úkonu v úpadku nenacházel.¹⁴⁸ Odborná literatura však upozorňuje na situaci, ve které třetí osoba sice prokáže, že dlužník v daném případě v úpadku skutečně nebyl, avšak insolvenční správce následně prokáže, že předmětný právní úkon k úpadku dlužníka vedl. I v takovém případě tak dojde k naplnění podmínek ustanovení § 240 InsZ a právní úkon bude moci být prohlášen za neúčinný, právní obrana třetí osoby tedy nebude úspěšná.¹⁴⁹ Stejnou úpravu InsZ zavádí také pro skutkovou podstatu v ustanovení § 241 odst. 2 InsZ (k tomu viz níže).

---

¹⁴⁶ POSPÍŠIL, M. Neúčinnost právních úkonů v insolvenční. In: *Epravo.cz* [online]. 31. 12. 2015 [cit. 20. 8. 2019]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/neucinnost-pravnich-ukonu-v-insolvenci-100063.html>.

¹⁴⁷ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 ICdo 17/2013 ze dne 30. 9. 2015: „*Smyslem úpravy neúčinnosti právních úkonů dlužníka v insolvenčním zákoně je, aby se osoba dlužníka blízká při právních úkonech s dlužníkem přesvědčila, že je dlužník nečiní v době, kdy je v úpadku, a vede ji k tomu, aby nečinila právní úkony (nepřijímala podle nich plnění) na újmu práv věřitelů dlužníka. Jestliže se tak nezachová, musí být srozuměna s tím, že tento úkon bude v případě rozhodnutí o úpadku dlužníka insolvenčním správcem zpochybněn.*“

¹⁴⁸ Viz např. rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 12 Cmo 9/2010 ze dne 24. 11. 2010, podle kterého „*V případě, kdy úkon bez přiměřeného protiplnění dlužník učinil vůči osobě blízké (či osobě, se kterou dlužník tvoří koncern), však nastává vyvratitelná právní domněnka, že dlužník úkon učinil v době, kdy byl v úpadku (§ 240 odst. 2, věta druhá, InsZ). Je věci žalovaného, aby tuto právní domněnku vyvrátil a prokázal, že v době odporovaného úkonu dlužník v úpadku nebyl.*“

¹⁴⁹ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 922.

Co se týče definice osob blízkých či osob tvořících koncern, InsZ žádné upřesnění neuvádí. Je proto nutné vyjít z obecných soukromoprávních předpisů, které předmětné definice uvádějí. Definice tzv. osoby blízké je upravena v ustanovení § 22 ObčZ. Podle něj je osobou blízkou bez dalšího příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner podle zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství; jiné osoby v rodinném nebo obdobném poměru se za osoby vzájemně blízké pokládají v případě, že by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, pociťovala druhá z nich důvodně jako újmu vlastní. Dále zákon uvádí vyvratitelnou právní domněnku, podle které jsou osobami blízkými i osoby sešvagřené a osoby trvale spolu žijící.¹⁵⁰ Ustanovení § 22 odst. 2 ObčZ dále nově stanoví (nově, neboť SOZ takovou úpravu neobsahoval),¹⁵¹ že v případě, kdy zákon k ochraně třetích osob stanovuje ve vztahu k osobám blízkým zvláštní podmínky či omezení při převodu majetku, jeho zatížení či přenechání k užití jinému, pak se tyto podmínky (stanovené ve vztahu k osobám blízkým) uplatní také pro právní jednání učiněná mezi právnickou osobou a členem jejího statutárního orgánu, případně osobou, která tuto právnickou osobu ovlivňuje jako její člen nebo na základě dohody či jiné skutečnosti.¹⁵² Zákonodárce tak na tomto místě za určitých okolností umožňuje, aby osobami vzájemně blízkými byly i právnická a fyzická osoba.¹⁵³ S ohledem na znění ustanovení § 22 odst. 2 InsZ lze předpokládat, že se toto ustanovení uplatní právě i v případě odporovatelných právních úkonů dle InsZ.

Oproti tomu definice koncernu je obsažena v ustanovení § 79 ZOK. Podle ní jedna nebo i více osob, které jsou podrobeny jednotnému řízení (tj. řízené osoby) jinou osobou

---

¹⁵⁰ Viz ustanovení § 22 odst. 1 ObčZ.

¹⁵¹ Za účinnosti SOZ upravovala možnost, že by právnická a fyzická osoba byly pro účely odporovatelnosti dle ustanovení § 42a SOZ osobami navzájem blízkými, toliko judikatura. Viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 2192/2001 ze dne 1. 8. 2002 nebo rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 18 Co 30/2001 ze dne 16. 2. 2001. Dle odborné literatury (viz HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 923) není důvod, aby tyto judikatorní závěry nebyly aplikovatelné rovněž pro posouzení blízkosti osob v rámci insolvenčního řízení, neboť se jedná o obdobnou problematiku. K tomu je však namísto upozornit, že insolvenční úprava odporovatelnosti je úpravou komplexní a nezávislou na úpravě občanskoprávní. Na druhou stranu je pravda, že pojem „osoba blízká“ je do InsZ toliko „importován“ z občanskoprávní úpravy, tj. lze předpokládat, že obdobně bude „importována“ i související judikatura.

¹⁵² Viz ustanovení § 22 odst. 2 ObčZ.

¹⁵³ V některých případech pak judikatura naopak výslovně deklaruje, kdy se o osoby navzájem blízké nejedná. Viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 ICdo 80/2014 ze dne 16. 4. 2015, podle nějž to, že jednatel jedné společnosti je zároveň manželem jednatelky jiné společnosti, neznamená, že by ony dvě dotčené společnosti měly mezi sebou vztah osob blízkých. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 80/2013 ze dne 20. 5. 2014 pak zase platí, že skutečnost, že fyzická osoba a právnická osoba mají společnou osobu blízkou, ještě neznamená, že jsou si osobami navzájem blízkými také tyto dvě osoby.

nebo osobami (tj. řídicími osobami), tvoří společně s těmito řídicími osobami koncern.¹⁵⁴ Pojmem „jednotné řízení“ je míněno, že řídicí osoba prosazuje vliv na činnost osoby řízené z důvodu prosazování zájmů koncernu dlouhodobého charakteru v rámci jednotné koncernové politiky.¹⁵⁵

Konečně co se týče časového kritéria právního úkonu, stanoví ustanovení § 240 odst. 3 InsZ lhůty, ve kterých lze tomuto právnímu úkonu odporovat. I v tomto případě zákon přichází s modifikací zpřísnující podmínky pro osoby dlužníkovi blízké a osoby tvořící s ním koncern (běžnému právnímu úkonu bez přiměřeného protiplnění lze odporovat, byl-li učiněn v době jednoho roku před zahájením insolvenčního řízení; jednali se však o právní úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovi blízké/tvořící s ním koncern, lze mu odporovat, pokud byl učiněn v době tří let před zahájením insolvenčního řízení). Odborná literatura k tomuto časovému kritériu uvádí, že jakkoliv se na první pohled zdá, že se jedná o stanovení délky prekluzivní lhůty pro podání odpůrčí žaloby, není tomu tak. Toto časové vymezení naopak stanovuje množinu právních úkonů, kterým lze odporovat. Tj. v případě právních úkonů učiněných ve prospěch osob blízkých/koncernu tato množina čítá právní úkony učiněné v období tří let před zahájením insolvenčního řízení, kdežto v případě jiných osob tato množina obsahuje toliko právní úkony učiněné v době jednoho roku před zahájením insolvenčního řízení.¹⁵⁶ Uvedené je odůvodněno tím, že prekluzivní lhůta pro podání odpůrčí žaloby je upravena v ustanovení § 239 odst. 3 InsZ a činí jeden rok ode dne účinnosti rozhodnutí o úpadku.¹⁵⁷

Tedy k tomu, aby mohlo být právnímu úkonu odporováno na základě ustanovení § 240 InsZ, je nutno, aby kumulativně jednak spadal do časové množiny vytyčené v ustanovení § 240 odst. 3 InsZ a dále, aby naplňoval vždy alespoň jednu z podmínek stanovených v ustanoveních § 240 odst. 1 a 2 InsZ. Současně musí být samozřejmě

---

¹⁵⁴ Viz ustanovení § 79 odst. 1 ZOK.

¹⁵⁵ Viz ustanovení § 79 odst. 2 ZOK.

¹⁵⁶ Uvedené ustanovení tak poskytuje větší ochranu právním úkonům učiněným ve vztahu k cizím třetím osobám (tj. osobám bez majetkových či osobních vazeb na dlužníka) než právním úkonům učiněným ve vztahu k osobám blízkým. Stojí přitom za zmínku, že tato úprava je přísnější než původní občanskoprávní úprava neúčinnosti obsažená v ustanovení § 42a SOZ, podle níž byla tříletá lhůta nastavena pro všechny subjekty bez rozdílu (časová množina odporovatelných právních úkonů dle InsZ je tak mnohem užší). Oproti tomu aktuální občanskoprávní úprava obsažená v ustanovení § 590 ObčZ se insolvenční úpravě o něco více přibližuje v tom smyslu, že uvádí více lhůt pro rozlišení neúčinných právních úkonů v návaznosti na to, vůči komu a za jakých podmínek byly tyto učiněny. Viz ustanovení § 42a odst. 2 InsZ ve srovnání s ustanovením § 590 odst. 1 ObčZ a s ustanovením § 240 odst. 3 InsZ.

¹⁵⁷ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 924.

naplněny i obecné požadavky na neúčinný právní úkon stanovené v ustanovení § 235 InsZ.¹⁵⁸

I v případě naplnění všech výše uvedených podmínek však InsZ upravuje výjimky, za kterých se o právní úkon bez přiměřeného protiplnění nejedná. Jedná se o tzv. negativní vymezení obsažené v ustanovení § 240 odst. 4 InsZ, přičemž zde uvedený výčet je taxativní a patří do něj následující:

A) Plnění uložené právním předpisem dle ustanovení § 240 odst. 4 písm. a) InsZ. Mezi takováto plnění patří např. místní poplatky stanovené v souladu se zákonem č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích (např. poplatek za provoz systému shromažďování, sběru, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů). Dále do této kategorie spadá placení daní,¹⁵⁹ pojistného na sociální zabezpečení či státní politiku zaměstnanosti, stejně tak pojistné na veřejné zdravotní pojištění nebo zákonem stanovené výživné.¹⁶⁰ Jeví se jako logické, že tato zákonem stanovená povinná plnění nemohou být považována za plnění bez přiměřeného protiplnění ve smyslu ustanovení § 240 InsZ. Např. daně jsou ze samotné své povahy neekvivalentní plnění, když jejich plátce nezískává žádné přímé a bezprostřední plnění za své odvody. Nadto se jedná o typy plnění, která stát, případně veřejnoprávní korporace, potřebují ke svému fungování. Nedávalo by smysl, pokud by taková plnění podléhala možnosti odporovatelnosti v insolvenčním řízení.

B) Příležitostný dar v přiměřené výši dle ustanovení § 240 odst. 4 písm. b) InsZ. InsZ neuvádí žádná další vodítka, jak posoudit, zda se jedná o příležitostné darování, ani zda je jeho výše přiměřená. Toto hodnocení tak bude spadat do úvahy insolvenčního správce (který si vyhodnotí, zda je vhodné podávat ohledně předmětného právního úkonu odpůrčí žalobu), potažmo následně insolvenčního soudu. Lze předpokládat, že primárním hlediskem zde bude výše majetku dlužníka a dále charakteristika události, ke které bylo

---

¹⁵⁸ Viz např. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 45 ICm 3844/2013 ze dne 26. 7. 2018, podle něhož pro dosažení neúčinnosti právního úkonu bez přiměřeného protiplnění nepostačuje prokázat, že právní úkon byl učiněn ve prospěch osoby blízké nebo osoby tvořící s dlužníkem koncern, ale je nutné zároveň prokázat, že se dlužník v době tohoto prvního úkonu nacházel v úpadku (nebo že tento úkon k jeho úpadku vedl).

¹⁵⁹ Skutečnost, že podle ustanovení § 240 InsZ nemůžou být neúčinné právní úkony, jimiž dlužník plní povinnost stanovenou právními předpisy (např. placení daní), ovšem neznamená, že by tato výjimka platila i pro další skutkové podstaty odporovatelnosti. Nakonec u jiné skutkové podstaty zákon obdobně ustanovení neuvádí, tj. právní úkon tohoto typu sice nemůže být úkonem bez přiměřeného protiplnění, to však neznamená, že nemůže být úkonem zvýhodňujícím. Viz kapitola 7.2.3 níže.

¹⁶⁰ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 924.

darování provedeno. Jako přípustné se jeví události, které jsou (nahlíženo společenskou optikou) s dáváním darů spojeny, jako jsou např. svatby, narozeniny, významné životní události apod. Uvedené potvrzuje rovněž rozhodnutí Krajského soudu v Brně, který prohlásil neúčinnost darovací smlouvy s odůvodněním, že „*Žalovaný nekonstatoval žádnou příležitost k daru (výročí narození, svatba ...), nezmínil (tím méně prokázal) přiměřenost daru vzhledem k majetkovým poměrům dlužníka*“.¹⁶¹

C) Poskytnutí plnění, kterým bylo vyhověno ohledům slušnosti podle ustanovení § 240 odst. 4 písm. c) InsZ. Ani v tomto případě InsZ jinak dále nerozvádí, co jsou to ohledy slušnosti a jakým typem a výší plnění jim může být vyhověno. Pravděpodobně tak bude na místě postupovat obdobně jako v případě výše uvedeného příležitostného daru. Judikatura v této věci uvádí, že „*Pojem ohledy slušnosti použitý v § 240 odst. 4 písm. c) insolvenčního zákona je nutno vždy vykládat tak, že poskytnuté plnění [...] musí vyhovovat těmto ohledům jak ve vztahu k nabyvateli plnění [...], tak i insolvenčnímu dlužníkovi (obě tyto podmínky musí být splněny současně). Např. za naplnění ohledů slušnosti vůči jiné osobě (nabyvateli plnění) by bylo možné považovat poskytování výživného (byť by insolvenční dlužník nebyl podle zákona k tomu povinen) za situace, že by tato osoba (nabyvatel plnění) byla na tomto příjmu existenčně závislá. Na druhé straně muselo by být v takovém případě vyhověno i ohledům slušnosti ve vztahu k insolvenčnímu dlužníkovi, tj. jim poskytnuté plnění by muselo být přiměřené jeho majetkovým poměrům.*“¹⁶² Je tak třeba jednak vyhodnotit, zda poskytnutí plnění vyhovuje ohledům slušnosti vůči nabyvateli tohoto plnění (s ohledem na jeho vztah k tomuto plnění), a jednak, zda těmto ohledům vyhovuje rovněž vůči dlužníkovi (s ohledem na jeho majetkové poměry). Uvedené řešení se jeví jako více než rozumné, neboť slušnost je kategorií platící napříč celou společností, tj. není důvod, aby vůči některým subjektům posuzována byla (nabyvatel) a vůči některým nikoliv (dlužník).

D) Právní úkon, o němž dlužník se zřetelem ke všem okolnostem předpokládal, že z něj bude mít přiměřený prospěch podle ustanovení § 240 odst. 4 písm. d) InsZ. Uvedené se přitom nevztahuje na úkony, které dlužník učinil ve vztahu k osobě blízké či osobě tvořící s ním koncern a rovněž ve vztahu k osobě, která mohla při náležité péči poznat, že se dlužník nachází v úpadku, případně že by předmětný úkon k úpadku

---

¹⁶¹ Rozhodnutí Krajského soudu v Brně sp. zn. 33 ICm 2429/2014 ze dne 15. 1. 2016.

¹⁶² Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 101 VSPH 910/2015 ze dne 18. 2. 2016.

dlužníka mohl vést. Uvedené ustanovení bude zřejmě nejčastěji uplatňované ohledně věcí s proměnlivou hodnotou, jako jsou např. akcie, umělecké předměty či jiné komodity¹⁶³ (právě u těchto věcí existuje možnost získání předpokládaného prospěchu). Zároveň je však nutno vyhodnotit, zda šlo tento prospěch skutečně předpokládat, tedy zda se ze strany dlužníka nejednalo u pouhý hazard.

7.2.3 Neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů podle ustanovení § 241 InsZ

Skutková podstata neúčinnosti právních úkonů obsažená v ustanovení § 241 InsZ se svou strukturou ve velké míře podobá výše popsanému ustanovení § 240 InsZ. Stejně jako právní úkony bez přiměřeného protiplnění, tak i právní úkony zvýhodňující zákon definuje jak pozitivně (v ustanovení § 240 odst. 1 až 4 InsZ), tak i negativně (v ustanovení § 240 odst. 5 InsZ). Co se týče pozitivního vymezení, uplatňují se i zde tři kritéria, kterými jsou a) kritérium obsahové, b) kritérium okolností, za kterých k právnímu úkonu došlo a c) kritérium časové. Negativní vymezení pak naopak určuje, kdy se o zvýhodňující právní úkon jednat nebude.

Obsahové kritérium obsažené v ustanovení § 241 odst. 1 InsZ stanoví, že zvýhodňujícím právním úkonem je takový úkon, v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.¹⁶⁴ Pro posouzení, zda k takovému právnímu úkonu došlo, je tedy třeba především vyhodnotit, jaká je míra uspokojení věřitele ve vztahu k míře uspokojení, kterého by se mu dostalo v případě provedení konkursu na majetek dlužníka, tj. v souladu s ustanoveními § 298 an. InsZ, za předpokladu, že toto uspokojení navíc znevýhodnilo ostatní věřitele. Důvod, proč byl ze všech forem řešení úpadku zvolen jako měřítko právě konkurs, je zjevně ten, že konkurs je považován za jakousi univerzální formu řešení úpadku dlužníka.¹⁶⁵

Z výše uvedené definice tedy vyplývá, že není nutné, aby došlo k faktickému zmenšení majetku dlužníka. Znevýhodnění věřitelů podle ustanovení § 241 InsZ může naopak spočívat např. v tom, že se zvětší okruh věřitelů, mezi které bude majetková podstata rozdělována. Takový případ může nastat, pakliže dlužník v úpadku uzná svůj

---

¹⁶³ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 925.

¹⁶⁴ Viz ustanovení § 241 odst. 1 InsZ.

¹⁶⁵ ŘEHÁČEK, O., VRBA, M. Plnění dluhu jako zvýhodňující právní jednání. *Právní rozhledy*. 2015, č. 17, str. 573.

existující, avšak již promlčený dluh, případně ke svému existujícímu dluhu v době úpadku zřídí zajištění, které dříve neexistovalo (čímž bude dotyčný věřitel zvýhodněn oproti věřitelům nezajištěným). Obdobná situace může nastat v případě provedení započtení pohledávek, např. když dlužník započte vlastní splatnou pohledávku proti cizí nesplatné.¹⁶⁶ Důsledkem pak může být to, že nezajištěný věřitel získá oproti ostatním věřitelům (tj. i zajištěným) nejen poměrné, nýbrž plné uspokojení.

Co se týče kritéria okolností, za kterých k právnímu úkonu došlo, rozlišuje ustanovení § 241 InsZ (stejně jako ustanovení § 240 InsZ), zda předmětný právní úkon a) byl učiněn v době dlužníkovy úpadku, b) vedl k dlužníkovu úpadku nebo c) byl učiněn ve prospěch osob dlužníkovi blízkých či osob tvořících s ním koncern (u těchto osob se existence dlužníkovy úpadku v době realizace právního úkonu presumuje, tj. v případě odpůrčího sporu je na těchto osobách, aby prokázaly, že se dlužník v relevantní době v úpadku nenacházel). Detailní rozbor tohoto kritéria je obsažen již v kapitole 7.2.2 výše. Nutno zdůraznit, že rovněž v tomto případě (stejně jako u ustanovení § 240 InsZ a na rozdíl od ustanovení § 242 InsZ) zákon nevyžaduje vědomost třetí strany, která s dlužníkem právní úkon učinila, o znevýhodňující povaze tohoto právního úkonu, jakož i o úpadkové finanční situaci dlužníka. Rozhodující pro posouzení existence zvýhodňujícího právního úkonu tak je čistě objektivní, nikoliv subjektivní stránka věci.

V ustanovení § 241 odst. 4 InsZ je pak obsaženo časové kritérium zvýhodňujícího právního úkonu, které má opětovně totožnou povahu jako časové kritérium upravené v ustanovení § 240 odst. 3 InsZ. I v tomto případě se může zdát, že předmětné ustanovení obsahuje úpravu prekluzivní lhůty pro uplatnění neúčinnosti právního úkonu. Ve skutečnosti však předmětné ustanovení z hlediska času vymezuje množinu právních úkonů, které lze neúčinností napadnout. I zde tak platí, že lze napadnout toliko právní úkony učiněné ve prospěch jiné osoby v posledním jednom roce před zahájením insolvenčního řízení, ledaže by se jednalo o právní úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovi blízké nebo osoby tvořící s ním koncern. V takovém případě lze pak neúčinností napadnout právní úkony učiněné v posledních třech letech před zahájením insolvenčního řízení. Prekluzivní lhůta pro podání odpůrčí žaloby je upravena na jiném místě, a sice v ustanovení § 239 odst. 3 InsZ. Zde je stanoveno, že odpůrčí žalobu lze podat ve lhůtě jednoho roku počítané ode dne účinnosti rozhodnutí o úpadku dlužníka.

---

¹⁶⁶ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 930.

Judikatura zároveň uvádí, že pro posouzení, zda zpochybněný právní úkon spadá do množiny vymezené tímto ustanovením, „je rozhodující okamžik, kdy právní úkon nabyl právní účinnosti (kdy nastaly jeho právní účinky), tedy okamžik, kdy projev vůle dlužníka skutečně vyvolal právní následky, které vedou ke zvýhodnění některého z jeho věřitelů“.¹⁶⁷ Tj. okamžikem spadajícím do množiny vytyčené ustanovením § 241 odst. 4 InsZ musí být ten okamžik, ke kterému zvýhodňující projev dlužníkovy vůle nabyl právní účinky (nejedná se tedy o okamžik provedení právního úkonu).

Jak tedy z výše uvedeného vyplývá, tak k tomu, aby mohl být právní úkon považován za zvýhodňující ve smyslu ustanovení § 241 InsZ, musí naplnit obsahové hledisko stanovené v ustanovení § 241 odst. 1, zároveň musí naplnit jednu z podmínek upravených v ustanovení § 241 odst. 2 InsZ a také musí být učiněn ve lhůtě podle ustanovení § 241 odst. 4 InsZ. Kumulativně musí zároveň naplňovat obecné požadavky na neúčinný právní úkon obsažené v ustanovení § 235 InsZ. Pakliže právní úkon splňuje všechny výše uvedené podmínky zároveň, jedná se o zvýhodňující právní úkon ve smyslu InsZ. Pakliže však některou z uvedených podmínek nenaplnuje, není zvýhodňujícím právním úkonem a nemůže být stížen neúčinností dle insolvenční úpravy (samozřejmě za předpokladu, že nenaplnuje znaky jiné skutkové podstaty neúčinnosti).

Na rozdíl od ustanovení § 240 InsZ pak úprava zvýhodňujícího právního úkonu obsahuje navíc ustanovení § 240 InsZ odst. 3, ve kterém je uveden demonstrativní výčet úkonů, které jsou za zvýhodňující právní úkony považovány. Podle zákonodárce tak jsou zvýhodňující zejména úkony, jimiž dlužník splnil svůj dluh dříve, než se stal splatným;¹⁶⁸ úkony, jimiž dlužník se svým věřitelem dohodl změnu či nahrazení existujícího závazku ve svůj neprospěch; dále úkony, jimiž dlužník svému vlastnímu dlužníku prominul plnění dluhu nebo mu jinak umožnil zánik či nesplnění jeho povinnosti; konečně zákonodárce uvádí rovněž úkony, kterými dlužník svým majetkem zajistil již existující dluh.¹⁶⁹ Uvedené ustanovení se jeví skutečně jen jako vodítko pro lepší ilustraci toho, co se

---

¹⁶⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 13/2015 ze dne 28. 2. 2017.

¹⁶⁸ Konkrétně tento úkon, a sice splnění dosud nesplatného dluhu, ovšem otevírá prostor pro další polemiku. Jak bylo uvedeno již výše, je hodnotícím kritériem zvýhodňujícího právního úkonu mj. výše plnění, které by věřitel jinak získal v konkursu. Jak ovšem vyplývá z ustanovení § 250 InsZ, považují se prohlášením konkursu všechny pohledávky za splatné (a to i ty, které dosud splatné nebyly). Tzn., že splatnost pohledávky v případě konkursu nemá má větší uspokojení vliv, proto by (nazíráno touto optikou) neměl být za zvýhodňující považován bez dalšího takový právní úkon, kterým dlužník plní svůj dosud nesplatný závazek. Viz ŘEHÁČEK, O., VRBA, M. Plnění dluhu jako zvýhodňující právní jednání. Op. cit., str. 573.

¹⁶⁹ Viz ustanovení § 241 odst. 3 InsZ.

rozumí pojmem „zvýhodňující právní úkon“. Právní úkony v tomto ustanovení obsažené jsou zvýhodňujícími právními úkony, avšak i přesto musí naplňovat další požadavky stanovené v ustanoveních § 241 a 235 InsZ (pakliže by např. insolvenční dlužník svému vlastnímu dlužníku prominul plnění dluhu, avšak tento úkon by jinak nenaplňoval podmínky stanovené ve zmíněných ustanoveních, nemohlo by se jednat o zvýhodňující právní úkon, a to nehledě na to, že je tento typ úkonu výslovně upraven v ustanovení § 241 odst. 3 InsZ). Zároveň skutečnost, že se jedná o demonstrativní výčet (což dal zákonodárce explicitně najevo použitím výrazu „zejména“), značí, že zvýhodňujícím právním úkonem může být i jakýkoliv jiný úkon, který naplní veškeré zákonem požadované předpoklady.

Jak již bylo uvedeno výše, obsahuje ustanovení § 241 odst. 5 InsZ (shodně jako ustanovení § 240 odst. 4 InsZ) rovněž negativní vymezení zvýhodňujících právních úkonů. Jedná se o výčet taxativní, který uvádí, které úkony se za právní úkony zvýhodňující nepovažují (a to ani v případě, že by tyto naplnily veškeré zákonem stanovené požadavky), přičemž obsahuje následující:

A) Zřízení zajištění dlužníkovu závazku za předpokladu, že za něj dlužník obdrží přiměřené protiplnění podle ustanovení § 241 odst. 5 písm. a) InsZ. Tím zákonodárce stanoví, že zřízení zajištění závazku (např. zástavního práva) za současného přijetí přiměřeného protiplnění (např. půjčené peněžní částky) není třeba považovat za úkon, kterým by dlužník zvýhodňoval jednoho věřitele na úkor ostatních. Odborná literatura však uvádí, že pod tuto výjimku by nemusela spadat situace, kdy by dlužník napřed přijal od svého věřitele půjčenou částku a teprve dlouho poté by k dané pohledávce bylo zřízeno zajištění. Pakliže se totiž dlužník a věřitel na vzniku tohoto zajištění nedohodli včas, mohlo by být takové opožděné jednání považováno za zvýhodňující právní úkon. Obdobně by za zvýhodňující mohl být považován úkon započtení splatné pohledávky dlužníka oproti nesplatné pohledávce věřitele (kdy by dlužník preferoval věřitele s nesplatnou pohledávkou oproti ostatním věřitelům s pohledávkami splatnými).¹⁷⁰ Judikatura dále *de facto* zdůrazňuje, že každá položka v negativním výčtu ustanovení § 241 odst. 5 InsZ je samostatnou výjimkou z neúčinnosti zvýhodňujících právních úkonů, a není proto na místě poměřovat naplnění jedné z těchto položek za pomoci kritérií stanovených pro položku jinou. Tj. pro posouzení, zda dlužník získal za zřízení zajištění

---

¹⁷⁰ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 932.

přiměřené protiplnění, vůbec není podstatné, zda takový právní úkon proběhl zároveň za podmínek obvyklých v obchodním styku (dle ustanovení § 241 odst. 5 písm. b); podstatné je pouze to, zda dlužník získal přiměřené protiplnění specifikované v ustanovení § 241 odst. 5 písm. a). Podle soudu přitom za takové protiplnění nelze považovat „*ani prolongaci splátek (sporným právním úkonem zajištěné) pohledávky, ani případné prominutí sankcí spojených s porušením povinnosti dlužníka k úhradě této pohledávky.*“¹⁷¹

B) Učinění právního úkonu za podmínek obvyklých v obchodním styku za předpokladu, že za něj dlužník obdrží přiměřené protiplnění či jiný přiměřený majtkový prospěch podle ustanovení § 241 odst. 5 písm. b) InsZ. Tato výjimka však není aplikovatelná na případy, kdy by byl takový právní úkon učiněn ve vztahu k osobám dlužníkovi blízkým či tvořícím s ním koncern. Stejně tak není aplikovatelná na právní úkony učiněné ve vztahu k osobám, které při náležitě pečlivosti mohly poznat, že se dlužník nachází v úpadku, nebo že by předmětný právní úkon k jeho úpadku mohl vést. Tzn., že v daném případě hraje roli nejen objektivní, nýbrž i subjektivní stránka věci, konkrétně vědomost druhé smluvní strany (odlišné od dlužníka) o relevantních skutečnostech. Co se týče kritéria obvyklosti v obchodním styku, tak podle judikatury nelze souhlasit s názorem, že „*obvyklost v obchodním styku by se měla vykládat vždy ve vztahu ke konkrétním subjektům, a nikoliv obecně, tedy z pohledu toho, zda vůbec určité jednání je obvyklé v obchodním prostředí bez ohledu na to, jaká byla praxe mezi konkrétními subjekty právního vztahu.*“¹⁷² Tj. pakliže je určitá praxe v obchodním styku obecně prokazatelně obvyklá, bude na ni brán zřetel, i kdyby nebyla obvyklá zrovna konkrétně v právních vztazích insolvenčního dlužníka.

C) Učinění právního úkonu za trvání moratoria či po zahájení insolvenčního řízení za zákonem stanovených podmínek podle ustanovení § 241 odst. 5 písm. c) InsZ. Moratorium trvá od okamžiku zveřejnění rozhodnutí o jeho vyhlášení v insolvenčním rejstříku a jeho účinky zanikají v souladu s ustanovením § 119 InsZ. Pakliže v této době dlužník činí úkony v souladu s ustanovením § 122 InsZ,¹⁷³ nelze takovýto úkon

---

¹⁷¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 13/2012 ze dne 31. 3. 2014.

¹⁷² Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 13 VSOL 8/2012 ze dne 28. 8. 2012.

¹⁷³ Tj. dlužník např. přednostně plní závazky, které bezprostředně souvisejí se zachováním provozu podniku a které vznikly v posledních třiceti dnech před vyhlášením moratoria nebo po něm. Viz ustanovení § 122 InsZ.

považovat na úkon zvýhodňující jednoho věřitele na úkor ostatních. Obdobně tomu je, pakliže dlužník postupuje v souladu s ustanovením § 111 InsZ¹⁷⁴ (nutno ovšem dodat, že v návaznosti na ustanovení § 111 odst. 3 InsZ jsou právní úkony dlužníka odporující dikci InsZ neúčinné přímo ze zákona, viz kapitola 7.1.1). Uvedené ustanovení je přitom spíše logickým důsledkem jiných ustanovení InsZ, neboť by postrádalo smysl, aby InsZ ukládal dlužníkovi realizaci určitých právních úkonů jen proto, aby je následně umožnil prohlásit za neúčinné.

Zatímco ustanovení § 240 InsZ ve svém negativním vymezení uvádí rovněž právní úkony, kterými dlužník plní povinnost uloženou právními předpisy, v případě ustanovení § 241 InsZ tomu tak není. Zatímco tedy úkon, jímž dlužník plní zákonnou povinnost, nemůže být úkonem bez přiměřeného protiplnění, nic nebrání tomu, aby byl takový úkon úkonem zvýhodňujícím. K tomu viz i rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, které uvádí, že ustanovení § 241 InsZ „*nijak nerozlišuje právní úkony dlužníka (z hlediska jejich možné odporovatelnosti) podle toho, zda jimi dlužník plní povinnost smluvní či zákonnou. Určujícím kritériem pro posouzení právního úkonu jako zvýhodňujícího pak nepochybně není ani okolnost, že povinnost k plnění byla dlužníku uložena pravomocným rozhodnutím příslušného orgánu. Z pohledu ustanovení § 241 insolvenčního zákona konečně není žádných rozdílů ani mezi tím, zda právní úkon dlužníka, jímž zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných, se týká závazků, jež mají původ v právu soukromém nebo veřejném.*“¹⁷⁵

Odborná literatura v souvislosti se zvýhodňujícími právními úkony dlužníka rovněž upozorňuje na problematiku situací, ve kterých dlužníkovi věřitelé nejsou poškozeni zmenšením majetkové podstaty (tj. úbytkem dlužníkovy majetku), nýbrž jejím právním znehodnocením.¹⁷⁶ Tak je tomu např. u ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) InsZ, podle kterého jsou zvýhodňujícími mj. zejména ty právní úkony, jimiž dlužník poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku.¹⁷⁷ V takovém případě se totiž majetková podstata nikterak nesníží, avšak je právně znehodnocena (např. existencí zástavního práva, věcného břemene apod.). Otázkou, kterou zákon výslovně neřeší, je, jak se neúčinnost takového právního úkonu (který majetkovou podstatu toliko právně

---

¹⁷⁴ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 933.

¹⁷⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 37/2015 ze dne 28. 2. 2018.

¹⁷⁶ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 933.

¹⁷⁷ Viz ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) InsZ.

znehodnocuje) reálně na majetkové podstatě projeví. Podle ustanovení § 236 odst. 1 InsZ náleží plnění z neúčinných právních úkonů do majetkové podstaty.¹⁷⁸ V případě výše uvedeného typu úkonů však plnění z neúčinného právního úkonu poskytnout nelze (když by se jednalo např. o plnění spočívající v existenci nevýhodné nájemní smlouvy nebo zřízení věcného břemene), tj. doslovná aplikace tohoto ustanovení zjevně nepřipadá v úvahu. Podle ustanovení § 236 odst. 2 InsZ lze v případě, kdy není možné ušlé plnění do majetkové podstaty vydat, poskytnout rovnocennou náhradu.¹⁷⁹ I toto ustanovení však naráží na problémy, neboť z majetkové podstaty reálně nebylo žádné plnění, které by bylo možno vydat nazpět, resp. za něj vydat náhradu. Jako adekvátní řešení se nabízí *restitutio in integrum* neboli uvedení do předchozího (právního) stavu. V takovém případě by se na právní úkon, který by právně znehodnocoval majetkovou podstatu, hledělo, jako kdyby vůči věřitelům dlužníka vůbec nenastal. Ani tato varianta však není zcela bezproblémová, např. se lze ptát, jaké účinky by měl zvýhodňující právní úkon vůči třetí osobě, která by právně znehodnocené (zatížené) plnění nabyla z majetkové podstaty. Zákon výslovně řeší jedinou takovouto situaci, když uvádí, že při zpeněžování věcí zatížených věcným břemenem v rámci konkursu či oddlužení tato neúčinností stížená reálná břemena a služebnosti zpeněžením zanikají (ve smyslu ustanovení § 285 odst. 4 či § 398 odst. 2 InsZ). Pro jiné případy, které nespádají pod uvedená ustanovení, se jako řešení jeví analogické použití těchto ustanovení (tj. že v případě zpeněžení by existující zajištění zkrátka zanikala). Případně by bylo možno uvažovat o extenzivním výkladu a využití ustanovení § 236 odst. 2, tj. poskytnutí určité náhrady (toto by bylo aplikovatelné i v případech, kdy by uvedení do původního právního stavu z jakéhokoliv důvodu nebylo možné, a tudíž by nemohlo být použito první z navrhovaných řešení).¹⁸⁰

Ohledně zvýhodňujících právních úkonů dlužníka lze rovněž upozornit ještě na vývoj úpravy (a zejména následků) takovýchto úkonů, které zároveň naplňují znaky skutkové podstaty ustanovení § 223 TrZ (resp. původně § 256a zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona), čili zvýhodnění věřitele. Judikatura za účinnosti ZKV totiž ve věci zvýhodňujícího právního úkonu dovodila, že „*Takový postup je protiprávní (srov. § 256a tr. zák.). Právním následkem takového právního úkonu však není jeho odporovatelnost ve smyslu ustanovení § 42a obč. zák. Protože jde o právní úkon, který je v rozporu se*

---

¹⁷⁸ Viz ustanovení § 236 odst. 1 InsZ.

¹⁷⁹ Viz ustanovení § 236 odst. 2 InsZ.

¹⁸⁰ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 933.

*zákonem, nastává jeho neplatnost (§ 39 obč. zák.).*¹⁸¹ Tj. v době účinnosti ZKV byla důsledkem zvýhodňujícího právního úkonu takového rozsahu, že tento naplňoval skutkovou podstatu trestného činu, neplatnost, nikoliv pouhá (relativní) neúčinnost.¹⁸² Rovněž nová občanskoprávní úprava, konkrétně ustanovení § 580 ObčZ, stanoví, že neplatností je stíženo mj. právní jednání odporující zákonu.¹⁸³ Potud by vše nasvědčovalo tomu, že závěry starší judikatury budou použitelné i nadále (když v případě spáchání trestného činu se nepochybně jedná o protiprávní jednání, které by tedy mělo být neplatné). Na druhou stranu však a) InsZ nově upravuje zvýhodňující právní úkony, které zcela explicitně stíhá právě neúčinností a b) byla odstraněna výslovná vazba insolvenční neúčinnosti na občanskoprávní úpravu (viz kapitola 2.2 výše), přičemž insolvenční úprava je nyní považována za úpravu samostatnou, komplexní a speciální. Z těchto důvodů a na základě zásad *lex posterior derogat priori* a *lex specialis derogat generali*, nemluvě o ustanovení § 574 ObčZ (které upřednostňuje platnost právního jednání před neplatností), lze usuzovat, že výše uvedená judikatura je překonána a na situace vznikající za účinnosti InsZ se nepoužije.¹⁸⁴

7.2.4 Neúčinnost úmyslně zkracujících právních úkonů podle ustanovení § 242 InsZ

Poslední ze tří skutkových podstat neúčinnosti právních úkonů, které InsZ rozeznává, je neúčinnost úmyslně zkracujících právních úkonů. Oproti výše rozebraným ustanovením § 240 a § 241 InsZ se však toto v několika aspektech značně odlišuje.

Podle ustanovení § 242 odst. 1 InsZ může být neúčinností postižen takový právní úkon, kterým došlo ze strany dlužníka k úmyslnému zkrácení jeho věřitelů, a to za předpokladu, že druhé straně právního úkonu byl tento zkracující úmysl znám, nebo jí znám být musel.¹⁸⁵ Uvedený typ právních úkonů tak vykazuje následující tři

---

¹⁸¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 2432/2007 ze dne 11. 10. 2008.

¹⁸² K tomu obdobně viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 2435/2006 ze dne 5. 3. 2008, podle kterého „*odporovatelnými nemohou být nikdy tzv. ekvivalentní právní úkony, při kterých nedochází k objektivnímu zmenšení majetku dlužníka.*“ Tj. zvýhodňující právní úkony, při kterých k reálnému snížení majetkové podstaty nedochází, nemohou být odporovatelné ve smyslu ZKV. I přesto však těmito úkony může dojít ke zmaření uspokojení věřitelů. Z toho důvodu jsou tyto stíhány nikoliv neúčinností, nýbrž (absolutní) neplatností.

¹⁸³ Viz ustanovení § 580 odst. 1 ObčZ.

¹⁸⁴ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 934.

¹⁸⁵ Viz ustanovení § 242 odst. 1 InsZ.

charakteristické prvky: a) zkracující následek, kdy skutečně dojde ke zkrácení věřitele či věřitelů, b) subjektivní stránka dlužníka, neboť dlužník musí vykazovat úmysl své věřitele zkrátit a c) subjektivní stránka třetí osoby, v jejíž prospěch byl zkracující úkon učiněn, neboť ta rovněž musela zkracující úmysl dlužníka znát, případně jí ale alespoň vzhledem k okolnostem znám být musel.¹⁸⁶

Na rozdíl od skutkových podstat obsažených v ustanoveních § 240 a § 241 InsZ nyní popisované ustanovení neuvádí nic o dlužníkově finanční situaci, tj. v tomto případě není relevantní, zda dlužník předmětný právní úkon učinil v době svého úpadku či zda tento k úpadku vedl. Úmyslně zkracujícím právním úkonem může být beze všeho i takový úkon, který by takovouto podmínku nenaplnil. Rozhodujícím parametrem je tu pouze následek, a sice, zda došlo k faktickému zkrácení věřitelů. K tomu viz rovněž rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, podle kterého „*není podmínkou, že namítaný právní úkon byl učiněn v době úpadku dlužníka nebo, že vedl k dlužníkovu úpadku*“,¹⁸⁷ přičemž bylo shledáno pochybení nižšího soudu spočívající v tom, že nezkoumal předpoklady ustanovení § 242 InsZ, nýbrž se pouze spokojil s konstatováním, že nebyl prokázán úpadek dlužníka (a proto se o neúčinný právní úkon údajně jednat nemůže).

Další odlišností oproti ustanovením § 240 a § 241 InsZ je rovněž důraz na subjektivní stránku jak samotného dlužníka, tak i osob, v jejichž prospěch byl dlužníkům zkracující právní úkon učiněn (u prvních dvou zmíněných skutkových podstat subjektivní stránka nehraje roli). Zatímco pro dlužníka platí, že musel přímo jednat se zkracujícím úmyslem, pro třetí osoby platí, že o zkracujícím úmyslu dlužníka musely buď vědět, nebo jim tento na základě všech okolností musel být znám (tedy InsZ v tomto případě sankcionuje rovněž situace, kdy zavinění třetích osob bylo toliko ve formě nedbalosti).¹⁸⁸

Naopak stejně jako skutkové podstaty v ustanoveních § 240 a § 241 InsZ, tak i ustanovení § 242 odst. 2 InsZ upravuje modifikaci ve vztahu k osobám dlužníkovi blízkým a k osobám, které s ním tvoří koncern (k definici těchto osob viz výklad v kapitole 7.2.2 výše). InsZ pro uvedené osoby zavádí vyvratitelnou domněnku, že

---

¹⁸⁶ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 937.

¹⁸⁷ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 45 ICm 3844/2013 ze dne 26. 7. 2018. Obdobně rovněž rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 44/2014 ze dne 30. 6. 2016.

¹⁸⁸ Uvedené ustanovení se tak svou textací přibližuje úpravě skutkových podstat relativní neúčinnosti obsažené v ustanovení § 590 odst. 1 ObčZ. Rovněž tato úprava totiž vyžaduje na straně třetí osoby zavinění ve formě úmyslu, případně (v alterované verzi) nedbalosti.

dlužníkův zkracující úmysl byl těmto osobám znám. I zde tak zákon usnadňuje důkazní pozici žalobce (tj. insolvenčního správce), neboť v daném případě je právě na uvedených osobách, aby prokázaly, že ve skutečnosti jim takový úmysl dlužníka znám nebyl.

Rovněž shodně jako dříve diskutované skutkové podstaty obsahuje i úprava úmyslně zkracujících právních úkonů v ustanovení § 242 odst. 3 InsZ časové vymezení těchto úkonů. Ani v tomto případě se nejedná o stanovení prekluzivní lhůty k uplatnění odpůrčí žaloby (ta je obsažena v ustanovení § 239 odst. 3 InsZ), nýbrž o definování časové množiny, přičemž pouze právní úkony spadající do této množiny mohou být prohlášeny za neúčinné v souladu s ustanovením § 242 InsZ. Postihnout tak lze toliko právní úkony, které byly učiněny v době posledních pěti let před zahájením insolvenčního řízení.¹⁸⁹

Lze tak konstatovat, že úprava úmyslně zkracujících právních úkonů je mnohem přísnější než úprava úkonů toliko zkracujících či zvýhodňujících (když časové ohraničení činí celých pět let a navíc není ani nijak určující úpadkový stav dlužníka v době provedení úkonu). To se jeví jako logické, s ohledem na skutečnost, že se také jedná o daleko závažnější typ jednání, k němuž je za každých okolností třeba úmysl dlužníka a zároveň i úmysl či alespoň nedbalost osoby, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn (na rozdíl od předchozích skutkových podstat, kde zákon sankcionuje třeba i nedbalostní úkony dlužníka a na subjektivní stránku třetích osob nebere ohled vůbec). K tomu, aby mohl být právní úkon prohlášen za neúčinný v souladu s ustanovením § 242 InsZ, je tak nezbytné, aby naplnil výše popsané předpoklady obsažené v tomto ustanovení, a to kumulativně s podmínkami neúčinnosti stanovenými obecným ustanovením § 235 InsZ.

K výše uvedenému je třeba dodat, že podle starší judikatury vzniklé v období účinnosti ZKV a SOZ byl právní úkon se zkracujícím úmyslem jak dlužníka, tak i osoby, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn (tj. zkracující úmysl měly obě dvě smluvní strany), stížen nikoliv neúčinností, ale přímo neplatností v souladu s ustanovením § 39 SOZ.¹⁹⁰ Jak bylo totiž řečeno již v kapitole 4, neplatnost právních úkonů je popsána v občanskoprávní úpravě, přičemž se jedná o úpravu obecnou, která platí rovněž pro insolvenční předpisy, tedy předmětná (občanskoprávní) judikatura je z toho důvodu

---

¹⁸⁹ Viz ustanovení § 242 odst. 3 InsZ.

¹⁹⁰ Pro srovnání viz kapitola 7.2.3, kde se uvádí, že i právní úkony toliko (tj. nikoliv úmyslně) zvýhodňující podle ustanovení § 241 InsZ jsou neplatné, pakliže tyto odporují zákonu. Tato část textu se však věnuje právním úkonům úmyslně zkracujícím, pro které je právní úprava ještě o něco přísnější, viz dále v textu.

aplikovatelná rovněž na úpadkové řízení (a to nejen podle ZKV, ale i podle InsZ, k tomu viz dále). Nejvyšší soud v dané souvislosti konkrétně judikoval, že „Právní úkon, který obě smluvní strany uzavřely v úmyslu zkrátit možnost uspokojení pohledávek věřitelů jedné z nich, je podle § 39 ObčZ 1964 neplatný proto, že svým účelem odporuje zákonu“.¹⁹¹ Obdobně rozhodl i jiný senát Nejvyššího soudu ČR, který detailně popsal, že zkracující právní úkony nejsou v souladu se zákonem, z čehož důvodu jsou (podle konkrétních okolností) buď neplatné pro rozpor s účelem zákona či jeho obcházení, anebo jsou sice platné, avšak odporovatelné, tj. mohou být stíženy neúčinností. Zároveň soud dodal, že pro rozlišení, zda se v konkrétním případě bude jednat o neplatnost, či „pouze“ o odporovatelnost, bude rozhodující, kdo měl při právním úkonu zkracující úmysl. Pokud jej měl pouze dlužník, bude právní úkon toliko odporovatelný. Pokud jej však měli oba účastníci právního úkonu, bude tento neplatný.¹⁹²

Uvedené závěry byly nadále uplatnitelné i po přijetí InsZ, který vztah mezi neplatností a neúčinností právního úkonu explicitně upravuje v ustanovení § 234 InsZ, podle něhož je třeba v případě, že byla zjištěna neplatnost takového právního úkonu dlužníka, který se týká majetkové podstaty a který může být zároveň považován i za úkon neúčinný, postupovat v souladu s ustanovením § 233 InsZ. To stanovuje další postup ohledně majetkové podstaty v případě zjištění neplatnosti právního úkonu. V ustanovení § 234 InsZ se tak projevuje zásada, která byla řešena již v rámci kapitoly 3 výše a která stanoví, že neplatnost právního úkonu má přednost před jeho neúčinností, tj. že neúčinný může být pouze takový právní úkon, který je platný. Obrácená situace možná není, neboť z neplatného právního úkonu logicky nemohou vznikat žádná práva a povinnosti, která by následně bylo možné neúčinností postihnout.¹⁹³ Neplatný právní úkon nezakládá vůči nikomu žádné právní následky. Pakliže tedy právní úkon vykazuje znaky neplatnosti, nelze jej již prohlásit za neúčinný. A jelikož je v rámci insolvenčního řízení aplikovatelná obecná občanskoprávní úprava neplatnosti (včetně související judikatury) a dle výše citované judikatury je právní úkon, u něhož měly obě strany zkracující úmysl, stížen neplatností, musí být (v souladu s ustanovením § 234 InsZ) stížen neplatností rovněž úmyslně zkracující právní úkony (jež by jinak mohly být neúčinné). Jak uvádí odborná literatura, hranice mezi neplatností a neúčinností úmyslně zvýhodňujícího právního

---

¹⁹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 1027/2006 ze dne 1. 7. 2008.

¹⁹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 2886/2006 ze dne 25. 4. 2007.

¹⁹³ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 879.

úkonu je tak velice tenká a představuje ji toliko (v praxi těžko rozeznatelný a prokazatelný) zkracující úmysl stran. S ohledem na to (jakož i na vše výše uvedené) pak soudy v souvislosti s ustanovením § 242 InsZ judikují spíše neplatnost právního úkonu, protože toto ustanovení ztrácí svůj aplikační prostor.¹⁹⁴

Změnu by v této věci mohla přinést novelizace občanského zákoníku, neboť ObčZ nově výslovně zakotvil upřednostňování platnosti právních jednání před jejich neplatností (viz ustanovení § 574 ObčZ).¹⁹⁵ Samozřejmě na druhou stranu ustanovení § 580 odst. 1 ObčZ stanovuje, že právní jednání odporující zákonu (pakliže to účel a smysl tohoto zákona vyžaduje) je neplatné, navíc ustanovení § 223 TrZ prohlašuje některé zkracující právní úkony za trestný čin, tj. úkony naplňující danou skutkovou podstatu zákonu nepochybně odporují. Zejména v situacích, kdy právní úkon odporuje (v tomto případě trestnímu) zákonu, se tak bude výše citovaná judikatura pravděpodobně i nadále prosazovat. V jiných případech však nelze vyloučit, že kritérium „odporování zákonu“ bude posuzováno méně přísně (když zejména již nestačí samotný rozpor se zákonem, nýbrž je třeba zkoumat, zda smysl a účel samotného porušeného ustanovení neplatnost skutečně vyžadují), protože budou platné – a tedy i vystavené potenciální odporovatelnosti – i právní úkony, které by za účinnosti SOZ mohly být jedině neplatné.

---

¹⁹⁴ TROUP, T. Op. cit., str. 45.

¹⁹⁵ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Op. cit., str. 938.

Závěr

Jak bylo řečeno již v samotném úvodu této práce, jejím cílem bylo zkoumání a zhodnocení institutů neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů v poměrech insolvenčního řízení. Pro tyto účely byly na předcházejících stranách rozebrány právní úpravy těchto institutů, a to nejen v zákoně insolvenčním, ale i v zákoně občanském. Následně bylo pojednáno o vazbách mezi těmito instituty navzájem, o případných aplikačních prioritách mezi nimi, jakož i o praktických důsledcích souběhu insolvenční a občanskoprávní úpravy. Konečně největší prostor této práce byl věnován podrobnému rozboru jednotlivých zákonných ustanovení InsZ upravujících neplatnost a neúčinnost právních úkonů. Zejména v případě skutkových podstat odporovatelnosti dle InsZ pak byly důkladně rozebrány jednotlivé podmínky a náležitosti, které musí právní úkon splňovat, aby naplnil znaky některé z těchto skutkových podstat, a tedy aby mohl být prohlášen za neplatný či za neúčinný.

Napříč celou prací byla využita a vyhodnocena řada nejen odborné literatury a právních předpisů, nýbrž také (a to zejména) české soudní judikatury všech instancí, na níž byl ilustrován přístup českých soudů k dané problematice.

Co se týče samotných zjištění provedených v této práci, je v první řadě nutno zmínit, že jak insolvenční úprava, tak i ta občanskoprávní prošly v uplynulých letech rozsáhlou novelizací (když aktuálně účinný InsZ pochází z roku 2006 a ObčZ z roku 2012). Jak neplatnost, tak i neúčinnost právních úkonů doznaly v rámci těchto novelizací významných změn. Co se týče neplatnosti právních úkonů, lze obecně zaznamenat výrazný odklon od absolutní neplatnosti právních úkonů ve prospěch neplatnosti relativní. Tuto změnu je nutno hodnotit pozitivně, neboť díky ní získávají účastníci právních úkonů (resp. právních jednání) větší množství autonomie. Pokud jde o neúčinnost právních úkonů, doznaly obě dvě posuzované právní úpravy (insolvenční i civilní) značného rozšíření. Zatímco v předchozích úpravách, tj. v ZKV a SOZ, bylo dané problematice věnováno jen minimum ustanovení (přičemž byly navíc insolvenční i občanskoprávní úprava do značné míry provázány), nové úpravy, tj. InsZ a ObčZ, obsahují mnohem obsáhlejší úpravu zahrnující konkrétní skutkové podstaty neúčinnosti právních úkonů. Nadto se insolvenční úprava neúčinnosti stala komplexní a samostatnou úpravou, nezávislou na ObčZ. Rovněž tuto změnu lze hodnotit jako rozumnou, neboť insolvenční řízení je značně specifické (když jej lze iniciovat jen za některých okolností a jeho cílem je poměrné uspokojení celého kolektivu věřitelů). Je proto zcela legitimní,

že insolvenční řízení bude mít vlastní úpravu neúčinnosti právních úkonů, která se bude od té civilní v některých aspektech třeba i odlišovat.

Zákonodárce v rámci přijatých novel insolvenčních předpisů rovněž reagoval na některé nejasnosti do té doby obsažené v textu zákona, například na problematiku ustanovení § 111 InsZ, které původně zakotvovalo neúčinnost právních úkonů přímo ze zákona, a představovalo tak otázku, zda je i v případě zákonné neúčinnosti nutné podávat odpůrčí žalobu. Jakkoliv judikatura východisko z této situace časem našla, zákonodárce aktuálně výslovně zakotvil pravidlo, podle kterého nutnost podání odpůrčí žaloby platí i pro neplatnost na základě ustanovení § 111 InsZ. Zákonodárce tak neúčinnost přímo ze zákona z InsZ *de facto* odstranil.

Pokroky v dané problematice učinila rovněž i rozhodovací praxe soudů, když např. objasnila, že odporovatelným právním úkonem může být jen takový úkon, který splňuje jak obecnou definici upravenou v ustanovení § 235 InsZ, tak i podmínky jedné ze skutkových podstat upravených v ustanoveních § 240 až § 241 InsZ (a že tedy žádný jiný právní úkon dle InsZ odporovatelný být nemůže). Zároveň soudní judikatura soustavně přispívá rovněž i ke konkretizaci a objasnění zákonných náležitostí těchto skutkových podstat. Již za účinnosti ZKV soudy např. vysvětlily, jak posuzovat přiměřenost poskytnutého protiplnění, kdy je příležitostný dar v přiměřené výši nebo kdy lze ještě hovořit o plnění vyhovujícím ohledům slušnosti. Nutno ovšem dodat, že některé tyto otázky (např. kdy je příležitostný dar ještě v přiměřené výši) je třeba řešit spíše individuálně, a dosud existující soudní rozhodnutí tak poskytují spíše rámcovou představu o přístupu soudů k dané věci. Konkrétní posouzení ovšem bude záviset na konkrétních okolnostech.

Vedle výše uvedených pozitiv je však nyní třeba adresovat také některé problematické momenty zkoumaných právních úprav. V první řadě je třeba zmínit insolvenční terminologii, která dosud není sjednocena s terminologií ObčZ, a ne vždy zcela důsledně odlišuje různé termíny jako např. neúčinnost, odporovatelnost apod. Významným procesním problémem, na který je třeba upozornit, je také souběh odporovatelnosti podle InsZ a ObčZ, když soudní judikatura dosud (do značné míry v rozporu se samotným zněním zákona) při řešení takovýchto situací dovozuje existenci jakéhosi *kvazi* přerušení civilního řízení o odpůrčím nároku (a to navíc pro veškeré odpůrčí nároky, tj. i ty, které sám insolvenční správce nikdy neuplatní, případně ani uplatnit nemůže). Bylo by jistě vhodnější, pokud by se soudní rozhodovací praxe

do budoucna více řídila výslovným zněním zákona a souběh dvou typů odpůřících nároků řešila prostým přerušením civilního řízení – a to navíc pouze ve vztahu k těm odpůřícím nárokům, které insolvenční správce sám uplatní v rámci insolvenčního řízení (když postrádá smysl, aby byly jakýmkoliv způsobem omezovány odpůřící spory, které s insolvenčními nikterak nesouvisí).

Ohledně neplatnosti právních úkonů dle InsZ je třeba adresovat problematiku (ne)vázanosti insolvenčního soudu rozhodnutími o neplatnosti právních úkonů týkajících se majetku či závazků dlužníka, která byla vydána jinými orgány, než je insolvenční soud. Vzhledem k tomu, že dle dikce zákona insolvenční soud není (až na výjimky) rozhodnutími o neplatnosti právních úkonů vázán, může totiž při vlastním posuzování neplatnosti rozhodnout i zcela opačně. Pro účastníky dotčeného právního vztahu by pak mohla nastat schizofrenní situace, kdy by podle jednoho rozhodnutí právní úkon platný byl, ale podle druhého nikoliv. S ohledem na dopad, jaký by taková situace měla do právní jistoty a na uspořádání vztahů mezi účastníky daného právního vztahu, bylo by jistě vhodné, aby se zákonodárce vázaností insolvenčního soudu rozhodnutími o neplatnosti (a především pak praktickými dopady této vázanosti) zabýval více podrobně.

Co se týče konkrétních skutkových podstat odporovatelnosti podle InsZ, lze upozornit např. na dosti skromné vymezení osob, které se mohou právních úkonů naplňujících znaky některé z těchto skutkových podstat dopustit. Dle aktuální úpravy lze totiž neúčinností napadat pouze právní úkony dlužníka, přičemž právní jednání třetích osob (bez ohledu na to, zda tyto úkony reálně zkracují majetkovou podstatu, zda jsou činěny s vědomím dlužníka či dokonce na jeho popud) takto postihnout nelze. V daném případě tak stojí za zvážení, zda možnost odporovat právním úkonům nerozšířit také na třetí osoby, které jednají na popud dlužníka s cílem uchránit dlužníkův majetek před tím, aby byl zařazen do majetkové podstaty a následně rozdělen mezi všechny přihlášené věřitele. Stejně tak by mohla být v budoucnu adresována otázka, jak postupovat ohledně majetkové podstaty v případě, že dojde k prohlášení neúčinnosti takového zvýhodňujícího právního úkonu, jímž byla majetková podstata právně znehodnocena. Jakkoliv se totiž v dané věci nabízí hned několik řešení (z nichž se jako nejvhodnější jeví zřejmě *restitutio in integrum*), žádné z nich není výslovně zakotveno v zákoně. Jako další nedostatek pak lze rovněž vnímat i nedostatečný aplikační prostor skutkové podstaty úmyslně zkracujících právních úkonů, což se děje z toho důvodu, že soudy daný typ úkonů mnohdy raději sankcionují přímo neplatností, nikoliv neúčinností.

Jak však bylo v rámci této práce již dříve řečeno, je nastavení neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů v rámci insolvenčního řízení značně komplikovanou a citlivou záležitostí. Úkolem zákonodárce a následně soudů je totiž vybalancování oprávněných zájmů různých skupin, ať již insolvenčního dlužníka (který se bude zřejmě snažit co nejnáze projít insolvenčním řízením a zachovat pro sebe co největší část svého majetku), věřitelů (kteří se budou snažit dosáhnout co nejvyšší možné míry uspokojení svých pohledávek) nebo třetích stran, které profitují z právních úkonů dlužníka (a které se budou snažit dosáhnout toho, aby tyto právní úkony dlužníka nebyly stíženy neplatností či neúčinností a aby tak od dlužníka získané plnění nemuselo být navráceno do majetkové podstaty). Zákonnou úpravu je proto třeba nastavit pokud možno tak, aby nedocházelo k popírání účelu insolvenčního řízení, ale zároveň, aby nedocházelo ke zbytečnému a nespravedlivému sankcionování právních úkonů. Mimo to je nutné, aby byly jednotlivé skutkové podstaty vymezeny co nejvíce přesně, aby měly zúčastněné strany co nejvyšší právní jistotu při posuzování, zda jejich právní úkony znaky některé z těchto skutkových podstat naplňují, či nikoliv.

S ohledem na vše výše uvedené je třeba konstatovat, že úprava neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů v insolvenčním řízení se neustále vyvíjí a že přijímané změny v této oblasti jsou z celkového úhlu pohledu pozitivní. I přesto však (jak výše popsáno) existují oblasti, kterým je třeba nadále věnovat zvýšenou pozornost, a to jak ze strany zákonodárce, tak i (a to možná především) ze strany soudů. Zatímco v některých oblastech totiž judikatura přináší vítané vysvětlení či upřesnění zákonných ustanovení, v jiných případech bohužel působí poměrně nepřesvědčivě. Bude proto jistě zajímavé sledovat, jakým směrem se bude rozhodovací praxe soudů (ale např. i náhled odborné veřejnosti) dále ubírat. Vždy by však mělo platit, že bude kladen důraz nejen na dosažení účelu insolvenčního řízení, ale i na zachování spravedlnosti, hospodárnosti a celkově „rozumnosti“ vedení insolvenčního řízení ve vztahu ke všem zúčastněným stranám.

Seznam zkratk

InsZ	Zákon č. 183/2006 Sb., insolvenční zákon
ObčZ	Zákon č. 89/2012, občanský zákoník
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
OSŘ	Zákon č. 99/1963, občanský soudní řád
SOZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
TrZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ZKV	Zákon č. 328/1991 Sb., zákon o konkursu a vyrovnání
ZOK	Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5.

HÁSOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-555-8.

HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. *Insolvenční zákon*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-691-3.

HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. *Insolvenční řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-459-9.

KOZÁK, J. a kol. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7357-243-3.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9.

MARŠÍKOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-8757-680-9.

SMOLÍK, P. *Oddlužení v právním řádu ČR*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-617-3.

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK M., a kol. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-108-6.

WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A., a kol. *Civilní právo procesní. Část druhá: Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-077-2.

ZELENKA, J., MARŠÍKOVÁ, J. *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 2.* podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-323-8.

ZOULÍK, F. *Zákon o konkursu a vyrovnání; komentář. 3. vydání.* Praha: C. H. Beck, 1998. ISBN 80-7179-103-2.

2. Seznam použitých článků

ELIÁŠ, K. Zákon a profesori (Malé praktikum ze sociologie práva). *Právní rozhledy*. 1998, č. 6, str. 287. ISSN 1210-6410.

ŘEHÁČEK, O., VRBA, M. K některým otázkám spojeným s neúčinností právních úkonů podle insolvenčního zákona. *Právní rozhledy*. 2013, č. 9, s. 305. ISSN 1210-6410.

ŘEHÁČEK, O., VRBA, M. Plnění dluhu jako zvýhodňující právní jednání. *Právní rozhledy*. 2015, č. 17, s. 573. ISSN 1210-6410.

TROUP, T. Obranné námitky odpůrce v insolvenčním odpůřím sporu. *Bulletin advokacie*. 2019, č. 4, s. 45. ISSN 1210-6348.

TROUP, T., RAKOVSKÝ, A. Poznámka k rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci souběhu obecné a insolvenční odporovatelnosti aneb když méně je... méně. *Bulletin advokacie*. 2015, č. 9, s. 32. ISSN 1210-6348.

3. Seznam použitých elektronických zdrojů

POSPÍŠIL, M. Neúčinnost právních úkonů v insolvenční. In: *Epravo.cz* [online]. 31. 12. 2015 [cit. 20. 8. 2019]. Dostupné z:
<https://www.epravo.cz/top/clanky/neucinnost-pravnich-ukonu-v-insolvenci-100063.html>.

ZUKLÍNOVÁ, M. Neplatnost právních jednání. In: *Právní prostor* [online]. 24. 9. 2015 [cit. 3. 9. 2014] Dostupné z:
<https://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/komentar-k-noz-neplatnost-pravnich-jednani>.

4. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů.

Zákon č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Zákon č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 328/1991 Sb., zákon o konkursu a vyrovnání.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

Zákon č. 94/1996 Sb., kterým se mění a doplňují zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

5. Seznam použité judikatury

Rozhodnutí Krajského soudu v Brně sp. zn. 33 ICm 2429/2014 ze dne 15. 1. 2016.

Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 18 Co 30/2001 ze dne 16. 2. 2001.

Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 48 ICm 385/2010 ze dne 13. 5. 2011.

Rozhodnutí Krajského soudu v Olomouci sp. zn. 46 ICm 301/2018 ze dne 13. 4. 2018.

Rozhodnutí Krajského soudu v Praze sp. zn. 34 ICm 1565/2012 ze dne 14. 9. 2012.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 2886/2006 ze dne 25. 4. 2007.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 2192/2001 ze dne 1. 8. 2002.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 2299/2013 ze dne 7. 10. 2014.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 539/2015 ze dne 28. 1. 2016.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 702/2014 ze dne 30. 10. 2014.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 919/98 ze dne 10. 10. 2002.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 1173/2014 ze dne 29. 2. 2016.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 13/2012 ze dne 31. 3. 2014.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 13/2015 ze dne 28. 2. 2017.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 307/2014 ze dne 29. 2. 2016.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 363/2015 ze dne 28. 2. 2017.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 37/2015 ze dne 28. 2. 2018.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 392/2011 ze dne 31. 7. 2013.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 44/2014 ze dne 30. 6. 2016.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 48/2013 ze dne 22. 12. 2015.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 677/2011 ze dne 27. 2. 2014.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 80/2013 ze dne 20. 5. 2014.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 ICdo 17/2013 ze dne 30. 9. 2015.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 ICdo 76/2015 ze dne 31. 10. 2017.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 ICdo 78/2016 ze dne 30. 8. 2018.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 ICdo 80/2014 ze dne 16. 4. 2015.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 1027/2006 ze dne 1. 7. 2008.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 1099/2005 ze dne 29. 11. 2006.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 1336/2006 ze dne 15. 9. 2009.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 820/2005 ze dne 31. 5. 2007.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 1262/2002 ze dne 14. 11. 2002.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 2432/2007 ze dne 11. 10. 2008.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 2435/2006 ze dne 5. 3. 2008.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 64/2006 ze dne 31. 10. 2006.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 Cdo 870/99 ze dne 26. 10. 1999.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. KSBR 47 INS 24389/2012 ze dne 29. 2. 2016.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. KSOS 14 INS 23976/2012 ze dne 28. 3. 2019.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. Rv I 1156/25 ze dne 16. 7. 1925.

Rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 212/16 ze dne 20. 9. 2016.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 11 VSOL 45/2015-123 ze dne 27. 8. 2015.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 12 Cmo 14/2010 ze dne 23. 2. 2011.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 12 Cmo 9/2010 ze dne 24. 11. 2010.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 13 VSOL 8/2012 ze dne 28. 8. 2012.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 101 VSPH 910/2015 ze dne 18. 2. 2016.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 102 VSPH 82/2012 ze dne 14. 6. 2012.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 11 Cmo 209/2010 ze dne 21. 10. 2010.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 15 Cmo 72/2010 ze dne 4. 9. 2014.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 45 ICm 3844/2013 ze dne 26. 7. 2018.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. KSPH 38 INS 3926/2009 ze dne 30. 7. 2014.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. Ncp 2311/2010 ze dne 18. 11. 2010.

6. Seznam ostatních zdrojů

182/2006 Dz. Důvodová zpráva k zákonu č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

294/2013 Dz. Důvodová zpráva k zákonu č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů.

509/1991 Dz. Důvodová zpráva k zákonu č. 509/1991, kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.

89/2012 Dz. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

94/1996 Dz. Důvodová zpráva k zákonu č. 94/1996 Sb., kterým se mění a doplňují zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Neplatnost a neúčinnost právních úkonů v insolvenčním řízení

Abstrakt

Práce se (jak již samotný název napovídá) zabývá problematikou neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů v poměrech insolvenčního řízení. V první řadě jsou stručně vyloženy samotné pojmy neplatnost a neúčinnost právního úkonu, jejich význam, příčiny vzniku, následky a celkově jejich zařazení do kontextu českého právního řádu. V návaznosti na tento exkurz jsou následně porovnány úpravy těchto institutů v insolvenční i v obecné občanskoprávní úpravě, a to jak v úpravě aktuálně účinné, tak i v úpravě těmito účinným úpravám předcházející. Cílem tohoto srovnání je zaprvé zobrazení vývoje institutu neplatnosti a neúčinnosti v českém právním řádu a zjištění, v čem se dané úpravy shodují a v čem naopak odlišují, což má význam jak po teoretické, tak i po praktické stránce, neboť uvedené závěry ovlivňují možnosti využití judikatury a dalších zdrojů vytvořené k jedné úpravě v režimu úpravy jiné. Zadruhé je pak cílem tohoto srovnání nalezení a definování vztahu jak mezi neplatností a neúčinností, tak i mezi těmito instituty v insolvenční a občanskoprávní úpravě, což má opět dopad do praxe, když na správném zařazení právního úkonu závisí následky, které tento úkon bude vyvolávat.

V dalších částech se pak práce podrobně zabývá neplatností a neúčinností právních úkonů čistě v aktuálně účinné insolvenční úpravě. Posuzována jsou místa výskytu těchto institutů v insolvenční úpravě, příčiny jejich vzniku, jakož i podrobné posouzení náležitostí, které musí právní úkon naplnit, aby mohl být neplatností či neúčinností postižen. Celý výklad je doplněn celou řadou rozhodnutí českých soudů všech instancí, což napomáhá utvořit představu, jak soudy danou problematiku posuzují a jak se staví k jejím jednotlivým aspektům. Na základě těchto rozhodnutí, jakož i názorů obsažených v odborné literatuře a právních předpisech, tato práce představuje neplatnost a neúčinnost nejen jako teoretické pojmy, ale rovněž přibližuje, které právní úkony a za jakých okolností do těchto kategorií mohou spadat (a kdy naopak nikoliv). Díky tomu pak mohou jak insolvenční dlužník, tak i jeho věřitelé informovaně zhodnotit, zda se konkrétně jejich právního úkonů týká riziko, že tento bude prohlášen za neplatný či neúčinný.

Klíčová slova

Insolvenční řízení, neplatnost, neúčinnost

Invalidity and Ineffectiveness of Legal Acts in the Insolvency Proceedings

Abstract

The thesis (as its name suggests) deals with the issue of invalidity and ineffectiveness of legal acts in the context of insolvency proceedings. First of all, the very concept of invalidity and ineffectiveness of legal acts is explained, followed by explanation of the causes of occurrence of these institutes, as well as their consequences and overall their place in the context of the Czech legal order. Following this excursion, the regulation of these two institutes both in the insolvency and civil legal codes is compared, as is compared their regulation both in the currently effective legal regulation and in the previous no longer effective one. The aim of this comparison is, first of all, to depict the evolution of the institute of invalidity and ineffectiveness in the Czech legal system and to find out how and why the regulation has changed. Such knowledge is important both theoretically and practically, since it defines which sources (including court decisions) created under the older regulation are still applicable under the new regulation. Secondly, the aim of this comparison is also to find out and define how the invalidity and ineffectiveness depend on each other, as well as how these two institutes regulated by insolvency and civil codes depend on each other (if they do at all). This again has practical implications, because the consequences of a legal act depend on its correct classification.

The next part of the thesis deals in detail with the invalidity and ineffectiveness of legal acts purely under the currently effective insolvency law. The places of occurrence of these institutes in the insolvency law are considered, as are the causes of their occurrence. There is also a detailed assessment of the requirements the legal act must fulfil in order to be affected by invalidity or ineffectiveness. The whole text is completed by a number of court decisions of all instances to understand how the courts assess the issue in question and how they deal with its individual aspects. Based on these court decisions, as well as the opinions contained in the literature and legislation, this paper presents invalidity and ineffectiveness not only as some kind of theoretical concept, but it also explains which legal acts and under what circumstances may fall into these categories (and when they do not). As a result, both the debtor and his creditors can make

an informed assessment whether there is a risk that a certain legal act will be declared invalid or ineffective.

Key words

Insolvency proceedings, invalidity, ineffectiveness